

1 oldal.

/1958.VI.11./

Elnök: Nagy Imre és társai bűnügyének tárgyalását folytatjuk. A vádlottak jelen vannak, valamint valamennyi védő jelen van. - Márkus István tanút kérjük. - Márkus István.

Márkus: Igen.

Elnök: Kérem Nagy Imre és társai bűnügyében fogom tanuként kihallgatni. Mindenekelőtt figyelmeztetnem kell, hogy a Legfőbb Bíróság Népbírói Tanácsa ebben az ügyben zárt tárgyalást és közlési tilalmat rendelt el, ez azt jelenti, hogy mindaz, ami itt történik, elhangzik, államtitkot képez és ennek illetéktelen személy tudomásra juttatása, államtitok sértés büntetést valósítja meg. Megértette a figyelmeztetést?

Márkus: Megértettem.

Elnök: Márkus István, mikor és hol született?

Márkus: Budapesten, 1920-ban.

Elnök: 1920-ban született. Foglalkozása?

Márkus: Író, újságíró.

Elnök: Nős?

Márkus: Igen.

Elnök: Családos?

Márkus: Igen.

Elnök: Lakása?

Márkus: XII. Zalai-ut 10/c.

Elnök: Előzetes letartóztatásban van?

Márkus: Igen.

Elnök: A vádlottakkal Nagy Imrével, Donáth Ferencsel, Gimes Miklóssal, Tildy Zoltánnal, Maléter Pállal, Kopácsi Sándorral, Jánosi Ferencsel, vagy Vásárhelyi Miklóssal rokonságban, perben, haragban van-e?

Márkus: Nem.

Elnök: Nem. Az ő személyük tekintetében érdektelennek vallja magát?

Márkus: Igen.

Elnök: Figyelmeztetem arra, minthogy ön bizonyosfokig ezekkel az ügyekkel kapcsolatos ügyben van ~~ista~~ előzetes letartóztatásban, ön nem köteles a saját szerepére vonatkozólag vallomást tenni. Tehát megtagadhatja a vallomást a tekintetben, hogy - amivel bűncselekménnyel terhelné saját magát. Azonban amire választ ad, minthogy tanuként hallgatjuk ki, arra igazat kell mondani és a teljes igazságot el kell mondani, mertha nem ezt teszi, akkor hamis tanúzás büntetést valósítja meg. Megértette a figyelmeztetést?

Márkus: Megértettem.

Elnök: Hát ön mit - október 23-a után hol tartózkodott?

Márkus: Október 23-a után, október 26-a reggelig, illetve délutánig bezárólag az Írószövetségben tartózkodtam.

Elnök: Igen. Most október 24-én kaptak-e önök - volt-e valamilyen értesülésük a kibontakozás kérdésében?

Márkus: Igen.

Elnök: Még pedig honnan kapták ezt, milyen értesülésük volt, miről volt?

1 oldal.

/1956. VI. 11./

Márkus: Konkrétan a következőre emlékszem. Losonczi Gézával az Írószövetség ott jelen volt; tagjai közül néhányan, úgy emlékszem elsősorban személy szerint Zek Zoltán, telefonkapcsolatban állt október 24-e korán reggeltől kezdve. Ennek során a délelőtti folyamán Losonczi Géza jelentkezett telefonon és azt közölte - pontosabban már korábban meg tudtuk, ezen a telefonösszeköttetés útján, hogy Losonczi Géza és Donáth Ferenc nem vállalták el azt, hogy a Központi Vezetőség tagjai, illetve Donáth esetében titkára legyen, feltétel nélkül, hanem valamiféle külön állásponttal akarnak a pártközpontba, a pártvezetőség elé menni és csak valamilyen - általam közelebről nem ismert, feltételek teljesítése esetén hajlandók azokat a funkciókat elvállalni, személyekre őket a Központi Vezetőség megválasztotta, vagy kooptálta. Ez volt az első értesülés.

Elnök: Ez 24-én reggel történt.

Márkus: Ugy emlékszem, hogy korán reggel már tudtuk ezt az írószövetségben, hogy pontosan milyen uton tudtuk meg, azt konkrétan nem tudom.

Elnök: Igen. Mégia hát értesítették Önöket erről? Vagy a városban mesélték?

Márkus: Nem, ez valamilyen telefonkapcsolat után került be oda, mondom egész pontosan nem tudom, de valószínűnek tartom, hogy Zek Zoltánon keresztül, mert úgy emlékszem, ő volt Losonczi Gézával telefonkapcsolatban. Lehetséges azonban, hogy Erdel Sándor, az Írószövetség titkára, vagy más tudta ezt meg. Ott az írószövetségben akkor 15-20 ember volt jelen, azok között az akkor elterjedt és meg is tárgyaltuk ezt a kérdést.

Elnök: Igen. Meg is tárgyalták, és milyen eredményre jutottak?

Márkus: Természetesen ennek a tárgyalásnak a konkrét lefolyását ma nem tudom felidézni, de az általános eredményére, hogy ránk ez milyen hatást tett, emlékszem. Az volt a - minthogy 23-a estétől kezdve, ott sok vita volt a megindult események értékelését és mi, az Írószövetség ott jelen volt tagjainak állásfoglalását illetően; ez az értesülés, hogy Losonczi és Donáth nem mennek be a Központi Vezetőségbe, míg Nagy Imre elvállalta a Politikai Bizottság tagságát és a miniszterelnökséget, amit akkor a rádióból már tudtunk, ez bennünket abban az irányba vitt, vagy orientált, hogy Losonczi és Donáth fenn tartanak valami külön álláspontot és, hogy azt a helyzetet, ami kialakult úgy látszik alkalmasnaktartják arra, hogy a maguk álláspontját a Politikai Bizottságba keresztül vigyék. Ez azonban egy ilyen utólag lecsúrt értékelésből, hogy a mi további viselkedésünk is, nagyjából ehhez a vonalhoz igazodott.

Elnök: Na várjunk most egy pillanatra, mit csináltak maguk erre?

Márkus: A mi állásfoglalásunk bizonyos ingadozási idő után, ugyanebbe az irányba alakult, hogy nem érteni egyet, főleg két kérdésben a Politikai Bizottsággal, az egyik a személyi kérdések, tehát az, hogy Gerő Ernő és mások, akiket mi Rákosi-Gerő féle csoport néven tartottunk számon, benne

1 oldal.

/1958. VI. 11./

maradtak a pártvezetésben, Nagy Imre velük egyezségre, közös vezetésre, - mi feltételzésünk szerint kompromisszumra lépett, - ez volt az egyik pont, amivel nem értettünk egyet, a másik pedig a szovjet csapatok behívásának kérdése Budapestre október 24-én reggelre. Minthogy amugy is, a mi álláspontunk, vagy pontosabban szólva politikai hangulatunk, abban a pillanatban ilyenféle volt, ezt az álláspontot, hangulatot erősítette, Losonczi és Donáth-tól jött, illetve konkrétan Losonczi-tól kapott telefon információ. Ebből mi azt a következtetést vontuk le, hogy a helyzet a mi számunkra, akik magunkat Nagy Imre irányzatának vallónak tartottuk, azt követeli meg tőlünk, vagy azt teszi lehetővé, hogy mi is valamilyen önálló plattformot, követeléseket dolgozzunk ki és azt képviseljük és ezzel a mi tevékenységünk ugyanabba a vonalba fog vágni, mint Losonczi és Donáth tevékenysége.

Elnök: Ekkor történt, hogy az üzemekkel érintkezésbe léptek? Különböző üzemekkel érintkezésbe léptek?

Márkus: Az későbbi dolog, ahogy emlékszem, itt elsősorban Molnár Zoltán lépett érintkezésbe üzemekkel, inkább 25-én már, mint 24-én. Viszont ekkor történt az, hogy felhívtuk Nagy Imrét telefonon, nemcsak őt, hanem Erdei Ferencet, Darvas másokat, akik akkor a pártközpontban tartózkodtak, párt és kormány vezetőivel igyekeztünk kapcsolatot létesíteni és egy akkor, hirtelen megfogalmazott, meglehetősen rögtönzött álláspontot, mint az Írószövetség álláspontját, Erdei Sándor mások, köztük én is, ezeken a telefonbeszélgetéseken képviseltük. Nagy Imrével zajlott le akkor egy ilyen telefonbeszélgetés.

Elnök: Na most azután, mikor ez lezajlott, mikor ment be az Írószövetség küldöttsége a pártközpontba, a Központi Vezetőséghez?

Márkus: Október 26-án reggel.

Elnök: Igen. A kettő között történt valamilyen lényeges?

Márkus: Ebben a vonatkozásban az a lényeges történt, hogy még október 24-én délelőtt folyamán, - az előbb csaka reggeli információkról beszéltem, délelőtt folyamán Losonczi Géza keresett telefonon bennünket, általában az Írószövetséget, az Írószövetség ott lévő vezetőit, tagjait és azt kérte tőlünk, hogy mindhogy ő, ahogy mondotta Donáthtal együtt olyan javaslattal mennek a pártvezetőség elé, amely magában foglalja a kormány kiszélesítésének egy bizonyos tervét, mi is tegyünk ő feljűk személyi javaslatot arra nézve, hogy részben kommunistákat, részben a volt koalíciós pártok együttműködésre hajlandó képviselőit, vezetőit, részben pedig pártönkivűli szakembereket személy szerint, kiket tudnánk javasolni, egyrészt kommunistákat a Központi Vezetőség jövendő tagjaival, másrészt kormányba miniszteri, és egyéb vezető pozíciókra. Erre azért emlékszem pontosan, mert ezzel kapcsolatban én is beszéltem Losonczi-val telefonon, megkérdeztem tőle, hogy hogyan gondolja egyrészt,

hogyan milyen értelemben gondol a kormány kiszélesítésére, másrészt pedig felvetettem neki azt, hogy néhány perc alatt, mert hiszen összesen talán negyed óra határidőt adott erre, képtelenség felelős módon ezekről a kérdésekről, személyi javaslatokról gondolkodni. Losonczi azt mondotta, bár pontosan a szavakra nem emlékszem, de a lényege annak amit mondott a telefonba nekem, az volt, hogy ők nemzeti egység kormány félére gondolnak, mert a jelenlegi helyzetből a közvetlen megoldás és a kibontakozás az ezen az uton képzelhető, de ezt nem konkrétizálta pontosabban. Másrészt pedig azt mondta, hogy persze ő nekik is Donáth-al együtt vannak terveik, javaslataik személyi kérdésekben is, de az, amit az Írószövetség hozzá tehet ehhez az is hasznos, mert hiszen ismerhetünk mi olyan embereket, akiket ők nem ismernek, vagy akikre pillanatnyilag nem gondolnak. Na most ezt mi teljesítettük is, ezt a felszólítást, néhányan összeülve 15-20 nevet összeszedtünk és azt Losonczi felhívott telefonon, az általunk megadott számon, valamelyikünk, nem tudom személy szerint ki, elmondta nekik telefonba. Losonczi ezt megköszönte -

Elnök: Ezek részben központi vezetőségi tagoknak ajánlott személyek, részben pedig kormány tagoknak ajánlott személyek lettek volna ?

Márkus: Igen, de ezt mi nem különböztettük meg ilyen formán, mert hiszen ezek a nevek amúgyis ismerős nevek voltak Losonczi előtt is legalábbis nagy többségben, hanem így, egy summában 15-20 nevet felsoroltunk.

Elnök: Dehát azokban voltak pártönkivüliek -

Márkus: Voltak pártönkivüliek is, és voltak -

Elnök: Hát azokat talán nem akarták a Központi Vezetőségbe ?

Márkus: Természetesen. Igaz, helyes amit kérdezett, a Központi Vezetőségre is és kormány tagokra is, annyiból nem tettünk mi megkülönböztetést, hogy nem javasoltuk X-et, vagy Y-ot a kormányba, vagy a Központi Vezetőségbe, hanem általában felsoroltunk egy csomó nevet, azzal a feltételezéssel, hogy ugyis tudják Losoncziék, hogy ebből ki kommunista és ki nem.

Elnök: Igen, értem. Na most akkor, hogyan született meg ez az október 26-i iróküldöttség, mi volt ennek az előzménye ?

Márkus: A konkrét előzményét azt, hogy a terv milyen oldalról került fel, hogy ilyen küldöttség menjen, hogy Losonczi, Jánosi, vagy más, akikakkora pártközpontban tartózkodtak, javasolta-e ezt, ezt én nem tudom, annyit tudok, hogy október 25-én késő este Erdei Sándor, már mint egy megbeszélés, elfogadott javaslatról beszélt ott nekünk, hogy másnap 26-án reggel az Írószövetség, 5 tagu küldöttsége - még a szám is meg volt határozva - megy, mehet a pártközpontba, a Politikai Bizottság hajlandó az iró küldöttséget fogadni. Hozzá tette azonban, hogy még ez további engedélytől, vagy megerősítéstől is függ és ez ügyben még 26-án reggel telefonálni fog, tehát erről már akkor éjszaka tudtunk.

Elnök: Ekkor mit tudtak, hogy miért menjen az Írószövetség küldöttsége a Politika Bizottsághoz ?

1 oldal.

/1958.VI.11./

Márkus: Ez számunkra akkor külön leszögezés nélkül is világos volt, nekünk 25-én este, éjszaka, már eléggé ~~szűk~~ körvonalazott politikai álláspontunk volt a kibontakozásra nézve, a helyzetet úgy ítéltük meg, hogy a Politikai Bizottságnak, a Központi Vezetőségnek, más ezzel ellentétes az álláspontja, ez a központi vezetőségi álláspont, a mi akkori véleményünk szerint rossz volt, katasztrófálisnak ítéltük meg és mi akkor kötelességünknek tekintettük azt, hogy a magunk álláspontját elmondjuk a Politikai Bizottságnak, ez irányban hatást tegyünk rá, nyomást gyakoroljunk rá. Ez volt a küldöttségnek a célja. Maga az álláspont, amit képviseltünk, azt én jól ismerem, mert ez nagy mértékben az én általam megfogalmazott, kialakított álláspont volt, amit én ott az Irószövegségben, egy időre félrevonulva átgondoltam, kialakítottam, Erdei Sándornak elmondtam, hogy bár nem volt arról konkrétan szó, hogy a küldöttség ezt az álláspontot képviselje, nyilvánvaló, hogy az én bevonásom a küldöttségbe ezért történt, mert ez az álláspont az én fejembe volt leginkább átgondolva. Ugy hogy Erdei Sándor javasolta azt, hogy én is vegyek részt a küldöttségben.

Elnök: Igen. Na mi volt az, amit ott képviseltek, mi volt az a politikai álláspont?

Márkus: A politikai álláspont lényege az volt, két részből állt, egy helyzetkép és egy javaslat. A javaslatot azt a helyzet elemzéséből próbáltuk levonni. A helyzet megítélésében, csak főpontokat idézni, a 23-án megindult eseményeket úgy értékeltük, hogy azokban a szocializmus ~~szűk~~ alapját nem veszélyeztető, nemzeti demokratikus törekvések, elégedetlenségek is szerepet játszanak, olyan elemek is, akiket ez vitt bele a mozgalomba, másrészt azonban jelen van benne az ellenforradalomnak egy csomó eleme és jelen van a társadalom .. 23-a estétől, így értékeltük a helyzetet, az ellenforradalmi veszély nem csökkent, hanem fokozódott, mert a Politikai Bizottság vonala, intézkedései, szovjet csapatok behívása, Gerő nyilatkozat, vagy a 25-i Parlament előtti események és más dolgok, erre felé vitték, az eseményeket olyan irányba, hogy a felkelés kiterjedjen, hadsereget, rendőrséget, ifjúságot, fegyvertelen tömegek rokonszenvét stb. megnyerje, tehát a felkelés fegyveres letörését lehetetlennek és politikailag helytelennek ítéltük. A következő javaslatokat vontuk le: alternatív javaslatot tettem, megjegyzem, hogy nem a Politikai Bizottsággal tárgyaltunk, ez a javaslat nem is került a Politikai Bizottság elé, hanem egy megelőző tájékoztató megbeszélésen Erdei Ferenc miniszterelnök helyettesnek és más minisztereknek tudtuk ezt akkor elmondani, ezt akkor Losonczi Géza és Donáth Ferenc is futólag, kivonatossan megismerték ezt a mi ~~javaslat~~ akkori álláspontunkat. - Tehát a levont javaslat alternatív volt, az egyik megoldás mondottam, az volna, hogy a szovjet csapatok maradjanak beán Pesten, de a szovjet kormány legyen olyan értelmű nyilatkozatot, hogy őt a magyar párt Politikai

1 oldal.

/1958.VI.11./

Bizottságának egyes tagjai félrevezették, az eseményeket nem ellenforradalomnak, vagy fasiszta felkelésnek ítéli meg, egyetért a magyar nép követeléseivel, meg fogja .. és a szovjet csapatok hajlandók résztvenni a rend helyreállításában olyan értelemben is, hogy az esetleg fenyegető baloldali puccsot, vagy baloldali törekvések ellen fellépnek. En hangsúlyoztam azt, hogy ez a nyilatkozat propagandisztikus, olyan fajta politikai álláspontot képvisel, amelyik lehetővé teszi a szovjet csapatok benn hagyását Budapesten, az egyetemistákkal, tömegekkel való barátkozását és az egész ügynek a vértelen levezetését. Ez volt az egyik alternatív javaslat. - A második javaslat lényege katonai diktatura létesítése volt, abban az esetben, ha az első alternatíva nem megy, mégpedig Nagy Imre és katonai vezetők vezetésével, de egyúttal úgy, hogy elvi alapon, forradalmi kormányzó tanács, vagy akármilyen néven megalakult vezetőszer, ez kinyilatkoztatja, hogy a teljhatalmat magához vette és ugyanakkor politikai programot ad. Olyan politikai programot mondtunk, amelyik ketté választja az eseményekben résztvevő ellenforradalmi és nem ellenforradalmi elemeket, hogy azután a .. /valaki köhög/ úgy lehessen letörni, hogy azok, akik Nagy Imre mellett állnak és a szocializma .. belül akarnak maradni, azok láthassák most már az ő irányukban mozdult meg a vezetés. Ez azután egy csomó részlet konkrétumra is felaprózódott, többek között javasoltuk a párt vezetésén belül személyi változások azonnali végrehajtását, szovjet csapatoknak abban az esetben való kivonását, ilyen értelmű kormány nyilatkozatot, hogyha az első alternatíva nem megy. Ez volt az akkori irószövegségi javaslatnak a lényege.

Elnök: Na most ezt Erdei Ferencnek, - kiknek mondták el ?

Márkus: Ezt akkor meghallgatták Erdei Ferenc, Darvas József, Jánosi Ferenc, Horváth Márton, Bognár József, úgy emlékszem, ők voltak benn, később bejött Losonczi Géza és Donáth Ferenc, ez már akkor volt, amikor a javaslatot én elég részletesen Erdeiéknek elmondtam, ők - ő előttük röviden megismételtem a javaslat lényeges pontjait.

Elnök: Igen. Na most utána mi történt ?

Márkus: Na most ők erre a javaslatra úgy reagáltak, hogy ezzel ők lényegében egyetértenek, részleteiben nem mentek bele, hogy megvitassuk, hogy mivel igen és mivel nem, annyi hozzátétele volt Losonczinak, hogy helytelen ebben a helyzetben személyi változásokat követelni a Politikai Bizottságon belül, mert hiszem - s ezzel kapcsolatban tájékoztatt is bennünket, megelőzően a Politikai Bizottságban, már az ő bevonásával, történt egy megegyezés, amelyik reményt nyújt arra, hogy a Központi Vezetőség most folyó ülése, hasonlóirányban fog dönteni, azaz abban az alap kérdésben, hogy ellenforradalom-e, amit fegyveres erővel le kell verni, vagy nem, vagy nem egyéttelmen ellenforradalom, ebben

1 oldal.

/1958.VI.11./

a Központi Vezetőség az ő és a mi álláspontunknak hasonló irányban, fog várhatólag dönteni. - Ezután az történt, hogy Losonczyék bementek a Központi Vezetőség ülésére, Erdeiék is eltávoztak abból a szobából, mi ott maradtunk és nem sokkal később bejött egy diák küldöttség a pártközpontba, Hollós Ervin jelezte, hogy diák küldöttség érkezett és Kardos László is jött velük, ezek Nagy Imrével fognak tárgyalni, Nagy Imre ki fog jönni hozzájuk, ha tehát Nagy Imrével beszélni akarunk, akkor menjünk át mi is abba a helyiségbe. Meg is történt, Nagy Imre kijött, a diák küldöttség elmondta a maga álláspontját, amelyik a legfőbb vonalakban hasonlított az írószövetség álláspontjához, de egy csomó részlet eltérés volt ugyan közöttük. Nagy Imre ezt az álláspontot meghallgatta, elutasítólag nyilatkozott róla, visszament a Központi Vezetőség ülésére. Bizonyos idő múlva kijött Donáth Ferenc és inkább, mint a magatartásával, mint konkrét nyilatkozattal jelezte azt, hogy a Központi Vezetőség elutasította az ő álláspontjukat. Arra emlékszem, hogy meglehetősen összetörtén viselkedett, leült, mi faggattuk, hogy mi történt, mert hiszen másfajta döntést vártunk és már Nagy Imre elutasító álláspontja is jelezte azt, hogy a Központi Vezetőség másképp döntött, mint ahogy mi vártuk. Donáth akkor ugy emlékszem, azt a szót mondta nekünk, néhányunknak, hogy katasztrófa. Ebből mi is tudtuk és a diákok is, hogy - vagy akik tőlünk megkérdezték, vagy odafigyeltek, mi van, értesültünk arról, hogy a Központi Vezetőség úgy döntött, hogy a fegyveres leverés politikáját kell folytatni.

Elnök: Na most utána, október 26, most én részt vett az értelmiségi forradalmi bizottság megalakításában ?

Márkus: Megalakításában ahnyiban vettem részt, hogy ott voltam az első nap, néhány óra hosszat az értelmiségi forradalmi bizottságban, magában a megalakításban és a bizottság megindításában, kiáltvány fogalmazásában nem vettem részt.

Elnök: De jelen volt akkor, amikor történt a Dudásnak a látogatása az értelmiségi forradalmi bizottságban ?

Márkus: Igen, akkor jelen voltam.

Elnök: Hogyan történt, mit tud ennek előzményeiről és mit tud, hogy hogyan folytatódott tovább ez az esemény ?

Márkus: Én ennek az előzményeit pontosan nem ismerem, hallottam, de nem tudom megmondani pontosan kitől és ez egy ilyen megbizhatatlan értesülésként maradt meg bennem, hogy Jónás Pál, Gönz Árpád és más ilyen volt kisgazdapárti emberek -

2 oldal.

/1958.VI.11./

Mirkus: - hozták el Dudást az értelmiségi forradalmi bizottságba, azt azonban, hogy maját kezdeményezésükből, vagy az értelmiségi forradalmi bizottság tagjainak, vezetőinek a kezdeményezéséből, nem tudom. Mikor én odaértem, ettől függetlenül mentem oda, csak meg tudtam azt ott, hogy Dudás van itt, bementem én is abba a szobába.

Elnök: Ön honnan ment oda ?

Mirkus: Én akkor a Hazafias Népfront épületében tartózkodtam egyébként -

Elnök: Nem ugyanonnan ment a Dudás is ?

Mirkus: Nem, ezt én nem tudom.

Elnök: Hát akkor odament az értelmiségi forradalmi bizottsághoz és ott találta, vagy akkor ment oda Dudás is?

Mirkus: Dudás már ott volt akkor és úgy emlékszem, hogy Losonczy, Donáth is már ott voltak és a tárgyalás már megindult akkor, amikor én abba a szobába benyitottam. Ettől kezdve azután a megbeszélés végéig ott tartózkodtam.

Elnök: Mi volt a Dudásnak a célja, az értelmiségi forradalmi bizottsággal való tárgyalás során ?

Mirkus: Ezt én világosan nem tudom megmondani, csak azt, hogy hogy viselkedett.

Elnök: Tessék, tessék elmondani, hogy mit hallott, mit tapasztalt ott ?

Mirkus: Dudás elmondta a maga javaslatait, pontosabban azokat a követeléseket, amelyekhez ő a fegyveres harc beszüntetését, és a maga fegyveres csoportjának a feloszlását fűzi. Pontosabban a feloszlátást, azt már mások vetették fel a tárgyalás során, ha egész pontos akarok lenni, ahogy emlékszem az, olyan követeléseket mondott el Dudás, amelyeket mint mondotta majd a Nagy Imrével való, aznap délutáni tárgyaláson képviselni akar, amikhez ő a fegyveres harc beszüntetését köti. Mint ahogy mondotta saját csoportjának, fegyvereseinek a követelései ezek. Ezeknek, - egy csomó részlet elmosódott már bennem, a lényeges amire az emlékszem az volt, hogy ők csak akkor hagyják abba a harcot, ha a kormány, személy szerint Nagy Imre megígéri, garantálja azt, hogy igen rövid időn belül, napokon belül összehívja az alkotmányozó gyűlést a fegyveres felkelés küldötteiből, hogy heteken belül általános titkos választásokat rendeztet a több párt rendszer alapján és, hogy az ENSZ csapatok, vagy ENSZ rendőrség garantálja mindennek a békés lefolyását, vagy abban az esetben - ez megint nem világos - ha a szovjet csapatok nem fogadják ezt el és nem vonulnának ki a magyar kormány követelésére, vagy hogy hogyan képzelte Dudás azt pontosan nem tudom, tény az ENSZ csapatok, az ENSZ bendorég behívása is szerepelt az ő követelései között, bizonyos feltételekhez kötve. Azért emlékszem erre világosan, mert ezekről folyt azután vita, mint olyan lehetetlen követelésekről, amelyekkel az ott jelenlévők nem értenek és nem értettek egyet. A beszélgetés nagy mértékben Dudás és Losonczy között zajlott. Donáth is jelen volt, nem emlékszem, hogy ő megszólalt volna.

2 oldal.

/1958.VI.11./

Márkus: De mondjuk az általános benyomás az volt, hogy Donáth és Losonczi és az értelmiségi forradalmi bizottság jelen lévő vezetői, egy politikai álláspontot képviselnek. Ez elutasító volt a Dudás javaslataival szemben, de ugyanakkor bizonyos mértékig ilyen barátkozó jellegű, olyan értelemben, hogy Dudást nem mint valami ellenséget kezelte ott ez ott jelenlévő társaság, hanem olyant, aki egy csomó dologban téved, aki túlfeszített követeléseket, lehetetlen követeléseket képvisel, de az pld. nem merült fel, hogy ezekkel a követelésekkel hát káros, veszedelmes, nem szabad Nagy Imre elé menni. Losonczi hangsúlyozta azt, hogy neki nincs megbízatása, felhatalmazása, sem a kormány, sem a párt vonaláról, hogy Dudással ezekről a dolgokról tárgyaljon, magán emberként vesz itt részt, Donáth is hasonló értelemben viselkedett, vagy Losonczi kiterjesztette ezt Donáthra, erre pontosan nem emlékszem, de, hogy személy szerint neki az a véleménye, hogy ezek a követelések olyanok, hogy Dudás ezekkel hiába megy Nagy Imréhez és okosabb volna, hogyha elállna a követelésektől és érvelt is Losonczi a-mellett, hogy ezek lehetetlenek, teljesíthetetlenek. Volt egy-két ilyen közbevető, a Dudást módosításokra ösztönző javaslat is, ezeket nem Losonczi tette, hanem az ott jelenlévő mások.

Elnök: Mi volt a vége ennek a megbeszéléseknek ?

Márkus: Dudás ekkor azt mondta, hogy ő egy csomó, ezekről a legkielemezettebb követeléseiről hajlandó is letenni, és hajlandó ezeket kevésbé éles formában képviselni, kevésbé határidővel képviselni Nagy Imre előtt, majd azután felszólította az értelmiségi forradalmi bizottságot, hogy a tárgyalásokra megfigyelőül küldjön el 2-3 ember, vagy amennyit akar. Ketten mentünk el, Nagy Balázs és én, akik részt is vettünk, hangsúlyoztattam, mint megfigyelők, ezen a tárgyaláson, ami Nagy Imre és Dudás között zajlott le.

Elnök: Igen. Nos tessék erről nyilatkozzon, hogyha ott volt.

Márkus: Ott voltam igen.

Elnök: Tessék.

Márkus: Ez a Parlament tanács termében folyt le, jelen volt Dudás, a felesége, Iglányi Tibor, azután egy - ahogy utólag rekonstruálni tudtam Gáabri nevű, azt hiszem volt szociáldemokrata fiatalember, a volt kisgazda pártnak, ekkor már újjá alakulóban lévő kisgazda pártnak néhány vezetője, Kiss Sándor egy ideig, Jónás Pál, Göncz Árpád, azután ott volt, de nem vett részt a tárgyalásban Széll Jenő, egy ideig Tókécs Ottó, Nagy Balázs és én, és még egy-két személy. Nagy Imre eredetileg Erdei Ferencsel és Bognár Józseffel együtt jött be a tárgyalásra, Dudásnak azonban határozott kívánsága volt, hogy ő Nagy Imrével egyedül tárgyaljon a kormány vezetői között, feltehető, hogy Nagy Imre, Erdei és Bognárt, minthogy akkor a több pártrendszerre vonatkozó nyilatkozat már megtörtént, mint Parasztpártot és Kisgazda pártot kívánta bevonni erre a tárgyalásra.

Dudás azonban nem volt hajlandó velük tárgyalni és Nagy Imre elfogadta ezt, hogy Dudással egyedül tárgyaljon. Dudás elmondta a maga követeléseit, pontos részletekre nem emlékszem, lényegében majdnem úgy, ahogy az értelmiségi forradalmi bizottságnál, talán el is felejtette, hogy mi az, amit ő közben már ott engedett belőle. Igen hangzatosan és részletesen indokolta ezeket a követeléseket. Nagy Imre ezzel szemben elutasítólag viselkedett. Határozottan kijelentette, hogy ő egyrészt egyedül ezekben a kérdésekben, nem dönthet, másrészt Dudás egész követelése gyerekes, átgondolatlan, felelőtlen, igen határozottan elutasította Dudás követeléseit, miközben, mint barátságos tárgyaló fél viselkedett személyszerint Dudással. Vita alakult ki, a vita során Gábris, Zimányi támogatták Dudást, néhányan Dudás ellen szólaltunk fel, azután, akkor történt az az esemény, hogy Nagy Imre, egy közben kapott értesülés hatására - ugy emlékszem -, bejelentette, hogy Szuezt bombázzák, és Egyiptomban háború kezdődött. Ez hatással volt ennek a megbeszélésnek a menetére, Nagy Imre ekkor azt mondta le ebből, hogy sokkal fokozottabb felelősséggel kell a helyzetünket nézünk, mint eddig, mert hiszen ez egy világháború lehetőségét veti fel, az Egyiptomban megindult harc. Ez Dudásra is hatott, megváltoztatta magatartását, kijelentette, hogy nem ragaszkodik egy csomó követeléshez és belemert abba, amibe addig nem akart, hogy eláll attól, hogy a fegyveres harcot a követelések nem teljesítése esetén, most mindjárt, vagy hát bizonytalan időben folytassa. - Most ekkor azután egy határozat megszövegezését, nyilatkozat megszövegezését és kiadását vetette fel Dudás, Nagy Imre ebbe némi vonakodás után beleegyezett, nyilatkozatot, az első változatát azután elutasította, amiben politikai kérdésekről azt hiszem valami szóesett, a második változat pusztán csak annyit közölt, hogy Nagy Imre miniszterelnök és Dudás József az ilyen és ilyen forradalmi tanácsok és legfelső vezérkarok elnöke között tárgyalások folynak és ezek kielégítően haladnak előre és folytatódni fognak. Egy ilyen nyilatkozatot Nagy Imre aláírt, ennek a megfogalmazásában, ugyan stílusában csak, bizonyos mértékig én is résztvettem. Tartalmilag nem én fogtam javasolni, vagy fogalmaztam ezt meg, hanem valahogy, pontosan nem emlékszem, hogy hogy, mert másik szobában történt ennek a külön megbeszélése Nagy Imre és nem tudom kik között, már megegyeztek abban, hogy mi legyen ebben a nyilatkozatban. Ezzel ez a tárgyalás befejeződött.

Elnök: Na most még egy kérdést, egy kérdés kimaradt időrendben, az értelmiségi forradalmi bizottságot hát Losonczi tájékoztatta?

Márkus: Igen, volt egy ilyen tájékoztatás.

Elnök: Ez időben előzőleg volt?

Márkus: Ugy emlékszem október 29-én délelőtt.

2 oldal.

/1958.VI.11./

Elnök: És ez a Dudás-féle tárgyalás ?

Márkus: Ez 30-an délután volt.

Elnök: 30-an volt. - Röviden tessék elmondani, hogy mi volt ez a Losonczi-féle tájékoztatás.

Márkus: Ugy tudom Kardos hívta meg Losonczi, kifejezetten abból a célból, hogy tájékoztassa a bizottságot. Losonczi megjelent, először a bizott, szűkebb körű bizottságot külön összeülve velük, kb. egy órán át tájékoztatta, illetve beszélgetés folyt, én ennek az elején voltam csak benn, arra emlékszem, hogy Losonczi ott elmondta, hogy valamiféle baloldali puccs veszélye fenyeget, amiről neki konkrét tudomása van, hogy Nagy Imrét, őt másokat, tehát feltehetőleg minket is, mint ehhez az irányzathoz tartozó embereket, letartóztatás veszélye fenyeget, ami mögött, hát a Rákosi-Gerő féle csoport és az államvédelem erői állhatnak. A konkrét formát nem tudom felidézni, ez volt a lényege annak, amit mindjárt a bevezetőben mondott, én akkor kimentem, nem azért, hogy ezt közvetítem, hanem azért, mert odakint vártak rám, de látván az ott összegyűlt 100-150 ember, mondjuk talán várakozó viselkedését, néhány szót mondtam arról, hogy itt van Losonczi és beszélni fog és ugyanakkor elmondtam nekik ezt az értesülést is, hogy ezt és ezt tudtuk meg már eddig Losoncziól, tehát én voltam az, aki ilyenformán közvetítettem ezt az értesülést.

Elnök: Milyen összetétele volt ennek a 100-120 embernek ?

Márkus: Hát ezek közül én, amit fel is tünt nekem, nagyon keveset ismertem, következtetni tudok csak az összetételére, részben mégis néhány ismerősből, részben pedig abból, hogy az értelmiségi forradalmi bizottság eleve részben a volt népi kollégistákra, részben a Petőfi-kör köré csoportosult értelmiségre kívánt támaszkodni és egy ilyen értelmi felosztás sajtóban, rádióban is elhangzott, hogy a volt népi kollégisták jöjjenek oda a jogi egyetemre, az értelmiségi forradalmi bizottsághoz. Igen. Lehet, hogy mivel sok fiatal arcot láttam, lehet, hogy egyetemisták is szép számmal voltak ott jelen.

Elnök: Na most mikor akarták, mikor akart az értelmiségi forradalmi bizottság pártot alapítani, illetve pártátalakulni ?

Márkus: Hát így a kérdés nem pontos, mert párttá átalakulni maga az értelmiségi forradalmi bizottságot, sem pártot alakítani -

Elnök: Hanem ?

Elnök: Pontosan úgy festett a helyzet, az értelmiségi forradalmi bizottságban, mások, néhány más ember, főleg volt népi kollégisták bevonásával, folyt egy megbeszélés arról, hogy a megszűnőben lévő és nyilvánvalóan megszűnő MDP helyett, alszülő Kommunista párt milyen nevet viseljen. Elsősorban milyen jellegű legyen és ebből következőleg milyen nevet viseljen. És, hogy ebben az értelmiségi forradalmi bizottság ott jelenlévő emberei kezdeményező szerepet játszanak, vagy ne játszanak, ha van közös álláspont, akkor azt képviseljük arra illetékes felső pártszervek felé, mert hiszen nyilvánvaló, valamelyen értesülésekből mindenki tudta,

hogy itt az MDP megszűnése, új párt alakítása küszöbön áll. Ezen a megbeszélésen két álláspont volt, illetve több, árnyalatilag több álláspont, de hát lényegileg kettő, az egyiket részben én képviseltem, amelyik nemzeti forradalmi párt nevé, párt alakítását javasolta. Ebben bizonyos mértékig kifejeződik a párt elképzelt jellege is, bár meg kell mondanom, hogy határozott program, vagy ideológia, stratégia, vagy ~~maximális~~ e-féle a fejünkben se volt ekkor, hanem úgy látszik, hogy tekintve, hogy kilátásba van az, sőt hát többé-kevésbé áldott, hogy több párt rendszerre tér át a Magyarországon, egy olyan típusú kommunista pártot kell létrehozni, amely egy eséllyel indul, egy nemsokára esetleg bekövetkező választáson, ez volt a kiindulás, ez volt a jelleg és a név meghatározásával számunkra is a fő szempont, legalábbis a legfőbb szempont. Ezzel szemben Tőkés Ottó és mások azt képviselték az én elgondolásom az fellazítandó, nem proletár jellegű pártot képeznek, elvinnék ennek a pártnak a bázisát, irányát az MDP meglévő tömegeitől, apparátusától, bázisától. Bár a pártot meg kell változtatni névben is, jellegben is, programban is sok tekintetben, nem az a helyes. Tőkés Ottó ekkor langyel példára hivatkozva említette a Magyar Szocialista Munkáspárt nevet, még ekkor az MSZMP nem létezett és nem tudtuk azt, hogy ezen a néven fog a Kommunista Párt újjá alakulni. E-körül volt a vita, amely azonban elapodott, mert késő éjszakába nyúlott és semmiféle - azzal a döntéssel, azzal a határozattal végződött ez az összejövetel, hogy mint hogy két, sokban különböző álláspont van, Tőkés, én és Gyenes Antal hármasban ülünk össze ennek a megvitatására mánap és mánap este hívunk össze többeket ugyanennek a kérdésnek a megbeszélésére, de ott lehetőleg Tőkés és én egységes álláspontot képviselünk.

Ez a második megbeszélés létre is jött másnap a Hazafias Népfront épületében, és miután én ott röviden - közben Tőkésével, Gyenessel nem sikerült találkozni ez ügyben, én ott röviden elismételtem ott az előző este elmondott álláspontomat, a nagy többség véleménye, hangulata alapján az egész ügy lekerült a napirendről, közben ugyanis az MSZMP megalakult és az ott megjelent nagy többség véleménye az volt, hogy nem kell és nem is helyes ezzel a dologgal foglalkozni tovább.

Elnök: Igen. Hát november 6-án Cimes Miklóssal találkozott-e, milyen tevékenységet .. ?

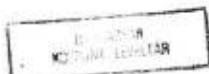
Márkus: November 6-án ?

Elnök: November 6.-án.

Márkus: Ez a nap szerepelhet az én vallomásaimba, de egész pontosan nem tudom, hogy november 6 -

Elnök: Ez a bizonyos röpiratról van szó.

Márkus: Igen. Ennek még röviden az előzménye annyi volt, hogy november 4-én reggel, korán reggel Lénárt Gábor, egy fiatalasszony és néhány katona, egy sokszorosító gépet hozott a Zalai-uti lakásomra, megmondták, hogy ez a sokszorosító gép a Petőfi Akadémia tulajdonkís képezi, ők azért

2 oldal.

/1958.VI.11./

hozzák el ide, mert a szovjet csapatok Pestentámadásban vannak, nem lehet tudni, hogy mi lesz a helyzet és ők ezt a sokszorosító gépet meg akarják menteni. Arról határozottan nem volt szó, hogy ezen valamilyen illegális tevékenységet kezdjünk, vagy ne kezdjünk, de nem is volt ez a lehetőség kizárva, akkor, hogyha oda hozták a gépet, plussz egy csomó anyagot is, papírt stb.

Elnök: Hát az, hogy megmenteni, azt mit jelentett volna ?

Márkus: Hát ezt csak a november 4-i hajnali, zür-zavaros állapotban lehet megérteni, azt, hogy ők ilyen módon -

Elnök: Jó, igen, na tessék folytassa tovább.

Márkus: Na most, 6-án, vagy 7-én este Gimes Miklós, Lénárttal és az említett fiatalasszonnyal együtt megjelent a lakáson, magukkal hozták egy röpcédula, már akkor stenclizett gépelt szövegét, amelyik úgy kezdődött, hogy Nagy Imre él és azzal folytatódott, hogy hát nem szabad abbahagyni ezt az október 23-án megindult küzdelmet, azonban határozottan, hogy az ellenállás mit jelent, fegyverest, nem fegyvereset, emlékezem szerint, nem volt ebben a röpcédulában benne. Egy ilyen általános felhívás volt arra, hogy Nagy Imre él és ki kell tartani Nagy Imre mögött és az október 23-i követelések mellett. Gimes felszólított bennünket arra, hogy sokszorosítsuk. Elvállaltam ezt, el is készült ebből néhány száz példány, kétszeri alkalommal. Ennek során - ezeket azután én átadtam Lénárt Gábornak, Kende Péternek, akik Gimesselel akkor kapcsolatban voltak és ők úgy tudom terjesztették ezeket a röpcédulákat. Na most ennek a röpcédula ügynek során voltam kapcsolatba Gimes Miklóssal és kerültem el, vagy még 7-én, vagy a következő, valamelyik következő nap este egy Juhász nevű, Petőfi Akadémia-i tanár lakására, ahol Gimes akkor tartózkodott. Onnan tudom azt, hogy Gimes akkor tervezte ugyanennek a röpcédulának a kinyomatását, ez ügyben Marian-nal és a Völgy-utcai nyomdával kapcsolatot létesített, végül azonban, mint később megtudtam tőle, vagy Lénárt-tól, ez a kinyomatás nem sikerült.

Elnök: Igen.

Márkus: Ennyit tudok erről a röpcédula ügyről.

Elnök: Végül tehát nem sikerült a röpcédulát kinyomatni ?

Márkus: Kinyomatni nem sikerült.

Elnök: Na most, sokszorosítani sikerült ?

Márkus: Igen.

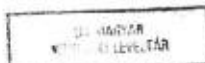
Elnök: És pedig hogyan ?

Márkus: És pedig az én lakáson lévő Petőfi-akadémiai sokszorosító géppel.

Elnök: Ennek a röpcédulának a szövegét, Gimes fogalmazta meg ?

Márkus: Ugytudom, hogy igen, mert ő akkor azt mondta, hogy ő csinálta.

Elnök: Igen. Mi volt a tartalma ?

Márkus: Tartalma, ahogy mondtam, konkrétan nem emlékszem rá, úgy kezdődött: Nagy Imre él, biztonságban van és egy ilyen általános felhívás volt arra, hogy kitartani Nagy Imre kormány törvényessége mellett, bár mondom határozottan nem emlékszem, általában Nagy Imre mellett, október 23-a vívmányai mellett.

Elnök: Noszt mikor találkozott még következő alkalommal Gimes Miklóssal ?

Márkus: Na most ezután volt közöttünk bizonyos kapcsolat, ami abból is adódott, hogy ő azon a környéken lakott és, hogy Lénárt és mások is ott a környéken tanyáztak. Ugy, hogy én Gimeset két, vagy három alkalommal láttam korán reggel a Széher-utcai pékség előtt álló sorban és ez volt a kapcsolat akkori formája közöttünk. Ennek során tudok arról, hogy Gimes tervbe vette azt, hogy valamilyen - állítólag működő rádióadó munkába bekapcsolódik, vagy bekapcsolódik egy ilyenek a munkába állításába, mert nekem erről említést tett és hívott is, hogy ebbe vegyek részt. Én ezt akkor nem vállaltam, Gimes úgy tudom elindult megkeresni ezt a rádióadót, később megtudtam, ugyancsak egy ilyen kenyérféért való sorba állás közben, hogy nem találta meg a rádióadót, mert Óbudán, ahol ez a rádióadó állítólag volt, már akkor harc folyt, s a rádióadó talán már be is szüntette a működését, mindenesetre nem sikerült kapcsolatot létesíteni velük. Ennyire emlékszem még azokból anapokból. Valamivel később, november 15-e táján, Gimes, vagy az ő megbízásából Lénárt, vagy Kende, keresett telefonon, de úgy emlékszem, hogy Gimes-sel beszéltem és elhívott a Korvinában lévő hivatali helyiségébe, ahol, mint már odaérkezésem után kiderült, összehívta azokat az embereket, akiket be akart vonni az október 23-a címen kiadott, illegális röpiratnak, vagy újságnak a szerkesztésébe és hát munkatársak - ő akkor röviden előadta, hogy hogy képzelet az újságot, a programra nézve annyit mondott, hogy ezt a, ez hasonló ahhoz, amit már november 3-án a Petőfi-kör összejövetele után, emlegetett egy lapot, aminek Szabad Gondolat lett volna a címe, egy ilyen minden véleményt meghallgató, a vélemények tisztázására szolgáló organumot, vagy fórumot képzelne el, amelyet később természetesen legálisan kell kérni, hiszen előrelátható volt a Kádár-kormány és Nagy Imre között, és a Nagy Imre Krányszat között megegyezés fog létrejönni, várható egy ilyen konszolidáció, mondotta Gimes, amelyben azután ez a lap feltehetőleg legális lesz. Addig azonban ki kell adni, mint illegálisat és hát most innen meg akarja szervezni a szerkesztőséget. Ott jelen volt akkor Kende Péter, Lénárt Gábor, Kornai János, Csathó Istvánné, feleségem Jászai Ilona és én, úgy emlékszem más nem volt. Ezek, rajtam kívül, kivétel nélkül a Szabad Nép egykori munkatársai voltak. Na most, kialakult egy vita amiben Kornai határozottan, néhányan határozatlanabban elleneztek a Gimes-féle tervet, Kornai azután el is ment

Magyar Országos Levéltár

2 oldal.

/1958.VI.11./

nem vállalta a részvételt ebben. Én annyit vállaltam, hogy egy rövid cikket megírtam, ami azonban, ahogy utólag láttam nem jelent meg ebben a lapban. A lap további sorsáról annyit tudok, hogy ez az, ami október 23. címen, mint röplap egy ideig megjelent. Lénárt Gábor kb. egy héttel később a lakáson felkeresett, ugyan ennek a lapnak egy csomó anyagával, gépelt anyagával, azzal, hogy ez a harmadik, vagy negyedik szám volna és hogy vállaljuk ennek a sokszorosítását, hát a kiadását. Ezt akkor nem vállaltam, részben azért, mert az elolvasott anyag színvonalával, politikai irányzatával nem értettem egyet, nem mindenben értettem egyet.

Elnök: Hogy nézett ki az, csak egy pár szóval jellemezze?

Márkus: Konkrétan most nem emlékszem, a rám való benyomására emlékszem, egy színvonalatlan, ilyen csapkodó, piszkolódó valami volt, amelyik olyan volt, mint amiket általában a falon ragasztva lehetett akkoriban látni, egyáltalán nem tükrözte Gimes magas elképzeléseit a Szabad Gondolathoz, vagy jelentőségét.

Elnök: Igen, ezt tudja az október 23. erről a lapról.

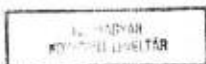
Mérkus: Még ehhez azt tehetném hozzá, hogy ennek kapcsán azután, ezt nem vállaltam ugyan, de meg fogalmaztam, egy a deportálások ellen tiltakozó röpcédulát, amelyet - minthogy Lénárt ragaszkodott ahhoz, kért arra, hogy nekik van valamilyen terjesztő szolgálatuk, akik terjesztik, hogy azoknak anyagot akar adni, azzal egyetértettem még akkor, hogy a deportálások ellen tiltakozni helyes. Egy ilyen röpcédulát megfogalmaztam, meg is csináltam és azt a Lénárt által megadott címre elvittem, úgy hogy ez került azután az október 23-a, harmadik-negyedik száma helyett forgalomba. Ez a tevékenység kapcsolódott ilyen módon Gimeshez.

Elnök: Igen. Hát kérem még egy kérdésem van, járt-e ön október 22-én, tehát az események kirobbanása előtt Kardos László lakásán?

Márkus: Igen.

Elnök: És pedig miről tárgyaltak ott?

Márkus: Ez az összejövetel a következő módon jött létre. Megelőzőleg heteken át folyt már arról - Kardos, Gyenes, Tőkés és a Disz vezetői között megbeszélés, hogy a DISZ-ben a népi kollégiumi rendszer újjászervezését szolgáló osztály létesül és, hogy a volt népi kollégiumi mozgalom néhány vezetőjét bevonják a DISZ központi vezetőségébe. Ezeknek a megelőző DISZ és Kardosék közötti tárgyalásoknak a lefolyását én konkrétan nem ismerem. Október 22-én reggel a DISZ-től telefonon értesítettek, hogy 23-án délben kezdődik egy központi vezetőségi ülés és arra én is hivatalos vagyok, innen tudtam meg, hogy engem is kooptálni kívánnak. Kardost felhívtam telefonon, ő tudott erről, azt mondta, hogy őt is és akkor mondta azt, hogy menjek el este erre a megbeszélésre, ahol ott fogod találni azokat a barátinkat-mondotts, akiket a -

Márkus: - Disz kooptálni kíván. Elmentem, azokon kívül, akiket a DISZ kooptálni akart, névszerint Gyenes Antal, Tókécs Ottó, Kardos László, Táncczos Gábor, Nagy Balázs, ott volt még Pataki Ferenc, aki akkor már tagja volt a DISZ központi vezetőségének, és Losonczi Géza. Losonczi Gézát úgy tudom Kardos hívta meg erre, legalábbis minden jel erre mutatott, konkrétan ezt nem mondták, ő hívta meg erre a megbeszélésre. A megbeszélés tárgya az volt, hogy mind hogy másnap ott leszünk a DISZ központi vezetőség ülésén, alakítsunk ki egységes álláspontot, az ott felmerülő főkérdésekben, de elsősorban a személyi kérdésekben. En ott tudtam meg azt, részben Kardos, részben Táncczos elmondásából, hogy a DISZ-ben igen jelentős személyi változások történtek és vannak történőben, Szakali és mások távoznak és, hogy lehetőség van arra, hogy mi magunk között, mintegy többé-kevésbé egységes politikai irányzat képviselői, akiket e-kként is vonnak be a DISZ vezetésébe, hát a DISZ vezetésébe embereket jelöljünk. Tehát nemcsak központi vezetőségi tagokat, hanem intéző bizottsági tagokat, első titkárt és így tovább. Mkkor úgy festett a helyzet, hogy mintegy a DISZ-en belül, a Nagy Imre irányzatot magáénak való, viszonylag fiatal társaság hát vezető helyekre kerül, egyetértve a DISZ régi vezetői közül Hollóá Ervinnel és másokkal. Ezt tárgyaltuk meg, ennek során -

Elnök: Hát miért nem a DISZ-ben tárgyalták meg ezt? A Disznek nagyon szép központi vezetőségi épülete van?

Márkus: Hát ezt a kérdést teljes joggal teszi fel, mert nyilvánvaló, hogy mi önmagunkat is akkor, már ezzel a ténnyel is csoportnak tekintettük. Az, hogy legyen közös álláspontunk, ez számunkra akkor egy magától értetődő szükséglet volt. A DISZ-ben többek között azért sem tárgylhattuk meg, mert egyrészt még nem voltunk a DISZ központi vezetőségének a tagjai, másrészt pedig számunkra ez akkor magától értetődött, hogy mi nekünk van, kell legyen közös álláspontunk ezekben a kérdésekben, amit a DISZ központi vezetőségének a nem tudni milyen összetételű többségével szemben, jó ha egyöntetűen képviselünk, s ezért szükséges ezt előzetesen megbeszélni.

Elnök: Köszönöm. Van-e valami még, amit ön kérdés nélkül kíván előadni ezzel az ügyel kapcsolatban?

Márkus: Hát ez nehéz kérdés, mert sok minden van, amit ezzel az ügyel kapcsolatban el lehet mondani -

Elnök: Igen, de valami olyan lényeges kérdés, amit úgy érez, hogy itt amikor ezen a tárgyaláson tanaként kihallgatjuk, nem hallgathat el. Vane ilyen lényeges kérdés?

Márkus: Ilyen további konkrét kérdés nincs.

Elnök: Van-e kérdés? Nincsen, nincsen.

Ügyész: Kérem, a Nagy Imre csoportban ön mikor kezdett ténykedni?

Márkus: Hát ezt a kérdést ilyen formában nem értem?

3 oldal.

/1958.VI.11./

Ügyész: Mikor került ön szorosabb kapcsolatba azokkal a személyekkel, akik Nagy Imre körül csoportosultak?

Márkus: Én 1953 nyarán, őszétől kezdve Nagy Imre politikai irányzatát helyeseltem és amikortól kezdve - főképpen az Írószövetségben aktívizálódtam, irtam tanulmányokat, cikkeket ezek ennek az irányzatnak az vonalába estek bele, én újsárpolitikával foglalkoztam főképpen. Tehát 53 végétől, de inkább 54 közepétől kezdődik az én ilyenfajta tevékenységem. Kapcsolatba olyan emberekkel, akik Nagy Imre irányzatához az idők folyamán csatlakoztak, régen, régóta volt kapcsolatom, mert hiszen én dolgoztam valamikor 47-48-ban a NÉKOSZ-ban is, Kardos László akkor, akkor Kardosnak a munkatársa voltam, jó barátságot tartottunk egymással, azóta is, később is. Másrészt pedig egy csomó barátom volt az idők között, ezen a két ágon kerültem én kapcsolatba olyan emberekkel, akik a Nagy Imre politikáját helyeselték és azt többé-kevésbé aktívan támogatták.

Ügyész: Kérem szépen, önök írók, újságírók az ellenforradalom alatt Budapesten történt eseményekről tájékoztatni szokták egymást, amit így híreket hallottak, vagy személyesen észleltek?

Márkus: Nemcsak írók, újságírók vonatkozóan tudok felelni, mert október 26-ig voltam csak az Írószövetségben, utána értelmiségi forradalmi bizottságban, Hazafias Népfront tájékán, mindenestre, akik ott voltak, azok egymásnak továbbadták az értesítéseiket.

Ügyész: Kérem, az október 30-án, a budapesti pártbizottsággal szemben elkövetett atrocitásokról mikor értesült ön?

Márkus: Erről én pontosan a Dudás tárgyalás végén, amikor egy odabejövő rendőrtiszt kiadottság, úgy emlékszem a rendőrség forradalmi bizottságának hívták magukat, Dudásnak ott felvetették azt, hogy Dudás a felelős azért, ami a párt-háznál történt és Dudás ezzel kapcsolatban úgy nyilatkozott, hogy ő erről csak később tudott és meállította ezt a támadást. Én akkor tudtam, ^{me} hogy ilyen egyáltalán volt.

Ügyész: Akkor Nagy Imre ott volt még?

Márkus: Nem.

Ügyész: Nem volt ott. Kérem, erre a Dudás-féle tárgyalásra szereznék még kitérni. Kérem, amikor Nagy Imre hozzájárult ahhoz, hogy a Dudással való tárgyalásáról egy kommuniké jelenjen meg, akkor ~~ön~~ ott a szövegezéssel félre vonultak, ugye, ha jól értettem?

Márkus: .. pontosan, hogy volt.

Ügyész: Engem az érdekel, hogy mikor itt a szövegezéssel kapcsolatos, vagy félrevonulás volt, akkor további tárgyalások a felkelőknek a Nagy Imre kormányhoz való csatolásával kapcsolatban, milyen értesülései voltak még önnek?

Márkus: Az egyik értesülés onnan ered, hogy a Dudás-Nagy Imre közötti tárgyalás folyamán Losonczi Géza, Tőkés Ottón keresztül kihívott engem a teremből és közölte azt, hogy Dudással kár tárgyalni, kár komolyan venni Dudást, ez egy fasiszta kalandor, aki mögött ugyanakkor kicsi erő is

3 oldal.

/1958.VI.11./

áll nem komoly ember és nem is komoly erővel, taktikázni sem igen érdemes vele, ezzel szemben Maléterrel, aki sokkal komolyabb, mint ember és egyuttal, mint katonai vezetője, bizonyos felkelt erőknél, már folytak tárgyalások párhuzamosan és vele sikerült is megegyezni. Ezt Losonczi véleményünk szerint azért közölte velem, hogy nehogy engedményeket tegyünk bármiben Dudásnak és egyáltalán lássam, hogy a Dudás nem a felkelők nagy vezére, aminek akkor sokan képzeltek. Ez az egyik. - A másik az, hogy 31-én délután rövid ideig ott voltam a Kilián-laktanyában tartott valamilyen ilyen felső katonai - pontos névre nem emlékszem, .. azonban nem tudtam már bejutni, a kis tereben nagy tömeg szorongott, úgy hogy csak egy negyed óra hosszát hallgattam kb. mint később megtudtam, Király Béla szavait. Ezekből tudtam meg azt, hogy Nagy Imre és bizonyos katonai vezetők, köztük Király Béla között megegyezés történt arra nézve, hogy egy ilyen egységes forradalmi karhatalmi bizottságot alkul, aminek Király Béla és Maléter is vezetői, amelyik honvédség, rendőrség, nemzetőrség egységes szervezetét felállítja és, hogy ezt a tárgyalást azért hívták össze, hogy ezt az egységesítést itt elkezdjék, vagy elvégezzék. Ennyit tudok erről. - A harmadik dolog katonai vonatkozásban, Herpai Sándor szerepe az értelmiségi forradalmi bizottság körményékén, aki tudnillik úgy tudom, részben Kopácsival kapcsolatban, részben saját kezdeményezéséből az értelmiség felfegyverzését próbálta szervezni, nem tuzl sok eredménnyel, sikerrel, majd az egyetemisták felfegyverzéséről is valamilyen tevékenységet folytatott és akkor, ahogy kitűnt Kopácsai és az értelmiségi forradalmi bizottság, között, ha nem is kifejezetten közvetítő volt, de hát a felfegyverzésben ezt a tevékenységet vállalta.

Ügyész: Köszönöm, nincs több kérdésem.

Elnök: Kérdés ?

Nagy védője: Kérem ön kommunista volt ?

Márkus: En igen.

Nagy védője: És ideológiailag képzett ?

Márkus: Annak tartom magam.

Nagy védője: Tehát, mint ilyen meg tudja-e ítélni a Nagy Imrének az egész magatartását a tárgyalás alatt, amelyen vele személyesen október 23-a előtt és később Dudás stb. résztvett, kommunista ember magatartása - ?

Elnök: Kérem, bocsánatot kérek, azt, hogy véleményt a tanutól, hogy milyen volt Nagy Imre magatartása, erre nem kell tanukat kihallgatni és főleg, hogyha ezt tanubizonyítással akarom bizonyítani, akkor nem Márkus István tanut fogom idehozni, hogy ideológiailag milyen volt Nagy Imrének a magatartása. Tényeket tessék kérdezni.

Nagy védője: Nincs tény kérdésem.

Elnök: Tessék ?

3 oldal.

/1958.VI.11./

Donáth védője: Van kérdése. Donáth védelmében kérdezem meg, az első tárgyalás, amely Dudással lefolyt és amit említett, hogy Dudáson kívül jelen volt Donáth és Losonczi, .. Volt-e valami megnyilatkozása Donáth-nak abban a kérdésben, hogy a szovjet csapatokat ki kell vonni. Dudás egyik követelése volt ez, hogy a szovjet csapatokat ki kell vonni, Donáthnak volt-e ezzel kapcsolatos valamilyen álláspontja ?

Márkus: Nem emlékszem erre.

Donáth védője: Nagy Imre a Központi Vezetőségnek tagja volt -

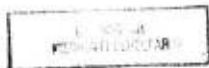
Márkus: Nagy Imre, igen.

Donáth védője: Losonczi és Donáthot kooptálták a Központi Vezetőségbe, ha Donáth a Nagy Imre csoporthoz tartozó volt, mint ahogy ön említette, minek tulajdonítható az, hogy nem ment be a Központi Vezetőségbe, jöhet a Nagy Imre benn volt ?

Márkus: Ezt én nem tudom megmondani, csak azt tudom megmondani, hogy a kettőjük álláspont különbségét, mi akkor mire magyaráztuk. Hogy azonban ez helyes, megfelel-e a tényeknek, azt nem tudom.

Donáth védője: Tehát volt bizonyos szűz ellentét, vagy volt valami differencia Nagy Imre és Donáth között, ebből a tényből következteti szűz ön, hogy nem fogadta el a kooptálását ?

Márkus: Nemcsak ebből a tényből, hanem egy további tényből is, amit ugyan nem Donáth-tól, hanem Losonczi magatartásából merítek, de én nem tudom mennyi joggal, az ő politikai álláspontjukat azonosítottam ebben az időben egymással. Losonczi azt mondta a Dudás tárgyalás között, ahogy említettem, mikor kihivott, hogy megkérdezte tőlem, hogy mi a véleményem a több pártrendszer kinyilvánításáról, ami úgy tudom sznap délben hangzott el rádióban. Én elmondtam a magam véleményemet, ez most ebből a szempontból nem fontos, Losonczi véleménye határozottan az volt, hogy Nagy Imrének nem lett volna szabad ideig elmenni. Erre nagyon jól emlékszem, mert én Losonczi véleményére sokat adtam és ez akkor megmaradt bennem, Losonczi az volt az álláspontja. Én ebből és ebből, amit a Losoncziék 23-a esti, 24-i magatartásáról kisebb-nagyobb jelekből tudok, azt a következtetést vontam le, hogy míg Nagy Imre jelentősebb mértékben sódródott az eseményekkel, először belemert olyan kompromisszumba, amit akkori véleményem szerint, és bizonyos mértékig mostani véleményem szerint is, helytelen volt és olyan intézkedésekbe, utána viszont ezt a politikát keresztül vinni nem tudta, vagy nem volt hozzá elég ereje, határozott, részint a mi hibánkból is, akik ez.. befolyásoltuk, majd azután elsodródott jobb felé, több párt rendszer, és a Mindszentyre való bizonyos mértékű támaszkodásig és így tovább. Ezzel szemben, most nem Nagy Imre szempontjából, hanem Donáthéknak szempontjából kívánom kiemelni, Losonczi és Donáthot ennél következetesebbnek láttam és tapasztaltam, mert egyrészt az a bizonyos

3 oldal.

/1958.VI.11./

saját álláspont, ami ránk ugyan abban az időben rossz értelemben hatott, az a saját álláspont az .. szerint helyesebb volt, mint Nagy Imréé, nehéz, hosszú volna elmondani, hogy milyen kérdésekben, miért volt ez a véleményem, miszerint pedig a több párt rendszer kérdésében ők, ahogy Losonczi véleményéről tudom, ők, ha rajtuk állt volna, nem tették volna meg ezt a lépést, aminek szintén nagy része volt a dolgok végleges elfajulásában. Ebből én azt következtettem, hogy nekik határozottabban van politikai platformjuk, nagyjából, egészéből úgy képzeltem, hogy ez hasonló ~~lehet~~ lehet a lengyel párt akkori vezetőinek politikai álláspontjával. Részletesen azonban nem ismerem.

Elnök: Tessék ?

Maléter védője: Amikor önnel azt közölték, önnel, Maléterről, mint felkelő vezetőről beszéltek, akivel tárgyalások folytak, említették-e, szó volt-e arról, hogy kitárgyal vele ?

Márkus: Hogy akkor említették-e, vagy későbbiekből tudom - ezt nem tudom -, de az az emléke maradt meg, hogy Vas Zoltán tárgyalt vele, ebben az időben.

Maléter védője: Szó volt-e akkor a Maléter által végrehajtott állítólagos felkelői aktusokról, cselekvésekről ?

Márkus: Erre a kérdésre nagyon nehezen tudok felelni, mert hiszen Maléterről abban az időben nagyon sok felé esett szó és őt egy ideig, hát szinte legendakör övezte és utána is Maléter tevékenységéről sok féle értekezés volt.

Maléter védője: Már nem, nem a - hanem a konkrét beszélgetés alkalmával ?

Márkus: Losonczi-val való beszélgetés alkalmával ez az egy konkrétum merült fel, hogy a Maléterrel tárgyalások folynak, hogy Malétert, Losonczi komoly embernek tartja és, hogy Maléterrel sikerült megegyezni. Amiből én akkor arra következtettem, minthogy tudtam azt, hogy Maléter az MDP tagja volt és a hadsereg aktív tisztje, hogy ő valamilyen elképzeléssel, esetleg ilyen-olyan részletekkel, de Nagy Imre platformján álló politikát akar folytatni.

Maléter védője: Ez a közlés a Kiliánbeli .. időpontjához viszonyítva mikor volt ?

Márkus: Ez 30-án délután volt.

Maléter védője: Köszönöm szépen.

Elnök: Kérdés ? Nincs, nincs, nincs. - Nagy Imre van-e kérdése ?

Nagy: Kérdésem különösebb nincs, ellenben észrevételem, -

Elnök: Észrevétele -

Nagy: Észrevételeim a következők: Márkus István által előadottak számos kérdésben fedik az általam, már a vizsgálat során tett vallomásokat és ezeket kívánom itt kiegészíteni .. új momentumokkal feleleveníteni. Márkus István beszélt arról, hogy október 24-én telefonon beszélgetést zajlott le velem, nem az ő részéről, hanem az Írószövetségből, valakik részéről. Háy hívott engem fel, Zelk Zoltán hívott fel és

3 oldal.

/1958.VI.11./

igen éles szemrehányásokat tettek nekem a magatartásom miatt. Én nem tudtam az okát, most a Márkus István által előadottak alapján áll itt előttem világosan az, hogy ott már önálló platform-al, önálló tevékenységgel léptek fel velem szemben, tehát engem már ahhoz a bizonyos Nagy Imre féle csoporthoz nem vőtek úgy tartozandónak, mint azelőtt, mint Márkus mondta, hogy ez a csoport akkor már lényegében ugye kezdett szétbomlani, elvi okokból is, de nem utolsó sorban ezekből a szempontokból is. Tehát ott már velem szembeni állásfoglalásról volt akkor szó tekintetben szó.

Elnök: Várjunk csak egy pillanatra, ha jól értettem, önnel szembeni igényekről volt szó. Nem volt arról szó, hogy a csoport szembekerült önnel, hanem az volt a helyzet, hogy a csoportnak az volt az igénye, hogy tessék kérem - ... /egyszerre kiabálnak/

Nagy: .. - hogy én nem képviselem azokat az elveket, amelyeket annak idején a csoporthoz tartozó emberek mondjuk képviseltek, - én a csoporthoz tartozandóságot mindig idézőjelben mondom.

Elnök: Igen, de hát szóval itt már az idézőjelnek sok értelme nincsen, meg kell, hogy mondjam. Tegye, szóval önnek joga van, igen.

Nagy: Igen és én ezzel a joggal álek is.

Elnök: Igen, tessék.

Nagy: Tehát a telefonbeszélgetések mögött, amikor ilyen támadások értek Háy, Zelk és nem tudom én ki hívott még fel, részéről, az Írószövetségből, akkor e-mögött valóban ugye az áll, amit itt Márkus István elmondott. - A következő kérdés, amit érintett Márkus István, az október 26-i ötagu küldöttséggel kapcsolatos, de én nem a küldöttségről akarok itt beszélni, hanem arról, a két variánsról, amit itt Márkus említett és azok között az egyikről különösen, arról, hogy valamiféle katonai diktatúrát akartak, vagy gondoltak létrehozni Nagy Imre vezetésével. Én erről semmit nem tudtam -

Márkus: Nem is állítottam.

Nagy: Én szeretném most itt megkérdezni, hogy nekem erről tudomásom volt-e, hogy ilyen tervek vannak?

Márkus: Nem. Közvetlenül tőlünk nem lehetett tudomása.

Nagy: Igen. Hát ezt le kívánom szögezni, hogy ilyen tervekről nekem semmiféle tudomásom nem volt.

Elnök: Ertem. Tovább - ?

Nagy: A diákküldöttség kérdése. Valóban diákküldöttség és más küldöttségek is jöttek, én voltam viszont a Központi Vezetőség részéről az a személy, aki majdnem minden küldöttséggel tárgyalt. A küldöttséggel rendkívül - tanuállomások tanúsítják, ugye - rövid ideig beszéltem, nem volt időm, zokon is vették, ahogy a tanuállomások mondják, hogy én nem tárgyaltam velük, de a magatartásom az a leghatározottabban elutasító volt azokkal a követelésekkel, vagy javaslatokkal szemben, amelyet felvetettek. Itt Márkus István ezt még is erősítette.

3 oldal.

/1958.VI.11./

Nagy: A következő kérdés ez a Dudás kérdés. Be kívánom szögezni, hogy Dudásnak a velem való tárgyalását megelőzően megbeszélése - bárhol, forradalmi, értelmiségi forradalmi bizottságba, vagy valahol volt, semmiféle tudomásom nekem nem volt, Losonczi erről nekem egyáltalán nem szólt. Én nem tudtam arról, hogy Losonczi ezt - mintahogyan azt hiszem Losonczi ezt vallja is, - készítette elő a Dudásnak velem való tárgyalását. Nekem erről semmiféle tudomásom nem volt.

Elnök: Ez Losonczi vallomásaiban sincsen.

Nagy: Én úgy emlékezem rá, de - nem tudom szóval,

Elnök: Pardon, a Losonczi vallomásaiban nincs benne. A tanu tud erről, hogy Losonczi készítette elő a Nagy Imre, Dudás féle találkozást?

Márkus: Nem, ilyen értelemben nem is mondtam, nem is mondhattam, mert itt arról van szó, hogy Losonczi is elhívták és ő nem tudom milyen okból eljött, hogy Dudás álláspontját megismerje. A Losonczi célja nem az volt, hogy a Nagy Imrével való tárgyalást előkészítse, hanem az, hogy hozzájáruljon ahhoz, hogy Dudás ne -

Elnök: Ha jól értettem, az ön vallomásából az derült ki, hogy a Dudás azért ment az értelmiségi faxx bizottsághoz, hogy rá vegye e az értelmiségi forradalmi bizottságot, hogy engedélyezze Nagy Imrénél, hogy az ő nevükben is fellepjen, ne csak a saját testülete nevében? Ez a vita ment odáig, hogy a végén azt mondták, hogy az ő nevükben nem képviselhet, őket nem képviselheti Nagy Imrénél, de megfigyelték a hajlandók elküldeni erre a megbeszélésre?

Márkus: Ez helyes így igen, bár ezt ilyen határozott, világos formában nem merült fel, Dudás ezt nem is -

Nagy: Nemcsak erről van szó elnök ur. Márkus István itt arról is beszélt, hogy Losonczi, de én nem tudom még ki más, ugye, én csak a Losonczi nevet emlitem, mert az maradt meg az emlékezetemben itt az elhangzottak alapján, arról beszélt, hogy a követeléseket, amelyeket Dudásék támasztanak azok nem olyanok, amivel Nagy Imréhez lehet menni, tehát módosítani kell, mielőtt Nagy Imréhez mennek, tehát ezekben a követelésekben, alapkövetelések tekintetében valami módosítást kell eszközölni. Ebből következtetek én arra, hogy mégis arról volt szó, tehát, hogy a Dudásnak hozzám való jövetelét is ott készítették elő, hogyha nem is formálisan, én nem ismerem a lefolyását, ugye és Márkus István erről itt vallomást nem is tett, na de ez az észrevétel ez a megjegyzése, szerintem erre utal. Én a tárgyaláson -

Elnök: Tessék, igen tessék a Dudással kapcsolatos -

Nagy: Tényleg, ahogy Márkus István mondja, az általam felvetett követelésekkel kapcsolatban határozottan elutasítóan viselkedtem. De ennél többre is kell emlékezni Márkus Istvánnak, tudniillik, amikor Dudás, mint ahogyan Márkus István is mondja, ilyen fellengős hangon adta elő a mondkáját, én akkor nagyon indulatosan Dudás felé kijelene

3 oldal.

/1958.VI.11./

tettem, hogy ilyen követeléseket a kormánnyal szemben támasztani nem lehet, ezzel nem értünk egyet és tudunk mi is másképp beszélni és hát .. az asztalra vertem akkor, Dudással kapcsolatban. Nem tudom emlékszik-e erre Márkus István ?

Elnök: Tessék.

Márkus: Arra emlékszem, hogy Nagy Imre határozott volt és hogy ezt a kifejezést, hogy a kormánnyal, a kormánnyal szemben ilyen követeléseket előterjeszteni nem lehet, ezt valóban használta, határozottan haragosan viselkedett akkor Dudással szemben. Más részletekre, amiket itt említett, most nem emlékszem konkrétan, ellenben arra, hogy ezután történt az, hogy Dudást támogató Zimányi és Gábris felszóltak, azzal fenyegetőztek, hogy - Nagy Imre indulatos kifejezésére válaszul, hogy akkor a harcnak nem lesz vége, mert ők folytatni fogják, ami körül alakult ki azután ott avita és végeredményben Dudás a saját emberénél enyhébben viselkedett ebben a kérdésben, különösen a szuezi bejelentés után. -

Nagy: én nem tudom, kik voltak azok, volt egy rendőr karszalaggal, az is, de más, fenyegetőztek az én magatartásom és fellépésem után azzal, amit most Márkus István mondott. A következő kérdés ezzel kapcsolatban, és itt némi differenciák vannak, ez kommuniké kérdése. Nekem a * vizsgálat során felmutattak egy kommunikét, amit én tagadásba vettem, ilyen kommuniké hát nem született meg és nem is jelenhetett meg. Később egy másik kommunikét mutattak nekem, amelyben egyszerűen az a tény volt leszögezve, hogy Dudás - hogy Nagy Imre miniszterelnöknél ekkor meg ekkor volt, stb., stb., nem pedig olyan fellengős hangon, hogy Dudás ilyen és ilyen parancsnok, vagy ilyen vezér nem tudom micsoda, - ez az egyik körülmény, amit szóvá akarok tenni, tehát a kommunikében, amelyeket a vizsgálat során produkáltak, igen lényeges különbségek voltak, - vannak, amelyeket le kívánok szögezni, a másik az, hogy amikor Dudásék felvetették, mert tény az, hogy felvetették, hogy adjunk ki egy kommunikét, az én álláspontom az volt, és ezt a korábbi vallomásaimban is - és ezt fenn is tartom, hogy hát kommunikét nem lehet kiadni, ne adjunk ki, én akkor arra hivatkoztam, hiszen semmiféle megállapodásra nem jutottunk, kommuniké kiadásának értelme nincs, majd hogyha a tárgyalásokat befejezzük, akkor a kommuniké sorra kerülhet. Közben én ki is mentem a teremből, otthagytam a termet. Én később semmiféle kommunikét nem láttam, alá nem irtam, nekem be nem mutattak, és senyben valamilyik kommuniké az újságban megjelent, az nem az én signómmal, nem az én tudtommal jelent meg.

Elnök: Alljunk meg, mert itt lényeges differenciák vannak. Fenn tartja-e ezt a vallomását, hogy először bemutattak egy kommuniké tervezetet Nagy Imrének, utána - azt nem fogadta el, és utána egy másik kommuniké tervezetet elfogadott?

Márkus: Itt valamit módosítanom kell, mert annak alapján, amit Nagy Imre mondott, tudatosítottam, hogy én tényeket és feltételezéseket kapcsoltam össze. A következő az, amit egész konkrétan tudok: A Dudásék felvetették, hogy kommunikét akarnak kiadni erről a tárgyalásról, Nagy Imre ez ellen először tiltakozott, úgy, ahogy most mondta, nincs szükség kommunikére. Dudás akkor megmagyarázta, hogy neki a saját emberei felé van szüksége a kommunikére, többször használta a tárgyalás folyamán azt a kifejezést, hogy őt szétszednék az emberei, hogyha eredmény nélkül menne vissza, úgyhogy akkor is valami ilyenfélét mondott, hogy ezért-e vagy másért, azt nem tudom, végeredményben Nagy Imre, aki közben valóban kiment, valahogy mégis beleegyezett, legalábbis ott azt mondták a többiek, hogy beleegyezett abba, hogy kommuniké legyen. Most arra világosan nem emlékszem, hogy a beleegyezése Nagy Imrének ott a teremben történt-e, vagy milyen más formában történt, tény az, hogy a kommuniké szövegezése ott megkezdődött, azzal a feltételezéssel, hogy Nagy Imre kiment ugyan, de nem sokára visszajön, és addigra ez a kommuniké legyen meg, hogy ő azt aláírhasa. Közben én is egy másik szobában, egy olyan előcsarnok félben beszélgettem emberekkel, onnét hívtak be aztán, hogy - ugy emlékszem, Jónás Pál, - hogy - azt mondta Jónás: a kommunikét megszóvegeztük, de Nagy Imre ezt a

4. oldal.

/1958. VI. 11./

szöveget nem fogadta el, - lehet, hogy azt mondta, hogy ez a szöveg nem megfelelő Nagy Imrének, - tehát azt én konkrétan nem tudom, Nagy Imre látta-e azt a szöveget vagy nem, én Jónás Páltól azt hallottam, hogy Nagy Imre ezt a kommunikét nem fogadta el, mert ebben már nem tudom milyen - de valamilyen politikai témája egyáltalán benne volt a tárgyalásoknak, és egy egyszerű kommuniké megszövegezését határozták el. Én arra következtettem tehát, hogy Nagy Imre visszautasította az elsőt, és ő beleegyezett abba, hogy egy egyszerű szövegű, pusztán tárgyilagos tényeket közlő kommuniké legyen. Konkrétan, beleegyezett-e vagy nem, azt nem tudom, mert én nem voltam akkor ott. Másik dolog, -

Elnök: Megfogalmazták a másik -

Márkus: Ezt a másikat Jónás és Zimányi megfogalmazták, Jónás engem odahívott, hogy nézzem meg, hogy az én véleményem szerint helyes-e, én egy-két stiláris javítást csináltam ebben a kommunikében. Azt, hogy az elsőben volt-e az benne, hogy Dudás a felkelő csoportok ilyen és ilyen vezérkarának a vezetője, vagy - és abból kimaradt, vagy a másodikban is benne volt, ezt határozottan nem állítom.

Elnök: Na most a második, - mit tud a második sorsáról?

Márkus: Konkrétan semmit sem tudok, másoktól hallottam másnap, hogy egy ilyenszerű kommuniké a rádióban elhangzott. Tény, hogy a rádió igazgatója, Széll Jenő jelen volt ott, jelen volt a szomszéd szobában Tóbiás Áron, a rádió riportere egy magnetofon felvevő berendezéssel, úgyhogy ott szó is volt arról, hogy ezt a kommunikét mindjárt rádióban mondani. Hogy Nagy Imrével végülis aláírták-e, hogy ő látta-e a végső kommunikét, vagy nem, elhangzott-e a rádióban, vagy nem, ezt konkrétan nem tudom.

Elnök: Melyik nap történt mindez?

Márkus: 30-án.

Elnök: Ön mondotta, hogy az értelmiségi forradalmi bizottságnál folyó tárgyalás végén bejött egy rendőr -

Márkus: Parlamenti -

Elnök: Parlamenti tárgyalásnál jött be egy rendőr?

Márkus: Nem egy, hanem sok.

Elnök: Több rendőr. És miről beszéltek ottan?

Márkus: Ezek a rendőrök is mint a rendőrség forradalmi bizottságának küldöttsége - bizottsága, Nagy Imrével kívántak tárgyalni. Hogy sor került-e erre a tárgyalásra, azt nem tudom, mert nem sokkal később én elmentem. Amíg ők Nagy Imrére vártak, Dudás még ott volt, aki szintén Nagy Imrére várákozott, vagy a kommuniké sorsát akarta tudni, ezt pontosan már nem tudom. A rendőrök közül egyik felvetette Dudásnak azt, - elég indulatosan, - hogy maguk - maga az a Dudás és maguk csinálták a Köztársaság téren ezeket a szörnyűségeket, - valami ilyesmit mondott, amikről én nem is tudtam pontosan, hogy mi csoda. Dudás erre azt mondja, hogy igen, volt ott valami lövöldözés, de mikor meghallottam, mindjárt leállítottam, ez volt a Dudás válasza.

Elnök: Ez 30-án hány órákor volt?

Márkus: Este 7 óra tájban, 7-8 között.

4. oldal.

/1958. VI. 11./

Elnök: Nagy Imre előszobájában.

Márkus: Ez a Parlament egyik tanácskozó termében volt, oda jött be a rendőrségi küldöttség.

Elnök: További észrevételek?

Nagy: Ezzel kapcsolatban a következőket kívánom még leszögezni. Én amikor kiment - tehát ellene voltam annak, hogy nyilatkozatot adjunk ki, -

Elnök: Hát bocsánat, ezt már el tetszett mondani.

Nagy: Hát én itt folytatom, engedje meg, tanácselnök ur, hogy itt folytassam. Utána én kimentem a teremből, a tereembe én többet vissza nem mentem, nekem semmiféle nyilatkozatot vagy nyilatkozat tervezetet be nem mutattak. Hogy nyilatkozat megjelent, az a lapokból - azt hiszem a Dudásék lapja, a Függetlenség, vagy nem tudom én hogy hívták, ott megjelent ez a nyilatkozat, ezt én itt a vizsgálat során láttam, azt megelőzőleg arról tudomásom nem volt. Dudással való tárgyalások ezzel végeszakadtak, én többet sem Dudással, sem a Dudás-féle tárgyalásra odaérkezett emberek közül senkivel nem érintkeztem. A tárgyalások folytatására Dudás jelentkezett másnap, telefonon, én megmondtam, kiadtam az utasítást, hogy én semmiféle beszélgetést vele folytatni nem akarok, és november 2-án pedig mint arról itt már vallomást tettem, és Maléter megerősítheti, november 2-án kiadtuk az utasítást Dudás letartóztatására. Ami a rendőri küldöttséget illeti, én hozzám semmiféle rendőri küldöttség nem érkezett, rendőri küldöttség velem nem tárgyalt, nem is közölték, hogy ilyen velem tárgyalni akar.

Elnök: További észrevétel?

Nagy: Más nincsen.

Elnök: Donáth Ferenc? Kérdés, észrevétel?

Donáth: .. lenne .. annak előre bocsájtásával, hogy természetesen vallomásomat fenntartom és felelősségemet semmivel sem kívánom kisebbiteni. Szeretném megkérdezni a tanut, hogy az irodalmi újság az írószövetség álláspontját fejezte ki.

Márkus: Erre a kérdésre nem tudok felelni, mert az irodalmi újság szerkesztése az különböző időpontokban, különböző kezekben volt, az írószövetség álláspontja szintén igen zavaros és ingadozó volt.

Elnök: Melyik időpontra vonatkozik ez a kérdés?

Donáth: Október 24-ére.

Elnök: Ja, szóval október 24-én reggel rendkívüli irodalmi újság megjelent, kinek az álláspontja volt az?

Márkus: Abban egy hét pontos program volt, ha jól emlékszem, azoknak az álláspontját, akik annak megfogalmazásában résztvettek, úgy tudom, hogy abban az írószövetség elnöke, Veres Péter, és az elnökségnek jónéhány a tekintélyes tagja résztvett, okvetlenül az ő álláspontjukat fejezte ez ki, az írószövetségnek ezenkívül volt valami 400 tagja, úgyhogy nem lehet egységes álláspontról beszélni.

Donáth: Én nem is arra gondolok, hogy egységes álláspont, csak azt akartam ezzel kifejezni, hogy az írószövetség állásfoglalását - én megengedem, hogy Losonczi befolyásolta, én nem tudom, a beszélgetést nem ismerem, de az kétségtelen tény, hogy az írószövetség jóval korábban az ellenforradalom ellen foglalt állást, és erről egy hírsíratot adott ki és terjesztette szerte-széjjel a városban. A másik kérdés az,

mivel indokolta a tanu, hogy .. Losonczy 24-én arra, hogy kormányt alakítson, bár nem tudom, hogy én erre a kérdésre kitérjek-e, megkérdezem őszintén, mert énnekem egyáltalán Losonczi és Zelk Zoltán közötti beszélgetésről, amiről a tanu közelebbit tud, hát énnekem tudomásom nincs. Minden- esetre nem érthető, hogy miért ad negyedórát Zelk Zoltán- nak vagy többieknek tanu vagy Losonczi, hogy kormánykiegészi- tésre vonatkozó javaslatokat tegyenek. Én azt gondoltam, elnök ur, hogy talán erre ki se térek, hiszen a Losonczinak a tény- kedésével kapcsolatosan, ~~ami~~ ezt a vizsgálat elég világosan leszögezte, ő számos esetben függetlenül attól, hogy kinek mi volt a felfogása, önállóan tevékenykedett, és én nem is vagyok hajlandó Losonczi tevékenységével azonosítani magamat, sem az- zal, ami a jugoszláv követségen, sem azzal, ami a jugoszláv követség előtt történt, - Az október 26-i megbeszélést ille- tően, arra, hogy ki hívta be oda Márkust Istvánt és az ír- szövetség több képviselőjét, emlékszik rá?

Márkus: Nem, nem, én ezt nem tudom.

Donáth: Én csak meg akarom említeni, hogy egy előzetes tárgya- lás folyt, .. már be is nincs.

Márkus: Csak hozzá szeretném tenni, hogy az előzetes tárgyalás, telefonbeszélgetésnek ez egy ilyen mellékes pontja volt, más- ról volt ott szó, hogy az írószövetség a maga álláspontját elmondaná a Politikai Bizottságnak. Azt nem tudom, hogy - nem az volt, a helyzet, hogy a Hegedűs Andrással való telefon- beszélgetés indította el ezt a dolgot, hanem már megelőzőleg szó volt erről, és ha nem beszéltünk volna Hegedűssel, akkor is akartunk volna küldöttséget meneszteni.

Donáth: Na most kérem a 26-i tárgyalást illetően .. fenntartom vallomásomat, tehát az, hogy az írószövetség milyen kívánsá- gokat adott elő, azzal kapcsolatosan, hogy ezekben a kérdések- ben a vezetés tárgyaljon. Fenntartom azt is, és Márkus István személye.. ő volt az, elsősorban, a többiek is ezzel értettek egyet??/ .. a szovjet hadsereg azonnali kivonásáról való tár- gyalást is.. hozzá, és én voltam, Losonczy is egyetért velem, aki erről a kérdésről való tárgyalást elutasítottuk, mint olyasmiről, ami .. Ez egyébként a Központi Vezetőség jegyző- könyvében is ..

Elnök: Kérem, itt meg kell ismételnem azt a figyelmeztetésem, önnek joga van azt mondani, én arra nem válaszolok, hogy mit javasoltak. De ahhoz, hogy valótlan mondjon, ahhoz nincs joga.

Márkus: Érttem. Én nem kívánok élni azzal a joggal, hogy önmagam- ról bármi részletet ne mondjak el. Az megfelel a valóságnak, hogy az általunk elmondott javaslat második alternatívájában a szovjet csapatok kérdése is ilyen értelemben felmerült, az első alternatíva, mint mondtam is, és röviden megismertem, éppen az volt, hogy a szovjet csapatok bentmaradása esetén, második alternatívában benne volt az, -

Elnök: Azonnali kivonás.

Márkus: Hogy azonnali vagy nem azonnali, .. ezt -

Donáth: Kérem -

Márkus: Ezt, ezt nem -

Elnök: Várjunk, várjunk. Kérem, volt olyan alternatíva, hogy maradjon bent a szovjet csapat? Maradjanak bent a szovjet csapatok?

4. oldal.

/1958. VI.11./

Donáth: Nem, kérem, én egyáltalán erről a két alternatíváról most hallok először kérem a tárgyalás során. Soha eddig nem hallottam.

Elnök: Ön nem hallotta.

Donáth: Azt sem hallottam, hogy kérem korábban tárgyaltak volna előzetesen személyekkel, én erről a második alternatíváról tudok, erről én visszaemlékezésemben is megemlékezek, ott bizony ők azt képviselték kérem, hogy a szovjet csapatok kivonásának kérdését, és ebben a kérdésben volt ellentét, egyéb ként azonban meg kell állapítani ... egyébként - egyéb kérdéseket, amiket az írószövetség felvetett, valóban én is, Losonczy is, - ... /néhány szó nem érthető, annyira halk/

Elnök: Hát etekintetben ugylátom, hogy viszont megmaradnak mind a kettő a tényállásuk mellett, vagy nem?

Márkus: Én azt szeretném ehhez hozzátenni, hogy az valóság lehet, hogy Donáth Ferenc az első alternatívát nem hallotta, minthogy ők később jöttek be, és az első alternatívát mihelyt elmondtam, Erdei Ferenc azt mondta, hogy ez ugyan az ő véleménye szerint nem volna rossz, okos javaslat, de megvalósítása lehetetlen. Tehát nem álltom határozottan, hogy Losonczi és Donáth előtt ezt az első alternatívát megismételtem volna.

Elnök: Szóval akkor már a Losonczi és Donáth előtt már csak a második alternatívát mondta el.

Márkus: Ugy van, és elismerem azt, már csak logikusan is ez következik, hogy a második alternatívában, ami a szovjet csapatok kivonását javasoltuk.

Elnök: Azonnali kivonását.

Márkus: Most az azonnali-ra nézve nem tudok határozottan visszaemlékezni, az egész akkori álláspontjukból következett az, hogy akkor erre vonatkozólag mit javasoltunk, azonnali -ra, órákon belülit, vagy egy héten belülit, -

Elnök: A szembesítés eredménye, .. Donáth Ferenc közlését elfogadta/?/.

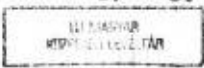
Donáth: Kérem, azért is azonnali, mert hiszen egy nappal korábban már Nagy Imre, mint kormányelnök nyilatkozott itt arról, hogy a szovjet csapatok kivonásáról tárgyalás fog megindulni a szovjet és a magyar kormány között, azonnali kivonása mégis, ne szépítsük mégis.

Márkus: Igaza lehet.

Donáth: Most kérem, az október 26-i Központi Vezetőségi Ülés után én .. hogy én ezzel .. történtek, valót mond, én valóban letörtem és rossz hangulatban mentem oda be, ott az téved csupán, hogy akkor még a folyt a tárgyalás Nagy Imre és ez a bizonyos írószövetség és diákküldöttség között, én magam ezt .. Arra, hogy ilyen kijelentést tettem volna, arra nem emlékszem.

Elnök: Igen. Most a további észrevétel?

Donáth: A Dudást illetően kérem szépen azt akarom megjegyezni, hogy a Dudást illetően, ez inkább kiegészítése vallomásomnak, október 30-án délelőtt már szóba került, még nem volt határozottan.. Dudás.. és akkor megmondtam ott Kőből Józsefnek ..-ra, Losonczi kért előzményt, hogy a Dudást 1944-től ismerem, amikor a Központi Vezetőség tagja volt az ellenállási/?/ mozgalomban, bejelentkezett, tőlem kap - én kaptam megbízást, hogy nézzem meg, hogy kicsoda és annak alapján, hogy szélhámos

4. oldal.

/1958. VI. 11./

benyomását keltette, különböző munkás összeköttetésekre hivatkozva ... Mi semmilyen feltétellel Dudás-féle követelésekkel .. értelmiség forradalmi bizottságánál, amire megmondom őszintén már nem is emlékszem, miért hívtuk oda, mert akkor egyetlen alkalommal voltam ott és később se ... Tigen halk/ Igaz ez?

Márkus: Igaz.

Elnök: Más észrevétel nincs. Gimes Miklós.

Gimes: Nincs kérdésem, csak három egész rövid megjegyzésem. A ...-i nyomdával és a november 6-i röplap kinyomásával kapcsolatban vallomásomban a vizsgálat során elmondottam ezt, azt kívánom megjegyezni, hogy én Mariánnal november 13-a előtt, amikor a Hess András-téri kollégiumban láttam őt, se nem találkoztam, se nem beszéltem. Nem tudom, hogy a Lénárt Jónás beszélt-e vele, én nem beszéltem vele.

Márkus: Az észrevétel .., én úgy emlékszem, hogy ezt a Völgy-utcai nyomdát akkor nem is Völgy-utcai nyomdának, hanem Mariann-féle nyomdaként emlegették ott. Lehet azonban, hogy ez egy eltévesztés, mert később a vizsgálat során tisztázódott az, és így tudtam meg, hogy ez Völgy utca, és hogy Mariann-nak ezzel kapcsolata volt, úgyhogy lehet, hogy - a mostani vallomásomban már ilyenfajta -

Elnök: Összekombinálás.

Márkus: Összekombinálás útján került be, nem tudom, nem állítom konkrétan, hogy Gimesnek Mariánnal kapcsolata lett volna.

Gimes: Szóval énnovember 13-án jöttem .. A másik az, hogy nem emlékszem arra, bár ennek mondjuk az én szempontból jelentősége nincs, de Márkus is beszélt róla. Én úgy emlékszem, hogy Kornai után ő is eltávozott erről -

Elnök: Nem, ez a harmadik - vagy negyedik számban levő cikkről van szó.

Márkus: Első vagy másodikként.

Elnök: Ez az egész számot - egy cikk tette ki?

Márkus: Nem, nem, én akkor úgy tudtam, hogy egy számár megjelent, ez tehát a második számot készítené elő, de sem az első, sem a második számban nem jelent meg az a - egyébként igen rövid, 6-8 soros kis cikkecske, amit én odaadtam a Gimesnek.

Elnök: Hát tisztázhatjuk, hogy ha szükséges, de nem az .. ügyéről van szó, úgyhogy felesleges azt hiszem.

Gimes: Végül azt szeretném megjegyezni, hogy én arra, hogy a Lénárt a Márkust felkereste a későbbiekben, cikke sokszorosítása és a lap előállítására érdekében, én erről nem tudok.

Elnök: A szerkesztőbizottsági ülés, ez a bizonyos .. időzjelbe teszem, a Corvinába ez a szerkesztőbizottság összehozták-

Gimes: Összejöttünk, hogy én javaslatot tettem ottan a lap megjelentetésére, az első számot .. előzőleg még nem jelent meg. Ez mind megfelel a valóságnak. A személyekre vonatkozóan hát nem mindenben, - mondjuk nem emlékszem, sem arra, hogy a feleségem, nem emlékszem, sem a .., de hogy én is ott voltam, Lénárt, Kende és ő is, erre emlékszem.

Elnök: Tildy ⁴oltán, észrevétele?

Tildy: Kérdésem nincs.

Elnök: Maléter Pál.

Maléter: .. után nincs kérdésem.

Elnök: Kopácsi Sándor?

Kopácsi: Nekem van kérdésem.

Elnök: Tessék előrejönni.

Kopácsi: Ön elmondotta, hogy október 30-án este voltak bent a Parlamentben, és járt ott egy rendőrküldöttség. Az a kérdés, hogy tisztán rendőrök, vagy voltak-e honvédek és civilek is közöttük?

Márkus: Én csak rendőrökre emlékszem, de nem biztos az, hogy jól emlékszem. T.i. a küldöttségnek csak egy része jött be akkor abba a tárgyalóterembe, és ott kint az előcsarnokban rengeteg ember várakozott és nyüzsgött, lehet, hogy a küldöttségnek egy másik része kintmaradt. Akik bejöttek, ahogy emlékszem, azok rendőrtiszti egyenruhában voltak.

Kopácsi: Engem látott a küldöttség tagjai között?

Márkus: Nem emlékszem arcra.

Kopácsi: Kérem, megjegyzésem van. Az a megjegyzésem, hogy 30-án este 8 órakor bent voltunk a Parlamentben, Nagy Imrénél, tényleg néhány rendőr, de voltak honvédtisztek, egy tábornok és egy néhány civil, amikor a karhatalmi bizottság -

Elnök: Ja, amikor azt a nyilatkozatot aláírták.

Kopácsi: .. kapcsolatosan. Én arra emlékszem, hogy mikor mi valami termen vagy előszobán keresztülmentünk, én láttam ott Dudást, és én a Dudásnak nekimentem az október 30-i Köztársaság-téri dolgokért, és a szélhámososságaiért, mert ennek az volt az előzménye, hogy 29-ről hajnalra virradó éjszaka volt egy ilyen fegyverszüneti tárgyalás néhány csoport vezetőjével, ahol megjelent a Dudás. Ott kiderítettük, hogy Dudás semmiféle ilyen átfogó u.n. forradalmi szervezetnek nem vezetője, esetleg van neki ottan 2-300 embere, és szélhámoskodik jobbra-balra, és maguk a többi ellenforradalmi csoportok vezetői is fel.., hogy semmi közük hozzá ebben a kérdésben, elkezdett ..ni, hogy a szovjet hadsereg parancsnoksága könyörög neki, hogy ne tegye tönkre a Szovjetunió hadseregét, hát mondtam, hát azért ne haragudjon, ezen már mindenki nevetni fog, és maguk a felkelő parancsnokok is röhögtek ezen a kérdésen, úgyhogy én ottan - Dudás csak keresztülment azon a szobán, megmondtuk a véleményét, és közöltük, november /így mondja/ 30-án, ekkor este közöltük Nagy Imrével, hogy kicsoda Dudás, és hogy fel kell lépni ellene. Én megmondom, hogy ha tárgyalt vele, és - hogy nem látták első pillanatra hát, hogy kicsoda, hát nagyon furcsának tartom.

Elnök: Kérem, tessék maradni. Nagy Imre. Hát október 30-án valóban - eddigi adatok szerint este 8 óra felé történt ez a nyilatkozat aláírás.

Nagy: A tárgyalás alatt -

Elnök: Az egységes karhatalmi -

Nagy: De itten rendőrküldöttségről volt szó, -

Elnök: Egy pillanat. Akkor, azok, akik hát a nyilatkozatot bevitték, hát tessék nyugodtan kimenni, és majd ismertetem, miről volt szó, - akik bevitték a nyilatkozatot Önhez, azok említették azt, hogy látták Dudást itt Önénél?

Nagy: Nem, egyáltalán szóval senki nekem Dudástól említést nem tett, sem Kopácsi, sem más, aki az értekezleten résztvett. A leghatározottabban ..

4. oldal.

/1958. VI. 11./

Elnök: Arról sem, hogy mi történt a Köztársaság-téren?

Nagy: Nem, egyetlen szóval sem.

Kopácsi: Kérem, konkrétan emlékszem Nagy Imre válaszára, aki azt mondta, hogy én tárgyaltam - nem is emlékszem, hogy azt mondta, ma vagy a napokban - Dudással, nem is gondoltam volna, hogy ilyen szélhámos. És utána küldtünk be adatokat másnap és a következő napokon, hogy ő magát valami ilyen - kormányfőnek tekinti, benzinjegyeket meg különböző - úgy viselkedik, mintha ő lenne a kormánynak a vezetője, és ezt nem lehet tűrni, ez ellen el kell járnunk.

Nagy: Amit most Kopácsi mondott, elejétől végig valótlan, szemérmes hazugság, ezt kell mondanom.

Elnök: Hát azért kérem próbáljunk -

Nagy: Az itt elhangzottakba belekapaszkodva próbál most itt konstruálni bizonyos -

Elnök: Kérem -

Nagy: .. felelősséget áthárítani. Tehát leszögezem azt, ettől függetlenül, mert én sem akarom itten a tárgyalást egyéb ilyen megállapításokkal zavarni, valótlanság amit itt most Kopácsi állított.

Elnök: De én azért arra figyelmeztetni szeretném, hogy ha én engedném, hogy az egyik vádlottnak, vagy a másik xx vádlottnak ilyen hangon utasítsák vissza a tényállitását, hát akkor furcsa hangja lenne annak a tárgyalásnak.

Nagy: Igaza van Elnök urnak -

Elnök: Ugy, hogy mind a ketten megmaradnak az állításuk mellett?

Kopácsi: Kérem fenntartom az állításomat, Nagy Imre ennek alapján rendelte el a későbbiekben ezeknek a jelentéseknek és dokumentumoknak alapján a Dudás letartóztatását.

Nagy: Ez is valótlan, mert nem ezeknek a dokumentumoknak, hanem Maléterrel való tárgyalásoknak az eredményeképpen és a Dudással folytatott tárgyalásom eredményeképpen rendeltet el. Amikor én Dudással tárgyaltam és amikor a tárgyalást abbahagytuk én bennem már megérlelődött az a gondolat, hogy ezt az embert pedig le kell tartóztatni, el kell távolítani, el kell tüntetni. Semmi helye ennek az embernek nem lehet, már a mi társadalmunkban. Ez volt, megérlelődött bennem és amikor én javaslatot tettem, hogy hagyjuk abba a tárgyalást és amikor Dudás jelentkezett, hogy folytassuk a tárgyalást és én azt a tárgyalást elutasítottam, már ebben benne volt az én álláspontom. Ehhez nem kellett tehát, sem Kopácsi véleménye, sem az valami más.

Kopácsi: Kérem én nem vitatom, hogy esetleg Maléterrel is beszéltek erről a kérdéssel, Dudás az október 31-i értekezleten a Killianban is le lett leplezve és minden egyes értekezleten kihoztuk amikor ezzel kapcsolatban valamilyen értekezlet volt. Én ezt nem vitatom, de ezeket a kérdéseket, mint tény kérdéseket továbbra is állítom.

Elnök: Hát akkor egyiküknek sincs további észrevétele, tessék.

Maléter: Megjegyzésem lenne ezzel a kérdéssel kapcsolatban.

Elnök: Tessék, tessék előrejönni.

Maléter: Azért, hogy segítek a kérdés tisztázásában. Itt elhangzott az, itt a vita tárgyát képezte az, hogy Kopácsi megjegyzése, vagy Nagy Imre önálló véleménye alapján került a sor Dudás letartóztatására parancsra. Meg akarom ismételni, amit már vallomásomban is vallottam, hogy jelentést tettem a Nagy Imrének a Külügyminisztérium megtámasztásából és ennek következményeképpen adott Nagy Imre parancsot arra, hogy a Dudás letartóztatásába kerüljön.

Elnök: Igen. Ön tudja azt, hogy egyéb adata nem volt Nagy Imrének?

Maléter: Erről nekem tudomásom nincsen.

Elnök: Ön ezt tudja, hogy jelentette és erre - Van még valami?

Márkus: Még egy megjegyzésem volna, hogy a rendőrküldöttség és a Kopácsi által említett bizottság ugyilátszik kettő volt mertmert az a társaság, határozottan, mint a rendőrség forradalmi bizottsága mutatkozott be. Egyetlen névrem emlékezem közülük, hogy Oszkó közöttük volt. Mostmár világosan tudom, hogy tisztán rendőr-tisztekből álló másik társaság volt, amely szintén felelőségre vonta Dudást ezek szerint.

11. SZÁMÚ
NYOMTATVANY

Elnök: Jánosi Ferenc van kérdése, észrevétele ?

Jánosi: Nincs.

Elnök: Vésárhegyi Miklós ? Nincsen. A Tanu kihallgatását befejezettnek nyilvánítom. 10 perc szünetet tartunk.

/ A tárgyalás Regéczi Nagy László tanukihallgatásával folytatódik./

Elnök: / figyelmezteti a tanut a titoktartás követelményeire, illetve arra, hogy ez zárt tárgyalás és az itt elhangzottak államtitkot képeznek. Ezután a tanu adatait veszi fe, illetve azonosítja./

Regéczi: 1925.Bp.-i születésű, foglalkozása gépkocsi-vezető, nős, családos / 1 gyermeke van, / Bp.XII.Városmajor u.51 szám alatt lakik.

Elnök: A védlottakkal, itt Nagy Imrével rokonságban, perben, haragban nincsen ?

Regéczi: Nem vagyok.

Elnök: Előzetes letartóztatásban van .

Regéczi: Igen.

Elnök: Figyelmeztetem Önt arra, hogy tanuként hallgatom ki, az azt jelenti, hogy a kérdésekkel kapcsolatban saját szerepét illetően nem köteles vallomást tenni, megtagadhatja a vallomástételt, amennyiben úgy érzi, hogy azzal bűncselekménnyel terhelné saját magát. Amire azonban vallomást tesz, minthogy tanuvallomást tesz, az igazat, teljes igazat el kell mondania, tehát e tekintetben, hogyha nem igazat mond, akkor a hamistanuzás büntetést valósítja meg. Megértette a figyelmeztetést ?

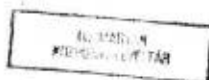
Regéczi: Igen.

Elnök: Van e Önnek tudomása arról, hogy Nagy Imrének valamilyen írásai külföldre kerültek ?

Regéczi: Igen van.

Elnök: Mit tud ezzel kapcsolatban ?

Regéczi: 1957.február hó elején Göncz Arpád barátom azt a kérdést közvetítette rajtam keresztül Cope-hoz az Angol Követség első titkársához, hogy hajlandó volna e az Angol Követség Nagy Imre politikai hagyatékát tartalmazó iratokat külföldre juttatni, ugyanis az a Nagy Imre köréhez tartozó kommunista, aki eddig ezeknek az iratoknak a gondozója volt, el szándékozik hagyni az országot és azeretné a rábizott dokumentumokat valamilyen biztos úton külföldre juttatni. Nevet ekkor nem említett, azonban ^{Nyugaton} ~~magyar~~ elmondotta még azt, hogy illető nem fog odakint ~~semilyen~~ magyar emigráns szervezethez csatlakozni, hanem ... független marad. Cope azt mondotta, hogy tudhatnám jól, hogy az Angol Követség senk számára semilyen anyagot közvetíteni nem hajlandó. A legtöbb amit megtehet, hogy a saját felettes hatóságai számára átveszi közvetítés céljából az anyagot és, hogy Londonban ezek mit döntenek az iratok sorsa felől, lévén magyar vonatkozásu anyag, átadják e a strassburgi emigránsoknak, vagy sem, erre vonatkozó ígéretet nem tehet.

5. oldal.

/ 1958.VI.11./

Regéczi: Ezt a választ megvittem Dr. Göncz Árpádnak, aki azután a hónap folyamán később-biztos dátumot mondani nem tudok - jelezte, hogy hajlandó Cope feltételeit elfogadni. A dátumra pontosan nem emlékszem, de megbeszélésünk alapján a Statisztikai Hivatalban töltöttünk valamelyik este egy kis utcában. En a Követség gépkocsijával hajtottam oda, ott Göncz átadott nekem egy papír-csomagot. Akkor a tartalmáról nem volt módomban meggyőződni, hogy az micsoda és a Cope utasításainak megfelelően ezt a csomagot elvittem Chepmen angol diplomata lakására a Tancsics Mihály utca 3 sz. alá. Ott neki átadtam. Számomra ismeretlen időpontban került be a Követségre. Kope másnap fölhivatott az irodájába és megkérdezte, hogy van-e az ügyvel kapcsolatban valami jelenteni valóm. Nem volt. Ott láttam az íróasztalán egy kb. negyed iv nagyságú 300 oldal terjedelmű, írógéppel sokszorosított összefűzött iratcsomót. Tartalomjegyzék volt rágépelve az elejére és ahogy belepillantottam Nagy Imre nevét láttam géppel ráírva a lapoldal aljára. Egynéhány címet megjegyeztem, az egyik fejezet a Hep -korszakkal foglalkozott, a másik az 53-as júliusi politika jelentőségével, a harmadik a újratermelés kérdésével. Ezekre emlékeztem vissza utólag. Láttam ott azonkívül egy kisrő levelet is, az azonban nem volt a kezemben. Azután láttam egy puha brosurra fedőlapot, amit Magyarországon nyomtattak "Balloldalosság, a kommunizmus gyermekbetegsége" állt rajta címzőként.

Elnök: Igen. Ezt írja. Kérem, ha én fölmutatok Önnek egy brosurát, tessék, nézze át. Nem azonos ez a boríték azzal?

Regéczi: Nem.

Elnök: Nem azonos.

Regéczi: Valami piros színű boríték volt, valami nagy ovális fehér középrészel.

Elnök: Balloldalosság a -

Regéczi: Kommunizmus gyermekbetegsége. Ugyan a tartalomjegyzék az / néhány szó érthetetlen olyan halk./

Elnök: Mást előadni ezzel kapcsolatban.

Regéczi: Azt, hogy a Kardos László letartóztatása után márciusban közölte velem Göncz Árpád, hogy Kardos volt az iratnak a megőrzője, de ezt már nem hoztam a Követség tudomására.

Elnök: Igen. Göncz Árpád közölte önnel, akkor amikor Kardos Lászlót letartóztatták.

Regéczi: Igen.

Elnök: Igen. Értettem. Más nincsen?

Regéczi: Nincs más előadni valóm.

Elnök: Kérdés nincsen, védőknek nincs kérdésük, Nagy Imre alapján fel. Felmutatom Önnek a "Marxizmus-leninizmus kálasezikusainak munkamódszeréről" című, külső-címlapu, Világ proletarijái egyesüljetelek: Márkus Karoly, Hazádnak rendületlenül, légy hive ó magyar: Vörösmarthy Mihály, Nagy Imre: A magyar nép védelmében. 1957. Pórradalmi Tanács. Ezen kívül pedig Szikra Kádas jelzésű brosurát. Tessék megnézni.

5. oldal.

/ 1958, VI. LL. /

Nagy: Igen.

Elnök: Felmutatom Önnek a "Gazett Medicinal Vebrant" / felolvas egy német nyelvű címet / című, külső címlapú és Nagy Imre a "Magyar nép védelmében" 1957. Forradalmi Tanács! című broszurát. Felmutatom Önnek "Legression Franco Britani" / tovább nem érteni tisztán / és felsőlapján pedig Nagy Imre: "A Magyar nép védelmében" Forradalmi Tanács kiadása. - Felmutatom / ismét idegen nyelvű címet olvas fal / ... című broszurát, Nagy Imre: "A magyar nép védelmében". Igen. Végül felmutatom a "Bibliotéca di kultura moderna Antónió Latióla" című és ugyanezt a broszurát.

Nagy: Igen. De van számos ami megjelent Togliati neve alatt.

Elnök: Togliati neve alatt szocialista szemle, "A magyar szocialistaság permanens európai konferenciája száműzetésben" címlapú és Nagy Imre "A magyar nép védelmében" című broszurája. A Tanu vallomáshoz kíván észrevételt tenni?

Nagy: Hogyne, feltétlen.

Elnök: Tessék.

Nagy: Ezeket a broszurákat és hát nem valamennyit a vizsgálat során nekem bemutattak idegen nyelvű fedőlappal kiadott, de magyar szöveggel, de tudomásom van róla, a vizsgálat során közölték velem, azt, hogy idegen nyelven is megjelentek, azokat azonban én az idegen nyelvű kiadásokat nem láttam. Ami az anyagot illeti én az anyagot olvastam, mert a vizsgálat során kézbeadták nekem előolvasásra. Az anyag tartalma az én irásom, kivéve bevezető van, aztán ... megjegyzés és így tovább a végén valami kronologia van hozzácsatolva, azokat én nem irtam. Ami az egyes fejezeteket illeti, ott is vannak bizonyos differenciák, de úgy hiszem, hogy vizsgálat során is nyilvánvalóvá vált ez. Az angol kiadásban van valami 25. fejezet én nem tudom, hogy mi az. Általában a fejezetek sorrendisége stb. -ben különbségek vannak a között az anyag között amit én a KV. számára készítettem és a között amit itten irásban megjelent. Tele van hibével, kihagyásokkal, nyomtatott hibével és így tovább. Értékemzavaró dolgok vannak itt, nemzeti nihilizmus helyett nemzeti kommunizmus stb. Én nem tudom végig sorolni valamennyit, de az anyag értelmi részét illetően kijelentem, amit a vizsgálat során is megállapítottam, ez az én irásom. Ezt az irásomat én a Párt számára a KV. számára készítettem, ami a szövegezésből is kiderül, mert hiszen a KV.-hez fordulok számos fejezetben vissza is térek rá, hogy kérem, hogy segítségét nyujtsanak ahhoz, hogy tegyék lehetővé, hogy ezt én a KV. előtt kifejthessem. A vizsgálati anyagomban meg kell lenni - legalább is a vizsgálat vezetője közölte velem, nem csak az eredeti kéziratnak amit én a KV. számára készítettem, mert az a vizsgálati anyagban benne van, hanem ehhez volt egy, illetve két lap még külön. Az egyik a tartalom jegyzék saját kezem irásával, a másik pedig egy a KV.-hez címzett irás amelyben a MDP. KV.-hez fordulok és kérem azt, hivatkozással az 1955. márciusi határozatra, amely szerint felgyógyulásom után párt-ügyemrevissza térnek, tegyék lehetővé azt, hogy az ellenem emelték vadakkal kapcsolatban kifejthessem a nézetimet.

Ennek az irásnak tehát meg kell valahol lenni. Azt mondták, hogy meg is van. Az irataimat azonban már kértem. Nem láttam, hogy csatolták volna. Az anyagot én 1950 - /ismételi, hogy ötven/ a már ciusi és az áprilisi határozatot követő időben betegségeim ideje alatt irtam. Arról volt ugyanis szó a Központi Vezetőség részéről, arról tájékoztattott, hogy körülbelül szeptemberben vagy októberben, pártügyem tárgyalására vissza fognak térni és addigra én készüljek fel. Én közöltem hogy én fölkészülök és írásban fogom elkészíteni az anyagomat. Ezt helyeselték is, tekintettel arra, hogy, már ez nem első eset.

1948-49-ben differenciák voltak az agrár kérdésben és a kollektivizálás kérdésében és akkor a Párt részéről azt az utasítást kaptam, hogy foglaljam írásba a véleményemet. Írásba foglaltam, be is adtam és ezt az általam írásba foglalt anyagot tárgyalta a Központi Vezetőség.

Elnök: A Központi Vezetőség arra is utasítást adott, hogy ismerősei körében terjessze ezt az írást?

Nagy: Kérem majd erre kitérek, hogy ismerőseim körében terjesszem-e vagy nem.

Mindenesetre az a Központi Vezetőség tudtával történt, hogy én írásban a nézeteimet, egyrészt a Központi Vezetőségi határozatban ellenem emelt vádakkal kapcsolatban, másrészt sajtóban, a párt-sajtóban a Szabad Népből ellenem emelt cikkekkel kapcsolatban kifejttem, megindokoltam, elvileg, elméletileg, a marxizmus-leninizmus szellemében, ahogy azt én értékelem természetesen.

Ezt készítettem én el és ezzel én készen lettem körülbelül szeptember-októberben. Átnézve körülbelül november közepén, pontosan a dátumra nem emlékszem, benyújtottam az általam elkészített anyagot a MDP Központi Vezetőségének Rákosi Mátyás címére. Utána engem november, december 5-én a Pártból, a nélkül, hogy ezt az anyagot tárgyalták volna, vagy erre egyáltalán visszatértek volna, vagy kitértek volna, nekem lehetőséget adtak volna, előadására, a Pártból kizártak.

Arról, hogy ez az anyag külföldre került, hogy ezt az anyagot bárki külföldre kivitte, hogy ezt az anyagot külföldön akár a Forradalmi Tanács mint az kiadóként szerepel, akár más szervek, akár magyar, vagy akár más idegen nyelven kiadták, arról nekem semmiféle tudomásom nem volt. Erre én senkinek sem megbízást, sem közvetlen, közvetve nem adtam, Erről nekem itt a nyomozás során, 1957 augusztusában került tudomásomra, hogy júliusban már vagy mikor, megjelent ez magyar nyelven. Addig nekem erről tudomásom nem volt. Hogy ki után, hogyan került ez ki, azt én a vizsgálat befejezésekor megszületett zárójegyzőkönyvvel kapcsolatban ismertem meg, mert ott velem közölték azokat a jegyzőkönyveket, amit ezeknek ennek az anyagnak a kijuttatásával kapcsolatban jegyzőkönyvileg elkészítettek.

Az anyag, párt anyag. Az anyag pártálláspont. Elvi elmé-

leti tisztázás. Az egyes fejezetek, smennyiben hát azt valaki elolvassa, vagy akik azt olvasták, megállapíthatják, hogy igen komoly/ számomra ez, és részemről azt hiszem, hogy elég mély elvi elemzése mind azoknak a hibáknak, amit velem szemben felvetettek. Így értékeltem én az anyagot alkalmasnak találtam arra és mára is alkalmasnak találom arra, hogy ezt az általam felvetett problémákat a különböző vádakkal kapcsolatban tisztázni kellene, mert számos kérdés még, mint a mai napig szerintem tisztázódott.

Elnök: Itt azonban arról van szó, hogy érzi-e a felelősséget azért hogy olyan személyek kezébe kerülhetett ez az anyag aminek alapján ezek a brosurák külföldön a Magyar Népi demokrácia támadása céljából megjelentek? Érzi-e felelősséget másrészt azért, hogy a tartalma olyan volt hogy aztán támadni lehetett vele?

Nagy: A tartalma, ezzel kezdem, a tartalma olyan amellyel nemcsak én de a Központi Vezetőségnek számos tagja egyetértett.

Amikor én a Központi Vezetőséghez benyújtottam ezt az anyagot, Kádár János ismerte, ismerte mert megkapta tőlem elolvasásra. Eljött hozzám elmondta a véleményét. Az anyaggal egyetértett. Az anyagot ismerte Pongrácz Kálmán és akik itt föl vannak sorolva.

Elnök: Most arra tessék akkor válaszolni, hogy érez-e valami felelősséget azért, mert olyan kezekbe került ez az anyag amelynek alapján külföldre kikerült?

Nagy: Nem, nem, mert olyan kezekbe én nem adtam amelyekről én feltételezhettem volna, hogy azokon keresztül külföldre kerül. Ilyen kezekbe nem került az én részemről.

Elnök: Hát akkor hogy került ki?

Nagy: Már azt kéremszépen a vizsgálat kiderítette, hogy hogyan került ki.

Elnök: Kiderítette.

Nagy: Én azonban nem adtam kézre,

Elnök: Nem adta kézbe!

Nagy: /egyszerre kiabálnak állandóan/ ezt az anyagot, amelyekről én ezt lehetett volna feltételezni, nem adtam!

Elnök: Érttem.

Nagy: Tehát ezért a felelősséget nem is vállalom és nem is érzem.

Elnök: Értettem. Más észrevétele van? A tanu vallomáshoz?

Nagy: Az eddig elhangzottakhoz nincs, észrevételem nincs.

Elnök: Nincs.

Nagy: Annyi, hogy ez szerintem a tartalma, büntett tárgyát nem képezheti. A Párt előtt kell ezeket a kérdéseket tárgyalni. Oda is szántam.

Elnök: Ezt már elmondta, ezt már egyszer el tetszett mondani.

Nagy: Én még itt ezt nem mondtam el. Engedelmet kérek.

Elnök: Hát most tetszett elmondani.

Nagy: Most mondom el, mert még nem mondtam el.

Elnök: Az előbb már el tetszett mondani, ugy hogyha nincs nyilatkozni valója, akkor -

Nagy: /közbe szól/ De ez a nyilatkozatom, amit most elkezdtem mondani,

6. oldal

/1958 VI.11/

Nagy: tehát Párt anyag, a Párt számára..

Elnök: /egyszerre kiabálnak/ Ezt mondotta el már egyszer.

Nagy: Hát engedelmet kérem Ön engem állandóan félbeszakít nem hagyja végig mondani és ha újra kezdem akkor hallom az elnök ur megjegyzéseit. Hát elvégre azt hiszem, hogy azért a tárgyalás módját ugyan Ön határozza meg, én abba nem szólok bele. Na de azért hekem lehetőséget kell kapnom arra, hogy ilyen fontos kérdésekben a véleményemet kifejezzem a nélkül, hogy engem állandóan és örökösen félbeszakítanak.

Elnök: Kérem én úgy látom, hogy ki is fejezte a véleményét.

Nagy: /közbe kiabál/ Én nekem az a véleményem nem ...

Elnök: /egyszerre kiabálnak/ Elmondotta a tartalmára vonatkozólag, elmondotta arra vonatkozóan az észrevételét, hogy felelősnek érzi-e magát azért, hogy olyan kezekbe került akik kiküldték.

Ezek után közölte, hogy a tanu vallomására további észrevétele nincs, de tovább kíván beszélni.

Nagy: Tovább kívánok beszélni/

Elnök: Tovább beszélni itt nincs helye.

Nagy: Kérem azt kívánom még akkor megjegyezni, hogy az én politikai nézeteimnek, azoknak a szempontoknak az állás foglaltságoknak az alapja amelyet én képviseltem, amelyet itt a büntetben gínt Nagy Imre politikát jeleznek meg, itt van ebben ebben az anyagban, leván fektetve, a nézeteimet ezekben kifejtettem.

Elnök: Igen.

Nagy: Ezt kívánom megemlíteni, ezt tehát, amikor Nagy Imre főle csoportról beszélnek, amikor arról van szó, hogy Nagy Imre ellenforradalmi összeesküvésben vett részt, hogy ez szervezett és ottan vezető szerepet játszott. Kérem méltóztassák figyelembe venni azt amit én ebbe a brosurában, ami most már brossura formájában, akkor ugyan nem brossura formájában, - én elkészítettem. Kifejtettem ezeket a szempontokat kell figyelembe venni. Azt mutatja, hogy sem ellenforradalmi szervezkedés, sem Népi demokrácia megdöntéséről, hanem a szocializmusnak a magyarországi viszonyok között való megvalósítását szolgáló célkitűzéseket fejtettem ki. A júniusi politika elvi alapjait fejtettem ki.

Elnök: Igen. Akkor még egyetlen egy kérdésem van Önhez? Az a kérdésem, hogy Ön megvan győződve arról, hogy az úgy nevezett Forradalmi Tanács és azok akik ezt a brosurát nyugaton terjesztik, akik ezt a brosurát illegálisan Magyarországra beküldik, azok a szocializmus hívei?

Nagy: Kérem ez az Ön következtetése.

Elnök: Nem az. Én kérdeztem, /többször elismételi/ Kérem -

Nagy: /állandóan egyszerre kiabálnak/ Eléggé, én pedig eléggé -

Elnök: Kérdeztem ezt, kérdeztem ezt -

Nagy: ... nem szabad ilyeneket következtetni -

Elnök: Kérem én azt kérdeztem Öntől, hogyha Ön azt állítja, hogy ennek a brossurának a tartalma a szocializmus építését alapvetően tartalmazza, akkor ezek szerint azok

6. oldal

/1958 VI 11/

- propagálják a szocializmust illegálisan Magyarországon 1958-ban, akik illegálisan ezt beküldik?

Nagy: Nem kéremszépen, mert nem azok értenek vele egyet, hanem itt értenek vele egyet és nagyon sok problémája már megvalósulásra került itt Magyarországon. És a továbbiakban azt hiszem nagyon sok kérdés még majd megvalósításra kerül. Számtalan kérdésben .. -

Elnök: Kérem jóslásokkal itt nincs értelme foglalkozni. Tessék helyet foglalni.

Nagy: Igen, kérem. Nincs.

Elnök: A többi vádlottaknak a megjegyzésekészrevétele a tanu vallomáshoz nincsen? /több hang; nincsen/

Elnök: Akkor a tanu kihallgatását befejezettnek nyilvánítom. Ujra figyelmeztetem a titoktartás kötelességére és távozzat. Köszönöm.

Pártai Tivadart kérem.

Kérem Önt Nagy Imre és társai bűnygyében fogom tanuként kihallgatni. /Gimes Miklós és Tildy ügyében/

Elnök: Na most november 4-e után mi történt? Milyen telefon értesítést kapott? Hol tartózkodott Ön?

Pártai: Odhaza a lakásomra.

Elnök: Kapott valamilyen telefon értesítést?

Pártai: Kaptam.

Elnök: Kitől kapott és miért?

Pártai: November 4-én délelőtt, de inkább reggel.

Elnök: Igen.

Pártai: Losonczi Géza hívott fel.

Elnök: Losonczi Géza hívta fel? Miért övele valami szorosabb baráti kapcsolata volt?

Pártai: Nem én csak egyszer találkoztam vele személyesen életembe. Lehet, hogy itt a Parlamentbe találkoztunk, de nem igen beszélünk, csak 29-én a Magyar Nemzetnél.

Elnök: Igen. Miért hívta Önt föl telefonon Losonczi Géza? Mi volt a tartalma a beszélgetésnek?

Pártai: Azt kérdezte tőlem, hogy tudom-e hogy hol tartózkodik Kovács Béla és B. Szabó István. Azt mondtam, hogy nem tudom, de esetleg el tudom őket érni. Mire azt mondtam, hogyha tudom akkor közöljem velük az üzenetét, hogy egyelőre menjenek valamelyik külföldi követségre és később, ha mód van rá, akkor menjenek Bécsbe, ahol találkoznak. Azonkívül ha jól emlékszem, igen, mondtam, hogy azt is közöljem velük, hogy a Kádár kormányt nem ismerjük el.

Elnök: Igen, szóval ezt mondtam. Ennek alapján hát történt olyasmi, hogy valaki elment követséghez.

Pártai: Igen. Mostmár nem tudom biztosan, hogy én hívtam-e fel, vagy az illető hívott fel egy közös ismerősünk, akivel közöltem ezt a telefon üzenetet és kértem, hogy adja át B. Szabó Istvánnak. Utólag értesültem róla, hogy átadta és B. Szabó István tényleg megkísérelte bejutni azt hiszem az angol követségre,

- ezt nem tudom biztosan..., eredménytelenül.

Elnök: Eredménytelenül, igen.

...

Elnök: Na mostan Ön Gimes Miklóssal hát hogyan és miként találkozott?

Pártai: A napot nem tudnám megmondani, novemberben volt.

Egy novemberi napon felkeresett engem Gáti nevű Szabad Nép ujságíró és arra kért, hogy menjek el vele a lakására, mert ott Jusztus szeretne velem találkozni.

Elnök: Jusztus Pál?

Pártai: Igen. Én felmentem a lakására vele, ott nem volt Jusztus, ellenben ott volt Gimes és még három hégy fiatal ember. Akkor találkoztam vele tudomásom szerint először én azelőtt nem találkoztam vele.

Elnök: Igen. Gimesel milyen beszélgetés folyt?

Pártai: .. akkor folytak a sztrájkok. Ott felhozta valaki a kérdést, hogy mi az álláspontom a sztrájkokkal kapcsolatban. Én helytelenítőleg nyilatkoztam. És erre Gimes egy rövid magyarázatot tartott, hogy úgy mondjam, amelyikbe azt mondotta, hogy ezt azért mondhatom, mert nyilván nem vagyok tisztába a sztrájkok jelentőségével. Mondtam, hogy nem mert nem foglalkoztam ezekkel a kérdésekkel. Akkor megmagyarázta röviden, hogy a sztrájkok igen nagy jelentősége van és az egy igen nagy politikai fegyver, amelyekkel élni kell. Én ott ellenkeztem, s erre az egyik jelenlevő fiatal ember igen agresszív hangon lépett fel, amire én elhagytam a lakást.

....

Elnök: Ön a nyomozati vallomás során tett olyan kijelentést, hogy Tildy Zoltántól hallott valamiféle katonai diktatura kérdéséről.

Pártai: Ezt, hogy katonai diktatura, ezt nem mondotta.

Elnök: Nem? Hát azt mondotta a nyomozás során, hogy Tildy Zoltán Önnek azt mondta, hogy ő elmegy akár a diktatúráig és ebbe segítségére lesz Maléter Pál is.

Pártai: Igen.

Elnök: Ezt vallotta a nyomozás során. Erre vonatkozóan hát fenntartja ezt a vallomását?

Pártai: Fenntartom.

Elnök: Hogyan történt ez?

Pártai: Nem tudom melyik ott létem alkalmával amikor jöttünk el, akkor Tildy Zoltán kikísért és az ő irodájának az ajtaja és a folyosó ajtó között egy pár percet megálltunk és beszélgettünk. Tőle egy méterre állt körülbelül Maléter, ha jól emlékszem. És akkor én azt mondtam, Tildy Zoltánnak, hogy kellene valami rendet csinálni az utcán, mert ember vadászat, lövöldözés van. Most már ideje volna, hogy rend és nyugalom legyen. Mire Tildy Zoltán azt válaszolta, hogy eltökélt szándéka feltétlen ebbe a kérdésbe rendet teremteni és ebbe, ha kell odáig is elmegy, hogy diktatúrát vesz igénybe, és olyan mosolyogva odanézett Maléterre és azt mondta, hogy és ebbe majd segíteni fog az én Maléter barátom, mondta. Persze

6. oldal

/1958 VI.11./

ez a kifejezés, hogy - nem szószerint adtam vissza, mert hiszen másfél évre nem tudok visszaemlékezni. De erre határozottan emlékszem, hogy azt mondta, hogyha kell, elmegyek, vagy azt mondta a diktatúráig, vagy a diktatórikus eszközökig is.

Elnök: Igen. A rend helyreállítás tekintetében?

Pártai: Igen, mert én arról beszéltem.

Elnök: Igen, értem.

....

Elnök: Gimes Miklós észrevétele van?

Gimes: Nekem van. Azt amit a tanu az első bekezdésben mondott szeretném kiegészíteni. Megfelel a valóságnak az, hogy a sztrájkok ellen nyilatkozott. És valóban ottan között volt erről beszélgetés.

Én azt mondtam neki, hogy senki sem gondolja azt, hogy ezek a sztrájkok sokáig tartanak. Sőt úgy látszik, hogy mostmár néhány napon belül vége lesz. Azonban nekem az a véleményem, hogy ennek a néhány napnak nagy jelentősége lehet, abból a szempontból, hogy nyomást gyakoroljanak a Kádár kormányra olyan irányban, hogy tárgyalásokat kezdjen a Nagy Imrével. Ez volt az lényegében amit én kifejtettem.

....

Elnök: Tildy Zoltán?

Tildy: Kéremszépen csak azért, hogy ne nyugodjunk bele abba, hogy elhangzik valami, ami esetleg engem megbélyegezhetett. Kijelentem azt, hogy Pártai Tivadar rosszul emlékszik arra, hogy amikor azt mondja, hogy én a Varsói Szerződés felmondásával kapcsolatban azt az állítást tettem volna, ha pedig ebből a dologból bonyodalom származik, akkor mi ellenállunk. Ilyen kijelentést én nem tettem.

Elnök: Hát Ön határozottan emlékszik, hogy tett ilyen kijelentést?

Pártai: Határozottan emlékszem arra, hogy valaki fölterte a kérdést, hogy mi történik akkor hámgátámadnak bennünket.

Tildy: Kérem a találkozásunk ...30án, amelynek a délelőttjén találkoztunk. A második emlékezetem szerint 31-én volt.

Elnök: Szóval a tanu azt állítja, hogy másodikán.

Tildy: Kérem, én úgy emlékszem, hogy 31-én.

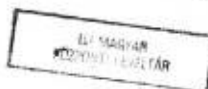
Elnök: Igen.

Pártai: Az első dátumban tévedhetek de a másodikba nem, mert másodsor Kovács Bélával voltam ott. Az pedig másodikán érkezett.

Tildy: Elsején érkezett a Kovács Béa.

Pártai: Elsején.

./.

Elnök: Más észrevétel van?

Tildy: kéremszépen tud-e arról, hogy az Intéző Bizottság tagjaival heves vitáim voltak az Ön jelenlétében?

Pártai: Az én jelenlétemben nem, de hallottam róla, hogy a 1-1 találkozóon ott Kővágóval és Csorbával azt hiszem, tudniillik én akkor nem voltam ott,

Tildy: Akkor nem volt ott.

Pártai: ŐE hallottam róla, hogy össze szólalkoztak.

Tildy: Akkor nem volt ott. És nem tudja Ön, hogy mi volt a témája ennek a vitának?

Pártai: Ha jól emlékszem talán az egyik dolog az volt, hogy keveselték a Kisgazda Párt részvételét.

Elnök: Honnan tudja Ön, ha nem volt ott?

Pártai: Hallottam.

Elnök: Kitől?

Pártai: Nem tudnám megmondani.

Pártai: Azt sem tudnám megmondani.

Tildy: Még egyetlen rövid kérdésem volna kéremszépen az, hogy azona a bizonyos ugy nevezett alakuló közgyűlésen amelyre Pesten verbuváltak, össze jött vagy kétszáz ember, a java részük talán nem is volt Kisgazdapárti. Hangzottak-e ott el támadások ellenem?

Pártai: Hangzottak.

Elnök: Maléther Pál, tessék.

Maléther: Én ki kívánom jelenteni, hogy Tildy Zoltán az én jelenlétemben azt a szót, hogy diktatura sem akkor amikor a tanu erre emlékezni vél, sem máskor ki nem jelentette.

Elnök: Kérem igaz-e az, hogy november 2-án, vagy október 30-án a tanut és másokat a Kisgazda Párt Intéző Bizottságának tagjait Tildy Zoltán az Ön jelenlétében kísérte ki a szobájából.

Maléther: Én a tanut, ma látom életembe először.

Pártai: Nem áll, meg kell mondanom, mert bemutatott a Tildy Zoltán és találkoztunk. Beszélni nem beszéltünk.

Tildy: Kérem erre a jelenetre, amit Pártai elmondott, erre apszolute nem emlékszem. De hogy a diktatura szó ki nem esett a számon az biztos. Az egész egyéniséggemmel a multammal, a tisztességgemmel, /nem fejezi be.

/ a tanu és a két vádlott hosszas vita után, megmaradnak a fent leirt álláspontjuk mellett/
Elnök befejezettnek nyilvánítja a tanu kihallgatását.

vvv.

Elnök: Tánccs Gábor, tessék oda az asztal mögé állni.

Nagy Imre és társai bűnygyében fogom kihallgatni, tanukánt.

/Elnök elmondja a titoktartással kapcsolatos formulát, /
Mikor született? És hol?

Tánccs: / megjegyzi, hogy megértette a titoktartással kapcsolatos formulát/

7. oldal

/1958 VI 11/

Elnök: Tancos Gábor, mikor és hól született?

Tancos: 1928-ban Budapesten.

Elnök: 1928-ban Budapesten született. Foglalkozása?

Tancos: Egyetemi tanársegéd, majd mozgalmi funkcionárius.

Elnök: Nős, családos -

Tancos: Igen, igen.

Elnök: Hol lakik?

Tancos: Budapest Lenin krt. 70

Elnök: Igen. A vádlottakkal Nagy Imrével, Donáth Ferenczel rokonságba, perbe, haragba nincsen?

Tancos: Nem

Elnök: Tessék?

Tancos: Nem vagyok.

Elnök: Még Vásárhelyi Miklóst kell megemlítenem, vele sincsen sem perben sem rokonságban, sem haragban?

Tancos: Nem, nem.

Elnök: Az ő ügyükben érdektelennek valja magát? Ezek szerint.

Tancos: Igen.

Elnök: Igen. Ön előzetes letartóztatásban van és pedig az ügyvel kapcsolatos az Ön ügye is?

Tancos: Igen.

Elnök: /elmondja az igazmondás kötelezettségére vonatkozó formulát. A tanu megjegyzi, hogy megértette az elnök által mondottakat/

Elnök: Röviden tegeyen vallomást arról, hogy mit tud a Nagy Imre körül hát kialakuló személyek csoportosulásáról, tevékenységéről stb? Október 23-át megelőzően? Érti a kérdést?

Tancos: Értem a kérdést, egy pillanatig gondoláskodom.

Az ugynevezett Nagy Imre csoport, vagy Nagy Imre Losonczi csoport október 23-át megelőző tevékenységével a Petőfi körnek, -melynek én vezetője voltam, - hát kapcsolata, összefüggése volt, mint hát hogy úgy mondjam eszmeileg mint pedig személyileg.

Ugyanakkor én magam a Nagy Imre csoporttal, amennyiben az, és én ezt pontosan nem ismerem, nem tudom. Amennyiben az, hát egy zárt, egymással szoros összefüggésben álló hát csoportosulást jelentene, ennek hát hogy úgy mondjam beltagja nem voltam.

Én a csoportosulás belső, ha ilyenek voltak, ezeket mind feltételes módban vagyok kénytelen mondani, mert én tudom -

Elnök: Ön nem tud arról, hogy volt egy ilyen zárt csoportosulás?

Tancos: Szóval én ilyeneknek, amennyiben voltak megbeszéléseik, értekezleteik, azon részt nem vettem.

Na most ugyanakkor az események egész későbbi menete az említett személyek későbbi kapcsolata nyilvánvalóvá teszi, hogy itt egy politikai összefüggésről, egy politikai irányzatról és ennek nyilvánvalóan hát személyi megfelelőjéről is szó volt.

A Petőfi Kör amelyiknek a vezetője voltam -

Elnök: Igen

Tancos: Azt a politikát, amit helyesen vagy helytelenül Nagy Imre

nevével kapcsolunk össze, azzal összefüggésben hát propagáltunk. Nagy Imre politikáját a Petőfi Kör összejövetelein népszerűsítettük, magát Nagy Imre személyét is. Tehát ez egy kapcsolatot jelent ezzel a csoporttal. Én magam személy szerint az első helyen megemlített Nagy Imrével elég minimális kapcsolatban álltam. Politikai természetű, közvetlen személyi érintkezésünk mondhatni nem volt.

Elnök: Igen.

Táncos: Politikai jellegű - Más személyekkel, Losonczi Gézával, Donáth Ferencsel így vita kapcsán, Vásárhelyi Miklóssal, Ujhelyi Szilárddal és más személyekkel voltam kapcsolatban.

Most mindent el, - én úgy értettem a kérdést, hogy még egyelőre nem ezt, szóval nem ezt a kapcsolatot kell - /nem fejezi be/

Elnök: Hogyan vált a Petőfi Kör azzá, amivé vált?

Tessék, erre vonatkozólag tud-e nyilatkozni, és tényeket tud-e elmondani.

Táncos: Igen

Elnök: Tessék.

Táncos: Pólyatnám azért egy- két mondattal azt az eddigiéket. Tehát mind politikailag a Petőfi Kör összejövetelelén elhangzott, illetve sajtóban aztán a tovább kerülő részben pedig a közvetlenül ott a Petőfi Körben elhangzott politikai mondanivaló, részben pedig személyi kapcsolatok, összefüggések is kifejezték és ezekben nyilvánult meg a Petőfi Kör és a Nagy Imre- Losonczi csoport közti összefüggés és kapcsolat.

A Petőfi Kör több vitáján, jó néhány vitáján összejövetelelén a Nagy Imre Losonczi csoport több alkalommal, más és más tagjai vita vezetői minőségben, úgy emlékszem felszólalként nem, vitavezetői minőségben résztvettek, és ily módon, vitavezetőként hozzájárultak az ott lefolyó eseményekhez, politikai eseményekhez. Konkrétan

Elnök: /közbe szól/ ..mikor..?

Táncos: Ezt akarom most felsorolni. A Petőfi Kör első jelentős vitáján, a közgazdasági vitán, nem ez a fontos cím, de közgazdasági vita-ként ismeretes a vita. Donáth Ferenc volt a vita vezető.

A Petőfi Kör egy másik összejövetelelén Ujhelyi Szilárd volt a vita vezető.

A Petőfi Kör legnagyobb szabású és legnegatívabb jelentőségű vitáján, összejövetelelén a sajtó vitán Losonczi Géza volt a vita vezető.

Még egy későbbi őszi vitán, a kert Magyarország vitán is vita vezető volt Donáth Ferenc.

Hirtelen emlékeztem szerint ezek azok a vita alkalmak, ahol közvetlen megjelenésükkel szereplésükkel résztvettek a Nagy Imre Losonczi csoport tagjai. És ezen túlmenően viszont olyan viták, ezeken a vitákon nemcsak az szereplésükkel, hanem más felszólalásokkal, más vitákon

ahol egyáltalában nem vettek részt felszólalók, vagy más is esetlegesen más vita vezetőnek mondani valójából is kitűnt az a politikai irányzat, amelyik Nagy Imre féle politika volt akkor, vagy talán még inkább a későbbiekben vált ismeretessé.

Elnök: Kérem, ezek szerint azt a kérdést ismétlem. Hogy vált a Petőfi Kör azzá amivé vált?

Táncos: Tehát itt mostan arról van szó, hogy Petőfi Körnek ezt a legjellemzőbb és hát politikai értelemben egyetlen jellemző és jelentős vonását, hogy a Petőfi Kör ennek a politikának, ennek a politikai irányzatnak a propagálója, szócsöve lett, ezt a vonását? említi a kérdés? Voltak a Petőfi Körnek más is és hát jelentéktelen, politikai értelemben jelentéktelen ülései.

Ez a következő, - még több oka is volt, - Oka volt ennek a fiatal budapesti értelmiség és elsősorban most azokra a csoportokra, azokra a körökre gondolok amik a Petőfi Körrel elsősorban összefüggésben voltak. Egyetemi oktatók, fiatal tudományos dolgozók, közgazdászok, stb. Ezek között még a Petőfi Kör működése, ilyenén működése előtt is, szóval ezekben az időkben volt egy ilyen jellegű politikai elképzelések, nézetek. Kevésbé határozott és kifejezett formában. Tehát .. se véletlen, hogy ezeknek a számára létrehozott és ezeket magukba foglaló Petőfi Kör, szóval volt egy érintkezési felület a Petőfi Kör közönsége, a Petőfi Kör kezdeti tagjaival, megalapító taggága és a politikai áramlat között.

Nem ez a legjelentősebb, így hát ezeknek a jó része, akiket itt említek csak egy bizonyos határig, vagy bizonyos mértékig ment el ezen téren és semmiképpen sem, úgy érzem nem tehető felelőssé sok mindenért, ami későbbiekben történt.

Másodsorban, ennek körülbelül így ^{31. oldal} ^{2. fel.} ebben a körben és ebben a környezetben gyökerezik a Petőfi Kör vezetőinek, köztük magamnak is, mint hogy ebből az értelmiségi körből kerülünk ki, szóval innen datálódik az az szinpátia amivel hát az 1953-as juniusi politikát amit mi összekapcsoltunk Nagy Imre nevével személyével, és később a köréje csoportosulókkal is, szóval ehhez éreztünk. Ehhez a körhöz, ehhez a réteghez tartozott a Petőfi Kör vezetősége, amelyik szintén ilyen szellemben és így járt el. És amikor ezek az ilyen megnyilvánulások a Petőfi Kör vitáin előfordultak ezekkel szemben nem lépett fel, sőt támogatta, elősegítette és maga is ilyen irányban vezette ezt a Petőfi Kör.

Tehát itt másodsorban a Petőfi Kör vezetőinek és Köztük elsősorban az én személyemnek a tevékenységéről van szó.

Harmadsorban a Petőfi Kör, szóval ezeken túlmenően amik elsősorban nem tudom én eszmei szinpátia vagy ilyesmit jelentettek, a Petőfi Kör kapcsolata a Nagy Imre Losonczi csoport tagjaival, ami elsősorban ebben állt, hogy felkértük részvételre, beszélgetések, tanácsok kikérése. Ha nem ilyen közvetett formában, de ez a hatás

amire a kapcsolat következtében sor került, ez hozta még inkább magával azt, hogy a Petőfi Kör, - mint ahogy a Kérdés is elhangzott, - hát azzá vált ami itt ismeretes. Most ennek egy csomó részletkérdése van, dehát ezek, úgy érzem ezek az alapvető kérdések.

Elnök: Igen. A Petőfi kör megbeszélések, és ezek az üléseken a reakció támaszába érződött-e egyre inkább Párt ellen?

Egyre inkább pártellenes hangulat lett-e urrá a Petőfi Körön? Petőfi Kör ülésein?

Táncos: Igen. Kiszerezném fejteni ezt, mert -

Elnök: Tessék, de röviden tessék kifejteni.

Táncos: Itt kérem szépen kell, úgy érzem az igazságnak megfelelően, szét kell választanom azt amit hát akkorig tudtam és láttam a dolgokat és azt ahogy a későbbiekben, hát az események egész menete, hát a későbbiekben amiket nyilvánvalóvá tett az októberi novemberi események mérlegelésével és figyelembe vételével.

Egy egyre élesebb, politikailag kifejezett és nyilvánvaló, az összes ottlévők és akik a sajtóban szerezték róla tudomást és általában, a politikai életben ismerősök előtt, hát egy egyre nyilvánvalóbb politikai arculata a Petőfi Körnek, mindnyájan akik hát ott voltunk, akár helyeseltük, vagy akár nem helyeselték, szóval ott mindnyájunk előtt nyilvánvaló volt. Ezt mi akkor, legjobb meggyőződésem szerint, - most a Petőfi Kör vezető-jére gondolok, - egyikünk sem nevezte, vagy gondolta könyvelte el, így hogy pártellenes irányzat, pártellenes tendencia. Mi abba a ... terminológiát, hogy idéztem, anti-szotalinizmusnak, a dogmatizmus elleni harcnak, a XX Kongresszus következetes végrehajtásáért folyó harcnak, a későbbiekben, ahogy ez már kifejeződött, és politikailag határozottabb arculatot nyert, a Rákosi féle vezetés hibáinak a leleplezésének stb nevezte. Ugyanakkor, és ezt most is állítom, hogy annyiban jóhiszeműen, szóval nem úgy, hogy azt gondoltuk, hogy na most mi ezt mondjuk és titokban hát mást értünk alatta. Ugyanakkor objektíve ami hát a társadalmi politikai kérdésekben a lényeges, nyilvánvaló az, hogy az előbb jellemzett és politikai jelszavakkal által jellemzett irányzatot felhasználta és mögé bujtak olyan erők, amelyek nem a hibák kijavítását, ahogy mi akkor mondtuk a leninizmus rendes arcát, vagy hasonlót viseltek a szívkön, hanem pontosan a fordítottját.

Elnök: Mi volt az oka annak, hogy nem ébredtek ennek a tudatára, hogy hát itt egy pontra kerülnek a dogmatizmus elleni harc közbe a proletár diktatura ellenségeivel?

Táncos: Hát ez egy nagyon nehéz kérdés. Nagyon nehéz ezt megválaszolni. Majdnem mindegy, - most az én szűkebb környezetemre gondolok, - résztvevője kommunista volt. Még pedig nem egy-két éve, hanem általában 10 éve. A fiatalok pl az én környezetemben, szóval közvetlen a felszabadulástól datálódott a párttagságuk. Részt vettek a mozgalomba, éppen a reakció elleni harc különböző

fázisaiban résztvettek, na elég nagyrészüket, köztük én magam is. A marxizmus- leninizmus hivatásos propagandistái, oktatók voltunk. Szóval ezek pont olyan vonások egymás után, amelyek az ellenkezőjét kellene, hogy eredményezzék. Hogy ezekben a kérdésekben világosan, kellett volna, legalább is előbb világosan kellett volna látnunk és másképp jött ki a kérdés.

Elnök: Igen.

Táncos: Hogy ez még sem következett be, hanem éppen az ellenkezője következett be, ~~hanem épp~~ ennek hát az okai-

./.

Tánczos: hát az okai, az 1953 júniusa utáni időszakban, különösen pedig a rehabilitálások időpontjában, amikor nyilvánosságra kerültek, még inkább az előbbi időszak súlyos hibái, erre nézve az értelmiségi kör vagy értelmiségi hát generáció - bizonyos értelemben nevezhető - egy elég súlyos meghasonlásba, lelkiismereti és más válságba került, jónéhányan eléggé aktívan résztvettünk nem egy dologban, amit későbbiekben hibásnak láttunk, szóval lelkiismeretfurdalás és hasonló vonások is jellemzők voltak ránk, na most ez egy ilyen eltorzult és - hát a valóságot eltorzító lelkiállapotot, pszichológiát teremtett, a hibát állandóan azon az oldalon láttuk, magunk felett, először egy ilyen ki. és semmiképpen sem egészségesen megnyilvánuló önkorbácsolásban fejeződött ki, ami aztán átcsapott az ellenkező végletbe, és hibakeresésben, és - ott is hibakeresésben, ahol erre nem volt, ok, és egyre inkább eltolódtunk egy olyan álláspontra, amelyik általában és mindennemű bajért az u.n. sztalinistákat, rákosistákat, bár ez még későbbi terminológia, emlékeztetem szerint a Petőfi Körben nem használtuk, - szóval ezeket okolta. És közben, - miközben hát - urrá lett rajtunk ez a politikai nézet, és látás mód, elvesztette a homlokterünkéből a nyilvánvaló osztályellenességnek, amely - a működése, amelyik nem a hibák nélkül szocializmust akarta, hanem egyáltalában nem akart szocializmust, - a szocializmus megdöntését akarta. Formálisan nézve a kérdést, nem egyszer hát kijelentettük és kinyilvánítottuk, hogy mi ilyenekkel nem akarunk egy platt- szóval a Petőfi Kör több vitáján is elmondtuk, hogy a kapitalizmussal nem vállalunk semminemű közösséget, reakciós elemektől távöltartjuk magunkat, de az az egész tendencia, amit képviseltünk a Petőfi Körben, mégis ezeknek az elemeknek az újjongó lelkesedését váltotta ki, és mi beleestünk egy olyan - azt hittük, hogy aki nekünk tapsol és aki nekünk hát lelkesedik, az pontosan az, - oly módon, addig akar elmenni, azt akarja csinálni, amit mi is gondolunk. Én nem akarom ezzel azt állítani, amikor így elválasztom a nyilvánvaló osztályellenességnek, tudatos osztályellenességnek a szimpátiáját és helyeslését a mi tevékenységünktől, nem akarom ezzel tisztára mosni a mi elképzeléseinket, de egy különbségtevés úgy érzem jogosult, ugyanakkor, a mi szándékaink és elképzeléseink, - nem a történelmi tetteink, amik rosszak voltak, amelyiknek az egész végzetes voltát hát ma már tisztán látom, hanem az akkori elképzelésünk vagy illuzióink között, s a között, ahogy ezt értelmezte maga módján igen jó politikai érzékeléssel értelmezte az osztályellenesség. A tragikus az egészben az, hogy a figyelmeztető jelek egyre súlyosabbak lettek, bizonyos ponton hát már nem politikai figyelmeztetés, hanem hát a fegyverek voltak a figyelmeztető jelek, és ekkor - egy é az az elvakultság, és az a tendencia, amibe beleestünk lovaltuk magunkat, az a blükkör, amiben voltunk, ennek a személyi vonatkozásai is, hogy egymást - és most a gondolok a Nagy Imre csoport, és egymást idealizáltuk, és csak a jót láttuk, láttuk meg, a tulsó oldalon és a tulsó oldal mellett - alatt most sajnos nem a reakciót kell értenem, hanem az u.n. szektáns áramlatot, csak a rosszat láttuk. Így, - ezek voltak a fő vonásai annak, hogy mondjuk a helytelen nem foszlott le róluink.

8. oldal.

/1958. VI.11./

Elnök: Mit tud a magyar értelmiség forradalmi bizottságának létrejöttéről? Hogyan jött az létre?

Tánczos: A magyar értelmiség forradalmi bizottsága 1956. október 28-án jött - lehet, hogy egy napot tévedek itt, vasárnapon - jött létre, tehát az októberi események - pontosan közepén. Tudom ezt, ismerem a létrejöttének a körülményeit, egyik résztvevője -

Elnök: Röviden, konkrétan tessék elmondani, hogyan jött létre.

Tánczos: Tehát Budapesten az Eötvös Lóránd Tudományegyetem központi épületében, az Egyetem-téren az említett napon délután, inkább a késő délutáni órákban jött létre, jelen voltak a létrejöttékor Ádám György, akit akkor, azon az ülésen, a végfelé a bizottság egyik vezetőjévé - nem egyik, hanem elnökévé választottunk meg, - Kardos László, Tőkés Ottó, Markos György, -

Elnök: Milyen társaságból jött ez létre, inkább a nevek helyett ezt tessék megmondani.

Tánczos: Az előbb említettek is, a többiek is, akiket -

Elnök: A többiek is, mert ha jól tudom, ott nem egy-két ember, hanem elég nagyszámu ember jött össze.

Tánczos: Tíz egynéhány fő az, aki maga megalapította.

Elnök: Aki megalapította, de összejött egy elég nagyszámu - hát majdnem azt mondtam, tömeg. Nem?

Tánczos: Kérem, ott egy elég nagyszámu egyetemista tartózkodott, akik nem voltak közvetlen összefüggésben. Most voltak olyanok, akik az értelmiségi forradalmi bizottsággal álltak összefüggésben, csak annyiban - másképp, hogy nem előzőleg, hanem folyamatosan, de hát mindenképpen ezzel összefüggésben álltak, ami jellemző rájuk, - és nagyrészt értelmiségiek, fiatal értelmiségiek, a volt NÉKOSZ tagjai, .. Petőfi Kör vezetői és hozzá közelálló körök, szóval ebből a régegből tevődik össze.

Elnök: Na most, amikor létrejött az értelmiségi forradalmi bizottság, mi volt az első, amit csináltak ott?

Tánczos: Az első, és hát úgy gondolom, mindvégig a legjellemzőbb és legnegatívabb pontja ennek, egy felhívásnak, egy írásműnek az elfogadása, és aztán a nyilvánosságra hozatala volt.

Elnök: Ez hogy született meg?

Tánczos: Ott a nap folyamán, délután folyamán kötetlen formában az előbb említettek megbeszéléseket folytattak, a kiindulópont az volt, hogy ugyanaznap, ugyanekkor a pártközpontban az addigiakkal szembeni, alapvetően más értékelést fogadtak el, ez jutott diadalra,

Elnök: Ezt tudták Önök?

Tánczos: Hát ennek - nem tudom, egész konkrétan, hivatalosan, vagy - nem tudtuk, kiszivárgott értesülésekről van szó, nem tudom ezt pontosan megnevezni, hogy hogyan, nem rajtam keresztül, vagy - nem vettem részt, - úgy tudtam akkor is, és azóta is, hogy a pártközpontban behivatott vagy bement egyes írókon keresztül tudtuk mi meg ezt a megváltozott értékelést. Úgy tudtuk, hogy a Központi Vezetőség egy határozatáról, új határozatáról van szó, amelyik az ellenforradalmi eseményeket forra- hát ha nem is így általában, de pozitívabb értékelést fogad el, amelyik jogos demokratikus mozgalomról beszél. Na most ezt mi pontosan nem tudtuk, de vártunk arra, hogy - mert erről is hallottunk, hogy ez meg - ez testet fog ölteni valamelyik kormánynyilatkozatban, ami a rádióban elhangzik. Most

Most az értelmiségi forradalmi bizottság meg sem alakult, megbeszélések folytak, de maga a megalakulás akkor történt, amikor a rádióban valóban el is hangzott Nagy Imrének és ha jól emlékszem, Tildy - igen, Tildy Zoltánnak egy beszéde, amelyik az addigiakhoz képest valóban egy más értékelést vagy más hangnemet jelentett. Az addigi hát, mintegy előkészítő megbeszélések után, ez után, miután ezt mi meghallottuk, fogadtuk el az előbb említett deklarációt. Ennek a megfogalmazása és megfogalmazás alatt a legközvetlenebb hát fogalmazási és manuális tevékenységet értem, nem ott történt, ott a mi körünkben Sipos Gyula író olvasta fel ezt a szöveget, mondom, nem firtattam különösebben, hogy honnan származik a szöveg, úgy tudom, azóta is, hogy egyes írók - már valahol másutt fogalmazták meg, - nem ott történt.

Elnök: Na most ebben a kiáltványban benne van, valamennyi fegyveres felkelőnek a felfegyverzése, mint igény. Igen?

Tánczos: Nem ilyen szavakkal, de lényegében is.

Elnök: Az van benne, hogy a fegyveres harcokban - a hős felkelőknek, a rendőrségnek, honvédségnek az alakulataiból - alakulatait, a Petőfi körnek a tagjait, a NÉKOSZ-istákat, az ifjúságot és a munkásságot felszólítja, hogy alakuljanak nemzetőrséggé. Igen?

Tánczos: Igen.

Elnök: Ön ismerte akkor a kormánynyilatkozatot.

Tánczos: Igen.

Elnök: A kormánynyilatkozat ezzel szemben azt mondotta, hogyan erről a kérdésről, hogy a honvédség, és rendőrség alakulataiból, valamint a munkásságból és az ifjúságból fel kell - fegyveres alakulatot kell szervezni. Mi volt az oka annak, hogy kettő nem egyezett?

Tánczos: A különbség, tehát a -

Elnök: A különbség, igen.

Tánczos: Az előző napokban, tehát vasárnapig terjedően a fegyveres harcokban résztvevő, tehát nem ezekre vonatkozik.

Elnök: Nem. Az egyik az, hogy a kormánynyilatkozat - Önök meghallgatnak egy kormánynyilatkozatot, a kormánynyilatkozat azt mondja, hogy ebből meg ebből fegyveres szervezet kell létrehozni. Meghallgatják és utána hoznak egy olyan - publikálnak egy olyan nyilatkozatot, amelyik nem azonos tartalmu, hanem kibővíti azzal a csekéllyel, hogy a fegyveres harcokban is résztvevők is vegyenek részt ebben az alakulatban.

Tánczos: Értem a kérdést.

Elnök: Mi volt az oka ennek a különbségnek?

Tánczos: Ennek olyan konkrét okát, hogy valaki ott azt mondta volna, hogy ne így csináljuk, ahogy a kormány mondja, hanem ellenkezőleg, vagy pluszként ezt vegyük hozzá, ilyen konkrét okot, tényt nem tudok megnevezni, ilyen nem volt.

Elnök: Kijá javasolta ezt ..?

Tánczos: Nem emlékszem.

Elnök: Kérem, megmutatták valakinek ezt a kiáltványt?

Tánczos: Egy pillanat, ha még az előzőt - be szeretném - nem, emlékezetem szerint nem volt ez egy - egy - szóval egy külön javaslat, amit valaki külön bevetett volna, vagy hozzátette volna, én azt hiszem, hogy a különböző megfogalmazások, amik - mert beleértődött ez is, már előzőleg is folytak. A kormány-

8. oldal.

/1958. VI. 11./

nyilatkozatot mi nagyon vártuk, és amikor elhangzott, ténylegesen hibásan, úgy értelmeztük, hogy ez egybevág azzal, amit mi addigiakban gondoltunk, objektíve ténylegesen ebben a legkritikusabb kérdésben eltérés volt.

Elnök: Méghozzá nem is lényegtelen eltérés volt. Hát kérem szépen, megmutatták-e, az a kérdésem, valakinek hát a kormányból vagy a - szóval felelős - akit felelős személynek tekintettek?

Tánczos: Kérem, ennek a kész szövegével, miután elfogadtuk, és miután aláírtuk, tehát elfogadás után, de nyilvánosságra hozatal előtt, - ezzel a szöveggel Sipos Gyula bement a Parlamentbe, hogy ott rádiónál ezt közölte.

Elnök: Kérem, hogy ne legyen félreértés, szószerint idézem: ..

"A Budapesti Értelmiségi Forradalmi Bizottsága arra kér minden hős felkelőt, minden fegyveres csoportot, valamint a munkás és parasztfjúságot, az egyetemistákat, a Petőfi Kör tagjait és volt a népi kollégistákat, jelentkezzenek a nemzetőrségbe, a honvédséggel, rendőrséggel, munkás...-al közösen biztosítsák," stb.

Tánczos: Értem, és emlékszem rá.

Elnök: Emlékszik a kormánynyilatkozat szövegére? M?

Tánczos: Ha nem is pontosan, de emlékszem arra, hogy -

Elnök: Hogy az nem azonos azzal?

Tánczos: Legalábbis ebben - több, talán kisebb vonatkozásban is, de ebben a vonatkozásban - azt határozottan le merem szögezni, hogy ott nálunk az a megbeszélésen szóval úgy nem alakult ki, nem volt egy határozott elképzelés, hogy na most mi a kormánynyilatkozat vagy a kormány szándékaival ellentétesen cselekszünk.

Elnök: Igen. Na szóval bevitte, a Sipos bevitte ezt a Parlamentbe?

Tánczos: Igen.

Elnök: És ott kinek mutatta meg?

Tánczos: Én nem tudom ennek a konkrét lefolyását.

Elnök: Nem tudja a konkrét lefolyását?

Tánczos: Sipossal én későbbiekben már nem találkoztam. Tudom azt, hogy a rádióban később megjelent, és hogy ehhez tehát, valami hozzájárulást is kellett kapni.

Elnök: Ön nem mutatta meg senkinek a saját körükön kívül ezt a nyilatkozatot?

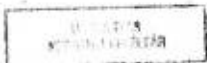
Tánczos: Nem. - Kérem, nem egészen - saját kör alatt értendő most az ottlévők?

Elnök: Az ottlévők, igen.

Tánczos: Nem, én nem is távoztam el onnan. - Egy dolog eszembe jutott, bocsánat, hogy szólok, hogy mindvégig nem jutott eszembe, hogy bár személy szerint szintén nem én csináltam, de tudomásommal bírok róla, hogy szintén a közzététel - szóval a nyilvánosságra hozatal előtt valaki ott tőlünk telefonon beolvastatta ezt a szöveget, az akkori népművelési miniszternek, Lukács Györgynek, aki emlékezetem szerint néhány kisebb javítástól eltekintve egyetértett vele, - a javításokat végre is hajtottuk. Tehát ez is egy bizonyos - rádióról vagy értelmiségi köről lévén szó, az illetékes miniszternek hát véleménye volt.

Elnök: Mást ezzel kapcsolatban tud elmondani?

Tánczos: Nem, nem tudok.

A. oldal.

/1958.VI.11./

Elnök: Ön november 4-én hogy került a jugoszláv követségre?

Tánczos: November 4-én - emlékezetem szerint egy olyan 8 óra, 1/2 9 óra tájban a jugoszláv nagykövetségtől lakásomra telefon értesítést, üzenetet kaptam, hogy menjek oda a jugoszláv követségre.

Elnök: Kitől?

Tánczos: Ez két fázisban zajlott le, először még kevésbé konkrétan, csak kb. jelenteve, hogy egy későbbi időpontban odajönnek hozzám, vagy újból telefonálnak, - szóval egy ilyen kevésbé határozott formában Szilágyi József telefonált.

Elnök: Utána?

Tánczos: Utána ott .. tényleg, vártam a telefontól, és egy - rá egy fél órával, egy husz perccel, a jugoszláv követség egyik beosztottja telefonált. Ő most már akkor konkrétan azt mondta, hogy menjek oda a jugoszláv követségre.

Elnök: Küldött-e ki Ön politikai tartalmú üzenetet a jugoszláv követségről, ennek - ezt milyen körülmények között tette, hogyan?

Tánczos: Igen, kiküldtem.

Elnök: Mi volt ennek az előzménye?

Tánczos: Ez nem üzenet formájú, nem üzenet volt, a szónak abban az értelmében, hogy nem állításokat vagy helyzetmagyarázatot, vagy felszólítást, ilyesmit tartalmazott, hanem pusztán kérdéseket. Négy - három vagy négy kérdést foglalt magában ez a cédula, papír, amit én Nagy Balázs nevű személyhez küldtem ki.

Elnök: Mi volt ennek az előzménye?

Tánczos: Időben kb. egy héttel a követségre való érkezésünk után, tehát november 10 és 15 között, nem tudom a pontos időt, engem behívtak ugyancsak a követségen tartózkodó Nagy Imre, Losonczi Géza, Donáth Ferenc, Lukács György, Szántó Zoltának egy megbeszélésére, egy összejövetelére, ahol is mindjárt odaérkezésemkor átadták nekem ezt az előbb említett kérdéseket tartalmazó cédulát azzal a kérdéssel, és - kérdéssel, hogy ki tudná megnevezni olyan valakit, aki hát erre - ezekre kint a városban meg tudná válaszolni, és azzal a kéréssel, hogy juttassam is ki, és kérjek választ rá. Nem emlékszem most pontosan arra, hogy volt-e ehhez valamilyen részletesebb magyarázat, hogy ki legyen az illető. Lehetséges, hogy volt, én úgy értelmeztem mindenestre a kérdést, és ez a körülményekből elég logikusan következik, hogy mivel tőlem kérték ezt, mint fiatal értelmiségi, és a Petőfi Kör környezetében keresendő az, - még az is egyik szempont volt, - én gondolkodtam, hogy kit nevezzek meg, hogy valaki olyat kell megnevezni, akinek tudom a lakáscímét, szóval nem olyan valakit, akivel az akkori helyzetben nem lehetséges érintkezésbe lépni. Mindezeknek a meggondolása alapján Nagy Balázst neveztem meg. A résztvevők ezt tudomásulvették.

Elnök: Szögezzük le még egyszer, hogy kik voltak a résztvevők? Akik tudomásul vették?

Tánczos: Akik eme választomat tudomásulvették? Nagy Imre, -

Elnök: Jelen volt Nagy Imre?

Tánczos: Igen.

Elnök: Igen?

Tánczos: /nem válaszol/

8. oldal.

/1958.VI.11./

Elnök: Nos? Kérdezem.

Tánczos: Igen.

Elnök: Jelen volt.

Tánczos: Losonczi Géza.

Elnök: Igen.

Tánczos: Donáth Ferenc, Lukács György, Szántó Zoltán.

Elnök: Ezek mind jelen voltak - az egész beszélgetés alatt?

Tánczos: Igen, - hogy félreérthetetlen, - szóval ellentmondás nélküli legyen a dolog, amikor - ezek a követségnek egy szobájában tartózkodtak, amelyek kívül esett attól a körtől, ahol én rendszeresen abban a két hétben tartózkodtam. Összesen vagy egy-két alkalommal jártam csak ott. Mikor én oda beléptem, akkor ott arról megbeszélés, vita vagy akármilyen ehhez hasonló, hogy kérdések kellenek, azt valakinek nekem oda kell adni, azt kiküldeni, ilyesmi nem történt. Ebből logikusan következik, hogy ez előzetesen megtörtént, a kérdések meg voltak már fogalmazva, mikor én odaértem, tehát én egy kész, lezárt kérdéscsoportokhoz jutottam, és minden valószínűség szerint, legalábbis az események azt igazolják, hogy engem már eleve azért hívtak oda, hogy ezt -

Elnök: Kizárólag erről is volt szó, hogy kiküldje-e és kinek küldje ki?

Tánczos: Kérem, ez volt a dolognak az egyik része, és ez volt a dolognak a lényege. Röviden - és emlékezetem szerint nem ezért engem ezért hívtak oda /igy mondja/ Röviden szó került az én véleményemre is a felmerülő kérdésekkel kapcsolatban. Erről ott egy hosszabb vita nem alakult ki, én elmondtam a véleményemet, valami reagálás, mégpedig az enyémmel ellentétes vélemény elhangzott, azután abbamaradt -

Elnök: Ez a vita előbb volt, mint a cédula átadása, vagy utána?

Tánczos: A cédula átadása az én kezembe?

Elnök: Az ön kezébe.

Tánczos: Kérem, ezt nem tudom megmondani, erre nem emlékszem.

Azt tenném még hozzá, hogy -

Elnök: Talán így. Előbb beszélték meg, hogy a Nagy Balázsnak küldi, és azután folyt ez a - hát vita, vagy pedig előbb a vita folyt, és azután határozták el, hogy Nagy Balázsnak küldik?

Tánczos: Ugy emlékszem, - nem - emlékezetem szerint, így tudom mondani, hogy előbb mondtam én a Nagy Balázs nevet.

Elnök: De a három kérdés, azt ott fogalmazták meg?

Tánczos: Nem, biztos, hogy nem.

Elnök: Ön nem volt jelen, mikor a három kérdést fogalmazták?

Tánczos: Nem. Sőt leírva is, már kész -

Elnök: Már készen le is volt -

Tánczos: írva, amikor én azután bejöttem.

Elnök: Na most ezt kiküldte Nagy Balázsnak és Nagy Balázs választ is adott.

Tánczos: Igen.

Elnök: A válasz tartalmára emlékszik?

Tánczos: Igen.

Elnök: Körülbelül mi volt?

Tánczos: Rövid tartalmára, már úgy értem, a lényegére emlékszem.

Elnök: Tessék a lényegét röviden megmondani.

Tánczos: Az MSZMP-nek a kialakult helyzetben nincs komolyabb tömegbefolyása, egyáltalán nincs - szóval egy elég negatív válasz, - a fennálló helyzetben a demokratikus, népi demokratikus vívmányokhoz hű erőket nem is lehet pártjellegű szervezettel összefogni.

Tánczos: - hanem egy általános, demokratikus népfront szervezettel, amiben mindenki résztvenne, aki - tehát a föld-reform és az államosítás érdeke, aki meg akarja védeni azok ebben résztvennének.

Elnök: Mit csinált ezzel a válasszal ?

Tánczos: Elolvastam magam is, -s átadtam -

Elnök: Kinek ?

Tánczos: Most kérem itt nem tudok olyan határozottan emlékezni, az átadást újból az előbb említett öt személynek szólt, újból felmentem, vagy átmentem a helyiségbe, arra egyáltalán nem tudok visszaemlékezni, hogy akkor is ott mindenki jelen volt-e.

Elnök: Arra sem emlékszik, hogy ki volt biztosan jelen ?

Tánczos: Az átadásnál ?

Elnök: Igen.

Tánczos: Nem tudok erre visszaemlékezni.

Elnök: Nekem más kérdésem nincs, van-e valami amit kérdés nélkül az ügygel kapcsolatban elő kíván adni ?

Tánczos: A kérdésekkel kapcsolatban nincs.

Elnök: Kérdés? Nincsen, nincsen, nincsen, tessék ?

Donáth védője: Van-e a tanúnak tudomása arról, hogy Donáthnak volt bizonyos tiltakozása a Petőfi-Körben kialakult hangulat ellen, szó volt arról, hogy ott demagóg .. alakult ki, megfelel-e a valósnak, hogy tiltakozott valakinél .. ?

Elnök: A kert-magyarországi vitában.

Tánczos: Nem értem pontosan a kérdést, amnyiban, szóval azt a részét, hogy tiltakozott valakinél, Petőfi-körnél, vagy más - ?

Donáth védője: A Petőfi-kör vezetőségénél...

Tánczos: Kérem én ilyen hivatalos formájú, vagy éles tiltakozásra nem -

Donáth védője: Hátha nem is hivatalos formájú -

Elnök: Tessék.

Tánczos: Donáth Ferencnek a személyes részvétele, én csak arra szorítok a Petőfi-körben magában, -

Elnök: Itt a kert-magyarországi vitával kapcsolatban, ahol ő előadó volt, és, ahol úgy tudom, hogy egy elég provokatív jelenlet is volt, nem ?

Tánczos: Ő előadó volt ?

Elnök: Igen. Bocsánat, vitavezető volt.

Tánczos: Igen, én is így értem, igen vitavezető volt. Ő maga egy szót nem szólt.

Elnök: Miért nem szólt ?

Tánczos: Én azt hiszem, nem vitattuk ezt, vagy nem beszél-tük ezt egymás között meg, azt hiszem, hogy azért nem szólt, mert nem tetszett neki a dolognak a lefolyása. Hozzá tenném azt röviden, nekem sem és nekünk se tetszett a dolognak a menete, nemcsak és nem elsősorban politikai okok miatt - most ez magamra vonatkozik és nem Donáth Ferencre, - egészen mást számítottunk, az előző vitákhoz képest éppen azért tüztünk ki egy megjelent és mint írás-mű nem is - nem tudok má pontosan visszaemlékezni ugyan-dehát nem egy szélsőséges, vagy egy demagóg cikknek, ha-nem egy sajtóban megjelent és elfogadható cikkek, amiben

9 oldal.

/1958. V. 11./

vannak pozitív gondolatok, annak a megvitatását, gondolván, hogy ez e-körül fog forogni. A vita bír így kezdődött, de ezen átment és ténylegesen úgy folyt le, hogy azután gondolom, hogy e-miatt Donáth Ferenc, aki a tárgyra készült és, akinek a cikkel kapcsolatos mondanivalója volt valószínűleg, ezt szintén vele nem beszéltem meg, hát nem is szólt hozzá. Hozzá tenném még kérem azt, hogy emlékezetem szerint nem én kértem fel Donáth Ferencet a vitavezetésre, szóval az előzményeit, hogy miről lesz szó stb. nem én vettem részt. Nem is én elnököltem ezen a vitán.

Elnök: Ön ott sem volt ?

Tánczos: De ott voltam.

Elnök: Az elnökségben ?

Tánczos: Az elnökségben egy rövidebb ideig, de eltávoztam, onnan.

En közötttem és Donáth között ott hosszabb megbeszélések nem voltak, a vita vezetéstől való tartózkodását mindenestre én magam is, úgy későbbiekben visszagondoltam és beszélgettem annak láttam, hogy ezek így nem jó viták és magunk is gondolkodtunk arról, hogy mást kellene csinálni.

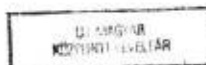
Egy férfi hang: Egy kérdésem volna. Kérem van-e önnek tudomása arról, hogy Donáth kapott valamilyen megbízatást Rajk temetésével kapcsolatosan, októberi temetéssel kapcsolatosan, Rajk Julia leszerelésére. Van-e önnek valamilyen tudomása erről, volt valamilyen igénye Rajk Juliának és Donáth-nak volt valami feladata ezzel kapcsolatban.

Tánczos: Kérem, hogy pontos legyen a válaszom, a kérdés első részére nem kell válaszolnom annyiban, hogy én megbízatásról nem tudok. De valószínű előttm is, hogy volt ilyen megbízatás, mert egy bizonyos következményéről viszont tudok. Tehát a megbízatás tényéről sem attól, aki Donáthot megbízta, sem Donáthtól magától nem hallottam. Rajk Julia neve sem szerepelt abban, amit én tudok.

Elnök: Röviden, egész röviden tessék megmondani, hogy mit tud.

Tánczos: En csak annyit tudok, hogy Donáthnak egy megbeszélése volt velem, ezekben a napokban, tehát még a temetést előzőleg, amiben ő célzott valamilyen formájában arra, hogy többekkel is mostanában beszél olyan értelemben, hogy legyen a temetés minél nyugodtabb, zavartalanabb, ellenséges stb. dolog ne forduljon elő és a fennálló helyzetben, tehát a juliusi határozattal hát kialakult helyzetet, hát ez ne veszélyeztesse. Még egyet hozzá tennék ehhez, ha szabad, hogy ugyanakkor amikor ezt velem Donáth közölte és én egyetértettem és ígéretet tettem neki arra, hogy én is ilyen értelemben kívánok hatni a fiatalabb értelmiség körére, felkereste Donáthot Kőből József és én utána eltávoztam. Tehát a megbízatás lehet, hogy ekkor, a konkrét hivatalos megbízatás lehet, hogy ekkor történt, ott is erről volt -

Elnök: Na jó. Nincs más kérdés? Nincs, nincs, nincs. Tessék,

xx-5-k-6dora/1958

(27d)

Egyik védő: Mikor Sipos felolvasta azt a bizonyos deklarációt, akkor már elhangzott a kormány.. ?

Tánczos: Nem tudom kérem. Az biztos, hogy az elfogadása, tehát amikor.../egyszerre kiabálnak/

Elnök: A rádióban elhangzott, nem ?

Egyik védő: ...akkor döntött ott a .. hogy elfogadják-e ?

Elnök: .. az elfogadás az utána történt,

Tánczos: Az elfogadás, az aláírás biztos, hogy utána volt, hogy most Sipos szavai akkor már, mikor .. elhangzott -

Egyik védő: De engem speciál az érdekel, erre emlékszik-e, hogy Sipos felolvasta, akkor elhangzott-e már .. ?

Tánczos: Azt hiszem igen, de nem vagyok benne biztos.

Egyik védő: Másik kérdésem az, hogy ismeri ön, olvasta ön azt a sajtóban megjelent - ez teljes szövegében megjelent, ismeri ön azt, olvasta azt ?

Tánczos: Tehát erről a nyilatkozatról van szó ?

Egyik védő: Az az egész deklaráció.

Tánczos: Olvastam.

Egyik védő: Olvasta. Az a szöveg, ami a sajtóban megjelent azonos azzal a szöveggel, amit Sipos felolvasott ?

Tánczos: Igen.

Egyik védő: Szó szerint ?

Tánczos: Legjobb tudomásom szerint igen.

Egyik védő: Nincs más kérdésem.

Elnök: Tessék. /kis szünet/ - Nagy Imre van kérdés, észrevétel ?

Nagy: Kérdésem is van, és néhány észrevételt szeretnék tenni.

Elnök: Tessék.

Nagy: Az egyik kérdésem Tánczos Gáborhoz a következő: Vallo-másában azt mondja, hogy népszerűsítették a Nagy Imre po-litikáját. Én szeretném tőle megkérdezni, hogy mit értet-tek Nagy Imre politikája alatt, mi volt abban, amit -

Elnök: Hát kérem szépen, itt politikai előadást a tanu -

Nagy: Nem politikai előadást, de Nagy Imre politikáját nép-szerűsítették, hát az lehet -

Elnök: Kérem, rövidentessék megmondani, hogy mit értett ez-alatt.

Tánczos: Előre bocsájtanám kérem azt, hogy amit a vallomásom, szóval előzőleg is már a tanu vallomásomban mondtam, én úgy fejeztem magam pontosan ki, hogy azt, ami mint Nagy Imre politikája volt ismeretes. Ezt azért mondom, mert hát én személy szerint soha életemben nem beszéltem Nagy Imrével arról, még október után sem, hogy mi az ő politi-kája. Nekem erről semmiféle magyarázat -

Nagy: Mit értettek ezalatt, röviden válaszolva ?

Tánczos: Rövid kifejtés előtt is mondanám, hogy elsősorban én arra tudok hivatkozni, ami a sajtóban, rádióban, Szabad Nép, nem Nagy Imrétől személy szerint irt cikkekben kife-jeződött 1953 júniusától -

Elnök: De ez 1956-ban volt kérem. Nem 53 júniusáról van itt szó.

Nagy: A Nagy Imre féle politikát nem 56-tól kezdve -

9 oldal.

/1958.VI.11./

Elnök: De 56-ról van szó.

Nagy: Hogy akkor mit értettek Nagy Imre politika alatt, ezt -

Elnök: Tessék.

Tánczos: Én a kérdésre csak azt tudom mondani, hogy mit ismer-tünk, vagy mit gondoltunk, tehát függetlenül attól, hogy valóban ez volt-e, hogy ennek milyen hatása volt, hogy objektíven így volt-e, vagy másképp alakultak az események, ez egy más kérdés. Mi elsősorban arra - az 1953 júniusi kormány nyilatkozatra gondoltunk.

Elnök: Akkor én nekem van kérdésem. Gondoltak-e a szocialista tábortól való elszakadásra ?

Tánczos: Nem kérem.

Elnök: A semlegességre.

Tánczos: Nem.

Elnök: A városi szerződés felmondására ?

Tánczos: Nem.

Elnök: Ezeket nem tartották Nagy Imre politikájának ?

Tánczos: Kérem a leghatározottabban kijelenthetem, hogy 53 októbere, novemberre előtt a Petőfi körben és abban az egész körben, amiben én mozogtam, a fent említett követelések így kifejtett formában nem fordultak elő. Több olyan politikai tendencia nyilvánult meg, mit tudom én a Jugoszláviával való szimpátia különös kihangsúlyozása, akkor Togliatti-nak meg-jelent a cikke a Policentrikus fejlődés gondolatáról a szocializmusban, ezekkel hát igen szimpatizáltunk és hát ezek között annyiban, hogy hát ezt a politikát felhasznál-ták és tul vitték, talán ténylegesen van egy összefüggés. Nem függték ezek olyan értelemben össze Nagy Imre személyé-vel, hogy még akár ezeket is ő .. volna.

Nagy: Engem kielégít a válasza, amennyiben leszögezte, hogy 1953 júniusi politikát értették Nagy Imre politikája -

Elnök: Hát kérem azért, bocsánatot kérek, válogatni nem lehet a válaszban, a válasz -

Nagy: De ez a válasz elnök ur és nem az amit ön kérdésképpen ugye feltesz. .. /egyszerre kiabálnak/

Elnök: Azért tessék a rendet betartani -

Nagy: Én betartom -

Elnök: A rend betartásához hozzá tartozik az is, hogy ön en-gem ne utasítson rendre.

Nagy: Én nem utasítom rendre.

Elnök: Én nekem jogom van kérdezni a tanuhoz, kérdéseket in-tézni és a kérdéseimre adott válasz, a válasz. Tessék ren-desen viselkedni.

Nagy: De én is ragaszkodom hozzá, hogy a tamu válaszol, az válasz legyen.

Elnök: Igen. Van-e kérdése még ?

Nagy: Van kérem szépen.

Elnök: Milyen kérdése van ?

Nagy: Kinek a kezdeményezésére jött létre a Petőfi-kör és milyen szerv gyakorolt felügyeletet a Petőfi-kör felett ?

9 oldal.

/1958.VI.11./

Tánczos: Nagyon hosszú kérdés, de úgy értem, hogy -

Elnök: Igaz-e az, hogy a DISZ-nek volt a ~~tax~~ szerve a Petőfi-kör?

Tánczos: Igen, igen, úgy is hívták, hogy DISZ Petőfi-kör.

Elnök: Igen. DISZ Petőfi-köre, köszönöm. Válaszolt.

Nagy: Bocsánatot kérek a kérdést én tettem fel -

Elnök: Kérem szépen, hát akkor tessék megtanulni, a tanácsvezetőhöz tetszik kérdést tenni, a tanácsvezetőnek joga van a kérdést megfogalmazni úgy, ahogy helyesnek látja feltenni a tanúnak, önnek kérdést nem úgy van joga feltenni, hogy én gondolok valamit és azután én a kérdéseim formáihoz ragaszkodom. Tessék, milyen kérdést tetszik még feltenni?

Nagy: Képném szépen, ezzel kapcsolatban megkivánom jegyezni, ha megengedni tanácselnök ur, hogy ezek szerint tehát nekem a tanuhoz közvetlenül kérdést feltennem nem lehet?

Elnök: Nemcsak önnek, az a tárgyalás rendje az, hogy a tanácsvezetőhöz teszik fel a kérdést úgy az ügyész, mint a védő, mint a vádlottak. A tanácsvezető határozza meg, hogy a kérdésre választ kell-e adni, milyen formában kell a kérdést és milyen formában -

Nagy: Jogom van-e ahhoz, ez a következő kérdésem, ezzel kapcsolatban, hogy amennyiben a tanácselnök ur kérdése nem fedi az én kérdésemet, nem -

Elnök: További kérdéseket tehet. További kérdéseket lehet tenni -

Nagy: Ha így teszem fel, hogy akkor mi az én -

Elnök: További kérdéseket indítványozhat.

Nagy: Igen. Én tehát ezért kérdeztem a -

Elnök: Van-e további kérdése?

Nagy: Van igen.

Elnök: Tessék.

Nagy: Az október 28-i kormány nyilatkozattal kapcsolatban szó esett arról és Tánczos Gábor a vallomásaiban beszélt róla, hogy Nagy Imre és Tildy beszédét hallotta. A kérdésem az, hogy a két beszéd között, hallották-e a párt nevében felszólaló Kádár János beszédét is, vagy azt nem hallották?

Tánczos: Hallottuk.

Nagy: Bocsánatot kérek, hát oda kell intéznem a kérdést.

Elnök: Hallották, tessék.

Nagy: Köszönöm. Észrevételeim vannak, a következők. Személyi és politikai kapcsolatban én Tánczos Gáborral az októberi eseményeket megelőzőleg, de alatta sem voltam, azontul, hogy Haraszi Sándor, a Károlyi-kertnél egy Kodály hangverseny alkalmával mutatott be neki, semmi más kapcsolatunk nem volt. Vagy volt más kapcsolatunk?

Tánczos: Ugy emlékszem, hogy - válaszolhatok?

Elnök: Tessék.

Tánczos: hogy Losonczi Géza mutatott be.

Nagy: Hogy Losonczi Géza, ezenkívül más kapcsolatunk volt-e, vagy nem volt?

Tánczos: Személyes kapcsolatunk nem volt.

Elnök: Személyes kapcsolatuk nem volt. Na tessék tovább.

Nagy: Le kívánom szögezni, hogy a korábban már az itteni tárgyalás során elhangzottakkal kapcsolatban meg kell mondanom, hogy sem a tematika összeállításában, nem folytam be, sem közvetlen semmiféle felszólalás előkészítésében, mint avadirat állítja, nem vettem részt és véleményt sem kértek tőlem, sem a Petőfi-kör vezetősége, sem -

Elnök: Ezt nem is állította a tanu -

Nagy: Ezt én szögezem le.

Elnök: Ezt a tanu nem állította én ezt szögezem le, tessék olyan észrevételt tenni, ami a tanu vallomásával kapcsolatos.

Nagy: Egyetlen egy esetben semmivitében nem vettem részt, sőt jelen sem voltam a Petőfi-kör egyetlen egy rendezvényén sem.

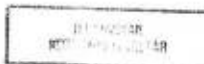
Elnök: Ezt sem állította a tanu, tehát a tanu vallomásával hát teljesen -

Nagy: A következő, a tanu vallomásával kapcsolatban kívánom ezt leszögezni, tekintettel arra, hogy a Petőfi-körrel van szó.

Elnök: Tessék, tessék kérem azért -

Nagy: A jugoszláv követségen történetekkel kapcsolatban, felmerült itt a kérdés, hogy küldött-e ki politikai üzenetet vagy valami mást Tánccos Gáboron keresztül az intézőbizottság, vagy maga Tánccos Gábor. Tánccos Gábor itt vallomást tett. Véleményem szerint itt Tánccos Gábor nem jól emlékszik arra, hogy ez hogyan folyt le. A különbség abban van, amit én már korábban, korábbi vallomásomban is leszögeztem, amit én változatlanul fenn is tartok. Vita alakult, ~~megy~~ ott ki Tánccos Gábor és az intézőbizottság tagjai között, az ismeretes .. hosszú vita volt, alapos vita volt, amelyben, mint Tánccos is mondja az intéző bizottság tagjai, Losonczy és Haraszti kivételével, akik Tánccos véleményét mégis támogatták, a többiek ellene foglaltak állást, köztük én is. Ott emlékeztem szerint, mint ahogy azt korábban mondtam, tehát nem az történt, hogy a vita előtt valamiféle cédulát valaki is áthozott volna azzal, hogy ezt Nagy Balázson keresztül juttassák el, vagy Nagy Balázsról javaslatot kért volna valaki is, valamilyen célból, mint ahogyan logikusan ennek is - mielőtt vita nincs nem lehet ilyen kérdést felvetni, nyilvánvaló a vita után Tánccos eltávozott és ami azután történt, amit én ismerem most már az anyag alapján, tehát, hogy Losonczy foglalta meg egy három pontból álló ..- hogy Nagy Balázson keresztül kijuttatták, hogy - illetőleg Tánccos Gáboron keresztül kijuttatták Nagy Balázshoz, ezt én nem ismerem, nem tudom mert nem az én jelenlétemben történt. A választ sem ismerem, mert én nem kaptam ..- Délelőtt itt felmerült a Vásári féle levél, itt ki kell hangsúlyoznom, hogy a Vásári féle Ievél -

Elnök: Vásárhelyi.

9 oldal.

/1958.VI.11./

Nagy: Vésárhelyi-féle levél az nem erre a kérdésre adott válasz volt, amiten .. hanem az az egész akkori külpolitikai helyzetnek az értékelése volt, amivel én úgy nem értettem egyet, azt én meg is mondtam.. /egyszerre kiabálnak/

Elnök: Kérem, hát azért valamilyen tárgyalási rendet kell tartani, ön erről részletesen kifejtette az álláspontját, most ne tessék újra előlről kezdeni.

Nagy: Tekintettel arra, hogy a kérdőívről van szó, azért mondom azt, hogy az nem azonos.

Elnök: Na jó, kérem tessék - fenntartja-e ön is az álláspontját, a tény állítását, hogy önt akkor hívták be, amikor a levél, ez a kérvény, ez a három, vagy négy kérdés meg volt fogalmazva, átadták önnek és azután folyt egy bizonyos vita ?

Tánczos: Több mindent foglal magában a kérdés. Amikor engem behívtak, és ezt változatlanul fenn tartom, amikor erről a problémákról, ezekről a kérdésekről előzőleg már valamiféle vita lehetett, nem én velem kezdték ezt vitatni, az egészen biztos, abban egészen biztos vagyok.

Elnök: Tehát fenntartja ? Az erre vonatkozó vallomását ?

Tánczos: Nem úgy kezdődött a dolog, hogy hát mi is a helyzet Magyarországon, válaszolj erre Tánczos, és mit tudom én a vita folyamán jutottunk volna el ezekre a kikristályosodott pontokra, hanem ezek már - ezt nem tudom egyszerűen, mert én ezzel a fent említett öt személlyel előzőleg a legminimálisabbat beszélgettem ott a jugoszláv követségen, de ezek valamiképpen, ezek a kérdések, ez már vita kérdések lehettek, vagy ha nem is vita kérdések, de valahogy ők már ezekhez a kérdésekhez akkor eljutottak.

Elnök: Ez le is volt rögzítve ?

Tánczos: Le volt rögzítve ? Kérem először azt szeretném mondani, amiben egész biztos vagyok. Jelenléteemben semmiféle rögzítés nem történt, sem fogalmazás, sem rögzítés nem történt. A kérdéseket nekem átadták, nem tudom megnevezni azt a személyt, hogy ki adta át.

Elnök: S akkor Nagy Imre jelen volt ?

Tánczos: Amikor a kérdéseket nekem feltették és, amikor azt mondták, hogy hát ezekben a kérdésekben való tisztánlátás a cél, és hogy ennek érdekében kérik az ön tevékenységemet, akkor biztos, hogy ott volt. Amikor -

Elnök: Hát akkor meg kell állapítanom, hogy mindketten vallomásukat fenn tartják, vallomásukat fenntartják. Donáth Ferenc ?

Nagy: Kérem, nekem egy kiegészítem van ezzel kapcsolatban. A vitánál jelen voltam, azt én nem tagadom, abban részt vettem magam is, ott voltam, a döntő kérdés az, és ezt szeretném tisztázni -

Elnök: Kérem, én szeretném azonban azt, hogyha nem kezdene mindig beszélni a-nélkül, hogy szót adnék.

Nagy: Hát kérek szót.

Elnök: Kérem, majd kap. Donáth Ferenc, ön jelen volt ennél?

Donáth: Jelen voltam.

Elnök: Tessék, ön is mondja el, hogy hogy történt.

9 oldal.

/1958.VI.11./

Donáth: Az én emlékezetem szerint ... úgy, ahogy én előadtam a vallomásom során, Losonczi Géza volt az, aki erről a kérdésről, aki ezt a kérdést felvetette és Haraszti Sándor támogatta őt abban a tekintetben, hogy az MSZMP megalapítása ... Arra vonatkozóan én úgy emlékszem, hogy Losonczi Géza volt az, aki felhívta Tanczos Gábort, hogy vélemény nyilvánítás végett-e, vagy pedig azért, hogy rajta keresztül juttassák ki, vagy mindkettőjrt, ezt nem tudom már biztosan... Tanczos Gábor -

Elnök: Igen. Na most a kérdés kijuttatásáról mikor beszéltek, jelen volt Nagy Imre? Az ön emlékezete szerint?

Donáth: Az én emlékezetem szerint igen.

Elnök: Megállapítom, hogy Donáth Ferenc és a tanu vallomása lényegében - szóval nincs lényeges ellentét.

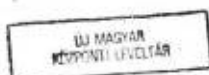
Donáth: Az én emlékezetem szerint elnök Losonczi kézzel/?/ írta ott le, ezt a bizonyos három .. pontot ez az u.n. intéző bizottság, amely Tanczos Gábor által említettekén kívül még a Haraszti Sándor is jelen volt, ott volt -

Elnök: Igen.

Donáth: Ott látok bizonyos tévedést ... hogy ez a bizonyos válasz ez kérem már.. Meg kell mondanom, a vallomásomban ezt elő nem adtam, hogy ez az egész bizottság .. feloszlott, feloszlott, megszűnt, lehet, hogy ezért, tény azonban, hogy Nagy Balázstól valamilyen válasz érkezett. Én magam magát a választ nem ismerem, de tény az, hogy -

Elnök: Értem. Megállapítom azt, hogy a kérdést lényegét illetően Donáth Ferenc és Tanczos Gábor egyformán adják elő a kérdést, ezzel szemben áll az öntényállítása. Ezt a kérdést lezártnak tekintem. Ujabb kérdés -

Megjegyzés: 327. oldal a számozásból tévedésből kimaradt.

Nagy: /közbe szól/ Én az előbb egy kérdést kértem.

Elnök: Ezentulmenően, újabb, van-e valami kérdése?

Nagy: Nekem ezzel kapcsolatban van egy kérdésem, annak a tisztázása, hogy a vita előtt, -mert Tancos Gábor azt állítja, hogy a vita előtt, -

Elnök: Egyszerre beszélnek/ Nem kérem -

Nagy: Az a vita után volt, amit -

Elnök: Kérem, nem engedhetem meg, hogy teljesen lényegtelen és érdektelen kérdésekkel elfecsérelje a bíróság türelmét és idegét. Itt nem azon van a hangsúly, hogy vajjon a vita előtt adták át a cédulát, vagy nem. Hanem azon van a hangsúly, hogy Ön tudhatott-e, tudott-e arról, hogy átadták a cédulát vagy nem. Ha erre vonatkozólag -

Nagy: /közbe beszél/ Nem, mert én a vitánál végig nem voltam ott, illetőleg a vitát követő egyéb beszélgetéseknél nem voltam ott, ezért bir döntő jelentőséggel.

Elnök: Igen. Erre vonatkozólag Ön azt állítja, hogy nem volt ott. A Donáth Ferenc azt állítja, hogy ott volt. A Tancos Gábor azt állítja, hogy ott volt. És úgy látom, -hogy mind hárman fenntartják a ~~mi~~ tényállításukat. Igaz?

/két igen hangzik el/

Elnök: Hát akkor van-e más kérdés, észrevétel?

Tancos: Szabad nekem ezzel kapcsolatban még valamit mondani?

Elnök: Tessék!

Tancos: Hát azzal, ..., hogy itt bizonyos ujat, vagy bár csak részletekben, amit itt Donáth Ferenc mondott. Nekem arról, hogy Haraszti és Losonczy valamit kezdeményeztek, arról fogalmam sincs.

Elnök: Igen, hát ez nem is érinti az Ön vallomását.

Tancos: Ugy emlékszem, hogy Haraszti ott sem volt akkor, hát ezt nem tudom pontosan.

Elnök: Hát ez nem lényeges. Hát ott a, - az észrevételt tessék folytassa - Szóval Ön nem emlékszik, hogy Haraszti ott volt? Vagy emlékszik, hogy nem volt ott?

Tancos: Arra nem -

Elnök: Értem. Arra nem emlékszik. - Hát Donáth Ferenc észrevétel van-e?

Donáth: Egy kérdésem volna a Petőfi Körrel kapcsolatban, és pedig az, hogy énnekem ott egy rölszólalásom volt, amelynél Tancos Gábor elnökölt. Hogy ellenséges nézeteket közöltem-e ottan? / a hang motyogássá halkul, kb. négy szó érthetetlen/

Elnök: Tessék válaszolni.

Tancos: Szóval ottan nem tapasztaltam olyan, hogy népi demokrácia ellenes ellenséges nézeteket Donáth Ferenc hangoztatott volna.

Elnök: Értem. Gimes nincsen..?

Gimes: Nekem volna egy kérdésem. Szó esett az én rádió beszédemről, amely 28-án történt volt. Kérem erre pontosan nem emlékszem. Én tartottam három rádió beszédet. Egyet 24-én küldtem be a Pártnak és a Párt ... Egy másikat amikor bementem, de az az eset, amikor négyen

voltunk lent a rádió szobában és négyen tartottunk egymás után rádió beszédet, az nem 28-án, hanem 30-án volt és így, ha csak így külön ... -

Elnök: /egyszerre beszélnek/, abszolút semmi jelentősége, vagy érdekessége nincs.

Gimes: Hiszen az ..., kérem nem lehetett ott a harmadik személy, akiről szó van, volt. -

Elnök: Igen. Értem, köszönöm. Más vádlottak nincsen sem észrevétel, sem kérdése, akkor a tanu kihallgatását befejezték nyilvánítom.
/tizperc szünet/

....

Elnök: Fazekas György.

Fazekas: Igen.

Elnök: Nagy Imre és társai bűnügyében fogjuk kanuként kihallgatni. /a titoktartási kötelezettségről beszél az elnök. A tanu megjegyzi, hogy az elnök által elmondottakat megértette/

Elnök: Mikor és hol született, foglalkozása?

Fazekas: 1914-ben Miskolcon. Ujságíró. Elvált, családos.

Lakása: Budapest V. ker. Váci utca 18.

Elnök: Nagy Imrével, Gimes Miklóssal, Kopácsi Sándorral, Donáth Ferencsel, rokon viszonyban, perben, haragban van-e?

Fazekas: Kopácsi Sándorral vagyok távoli rokon viszonyban.

Elnök: Milyen rokonság ez?

Fazekas: A felesége az unokahugom.

Elnök: Hát szóval ez nem mentesség. Előzetes letartóztatásban van, az ügyel rokon ügyben.

Fazekas: Igen.

Elnök: /igazmondás köteletségére figyelmezteti a tanut/
/tanu megértette/

Kérem Ön 1956 október 23-a, és november 4-e között hosszabb ideig a budapesti főkapitányság épületében tartózkodott. Önnel -

Fazekas: Igen

Elnök: Önnel együtt ott tartózkodtak különböző írók, újságírók, olyan személyek akik a rendőrség kötelékébe nem tartoztak.

Fazekas: Ott tartózkodtak, bár nem énvelem együtt.

Elnök: Hmhm?

Fazekas: Nem együtt mentünk föl, nem együtt voltunk. Időnként följöttek, ott is maradtak, én beszélgettem is velük, de nem volt szervez kapcsolat az én ott tartózkodásom és az ő ott tartózkodásuk között.

Elnök: Mi volt az oka annak, hogy 1956 október 23-a után amikor hát kétségtelenül a rendőrség elég nehéz helyzetben volt és elég komoly feladatai lettek volna, de ugye hát ilyen, a rendőrség kötelékébe nem tartozó személyek voltak a rendőrség épületében?

Fazekas: Kérem, ezt két rézre szeretném bontani.

Az egyik a magam ott tartózkodása, a másik pedig a többiek ott tartózkodása. Én 23-án éjjel fölmentem úgy 11-

óra körül, 11 és 12 között a főkapitányság épületébe ott beszéltem Kopácsi Sándorral és a vezető rendőrtisztekkel, és a kérésükre maradtam ott. Majd mikor elmentem onnan néhány nap, - két mulva körülbelül, - akkor ugyancsak a kérésükre mentem vissza, és tartózkodtam ott szombatig, szombat éjszakáig. Ez ami az én ott tartózkodásom illeti.

Elnök: Igen.

Fazekas: Ez ami az én ott tartózkodásomat illeti.

A másik pedig, voltak fent újságírók, íróról egyről tudok aki fönt volt, azután hát -

Elnök: Aczél Tamásról?

Fazekas: Aczél Tamás, igen, őt láttam ott.

Elnök: Igen.

Fazekas: És másról így, aki ott tartózkodott volna író, vagy újságíró, hát azóval nem tudok. De tartózkodtak ott mások akik nem tartóznak ugyancsak a rendőrség kötelékébe. Ezek jöttek mentek, majd talán három..., egy külön kis szoba volt, ahol hát valaki állandóan volt közülük.

Elnök: Igen. Mit csináltak ott a rendőrség épületében?

Fazekas: Kérem én a magam részéről legtöbbször bent voltam a Kopácsi szobájában. Legelső azt volt, hogy megbeszéljük azt, hogy tulajdonképpen mi is van most, odakint az utcán, és hát azzal kapcsolatban mik a teendők, mit lehetne csinálni.

A kis szobában tartózkodó -

Elnök: Mi volt az oka annak, hogy egy fegyveres alakuletnél, ahol hát bizonyos fegyelem szokásos legalább is, hogy így fejezzem ki magam. Hát az, hogy mi van, mi nincs, hogyan kell értékelni az eseményeket, azt nem a hivatali feleteseikkel, hanem a kívül álló személyekkel beszéltek meg?

Fazekas: Hát ennek nyilván az volt az oka, hogy egyrészt tanácsstalenség állt fönn, magában a rendőrség vezetőségében, ugyan ilyen tanácsstalanságot láttam én is, és ide-oda kapkodást a felső vezetés részéről és ugyanakkor pedig a Kopácsi Sándor és Piros László az akkor Belügyminiszter között ez éles nézeteltérés volt. Hogy milyen foku volt ez a nézeteltérés, arra pontosan nem tudok válaszolni, de azt tudom, hogy Piros László azt hangoztatta, hogy legszívesebben lefokozná és letartóztatná Kopácsi Sándort.

Én akkor nem voltam még ott 23-án délben, vagy délután volt közöttük egy nézeteltérés annak kapcsán, hogy a tüntetés, akkor még csak tüntetésről volt szó, hogy a tüntetéssel kapcsolatban, mi a Kopácsi véleménye, hogy a rendőrség megakadályozza-e azt, vagy nem akadályozza? Ennek kapcsán volt, - így ahogy én értesültem róla, - ennek kapcsán voltak nézeteltérések.

Elnök: Igen. Kérem azok között a személyek között akik így a rendőrségen tartózkodtak, ott volt Gimes Miklós is?

Fazekas: Ott volt.

Elnök: Gimes Miklós is, hát a véleményét a rendőrség, a budapesti rendőrfőkapitányság felé hangoztatta?

Fazekas: Igen.

Elnök: Befolyásolta az ott lévő vezetőjét a rendőrfőkapitányságnak arra, hogy milyen magatartást tanúsítsanak?

Fazekas: Erről én nem tudok, hogy befolyásolta-e. Nyilván amit, véleményt is elmondott, maga a vélemény befolyásolta. De hogy befolyásolta volna, rábeszélte volna valamire őket, ez így -

Elnök: Igen, a véleménye befolyásolta. Igen.

Kérem Ön ott volt-e a rendőrfőkapitányságon, amikor hát megkezdődött ennek a bizonyos nemzetőrségnek a szervezése.

Fazekas: Nem tudom, hogy melyik momentumban kezdődött meg ennek a nemzetőrségnek a szervezése.

Elnök: Mit tud a nemzetőrség szervezéséről?

Fazekas: Már az első napokban, talán 24-25-én a helyzet az volt magában a rendőrfőkapitányság épületében tartózkodó rendőrök száma rendkívül alacsony volt, amint nekem mondták. A százat sem érte el.

A kerületi kapitányságok épületét, sorba ostromolták meg és onnan vagy bejöttek a főkapitányságra, vagy nem, a rendőrök. Részint szétverték őket, részint pedig úgy értesültem, hogy sebesülések halálesetek voltak, részint pedig nem jöttek be egész egyszerűen. Megijedtek valószínű az eseményektől.

Tehát kiderült az, hogy rendkívül kicsiny a rendőrségi létszám. Ugy hogy ez már felmerült ez a gondolat, hogy -kinek az agyában merült fel először ezt nem tudnám megmondani. De fölmerült már 26-27-én az, hogy egy nemzetőrséggel együtt, a rendőrség vezetésével, tehát hogy egy stabil, és begyakorolt testület legyen a vezetője, a rend helyreállítására. És ezek nem a különbözőbb helyeken már terror cselakeményeket elkövetők csoportoknak, egyes embereknek a szervezésére vonatkozott -

Elnök: De ekkor kiknek a felfegyverzéséről volt szó?

Már a beállításával ilyen segéd rendőri...?

Fazekas: Elsősorban olyan embereknek a beállításáról, akik a népi demokrácia szempontjából megbízhatók és akik hajlandók fosztogatók és a különböző középületeket fegyverrel támadókkal szemben fellépni.

Elnök: Tud-e Ön arról, hogy evvel az elképzeléssel szemben mi történt?

Fazekas: Tudok róla.

Elnök: Mi történt?

Fazekas: Majdonképpen a nemzetőrség megszervezéséről az első héten, tehát a 23-tól, kezdődő első héten, beszélgetésen kívül nem történt semmi.

Második héten azonban megindult a nemzetőrség szervezése, effektív szervezése, amikor is megjelent Király Béla a Főkapitányságon és mint jövődöbéli kijelölt parancsnoka a nemzetőrségnek, megkezdtek a nemzetőrség effektív szervezését. Ennek előkészítéséül még az előző héten voltak tárgyalások, különböző felkelő csoportokkal

Lo: oldal

/ 1958 VI 11/

én egyről tudok konkrétan, ezen a megbeszélésen én is résztvettem.

Elnök: Melyik?

Fazekas: A Corvin közti csoportnál és amikor 1-én, csütörtökön volt egy megbeszélés a főkapitányságon, mint egy előkészítése a szombati nemzetőrségi parancsnoksági választásoknak, akkor már kialakult az a helyzet, hogy a fegyveres csoportokból fogják a zömét szervezni a nemzetőrségnek.

Elnök: Hát ezzel teljesen megfordult a nemzetőrség jellege, nem? Hát eredetileg ha jól értettem azokból akarták alakítani akik a pártházakat védték, hogy egyszerűen fejezzük ki magunkat. Most pedig azokról van szó, hogy azokból alakítsák meg akik a pártházakat lötték.

Fazekas: Igen, én az akkori elképzelést tudom elmondani, ami akkor volt, hogy egyrészt maguk a felkelők is két csoportra tartoznak. Az egyik része az az özmel büntetett előéletű börtönből kiszabadult, vagy pedig nem büntetett, de bűncselekményeket is hajlandó bármikor emberekkel elkövetni. Hogy ilyenek voltak arra bizonyíték azoknak az őrizetbevétele, akik csütörtökön a főkapitányságon őrizetbe vettek. A másik része pedig, mint ahogy ezt a Corvin közből ott megjelent emberek is mondták, hogy ott javarészt munkások vannak, akik a Párt tagjai régen már és akik a szocializmus ügyéért ragadnak fegyvert akartak fegyvert fogni.

Elnök: Ezt Ivánkovács László közölte Önökkel?

Fazekas: Én a nevét nem tudom.

Elnök: Mert ő volt a Deák téren.

Fazekas: Igen, szóval aki ott volt, egy alacsony vörös pulóveres, magas vörös pulóveres, magasnyaku vörös pulóveres férfi. A nevét nem ismerem.

Elnök: Na jó. Szóval ezt tudja elmondani a nemzetőrség szervezésével kapcsolatban. Hogy mi változtatta meg az elgondolást és mikor változott pontosan meg, időpontban ez?

Fazekas: Erről nem tudok.

Elnök: Erről nem tud. A következő kérdésem az, hogy november 4-én hol tartózkodott Ön?

Fazekas: November 4-én reggel, kora reggel a parlamenthez mentem, egy előző megbeszélés értelmében, ahol a kapunál találkoztam Szilágyi Józseffel. Már akkor ő autóban ült és mondta, hogy üljek be gyorsan a kocsiba. Megyünk a Jugoszláv Követségre, ott van már a kormány is.

Elnök: Beszélt-e Ön november 4-én hajnalban arról, hogy a Parlament védelmét meg kell szervezni?

Fazekas: Nem, senkivel.

Elnök: Nem beszélt. November 4-én akkor a Jugoszláv Követségre mentek.

Fazekas: Igen, együtt.

Elnök: Ön a Jugoszláv követségről valamilyen üzenet kiküldésében résztvett-e, milyen üzenet volt ez? és Hogyan történt, ennek mik voltak az előzményei, és mi történt?

Fazekas: Két üzenetet küldtem ki. Személyszerint én küldtem az összes ott levőkkel történt megállapodás alapján.

Elnök: Kik azok az összes ott levők?

Fazekas: Személy szerint soroljam fel?

Elnök: Személyszerint tessék fel sorolni, akikről konkrétan és határozottan állithatja, hogy tudott arról, hogy Ön üzenetet akar kiküldeni és avval egyetértett? Önnel?

Fazekas: Nagy Imre, Losonczi Géza, Donáth Ferenc, Haraszti Sándor, Jánosi Ferenc.

Elnök: Igen, jó. Hát -

Fazekas: Az ott levő férfi tagok skikkel megbeszéltük.

Elnök: Nos, ezekre konkrétan emlékszik, hogy egyetértettek Önnel, hogy valamilyen üzenetet kiküldjön. Milyen üzenetről volt szó.

Fazekas: Igen. Arról volt szó, hogy rádióba mondják be, hogy mi ott vagyunk a követségen.

Elnök: Milyen rádióba?

Fazekas: Bármilyen rádióba.

Elnök: Igen. Nahát -

Fazekas: .., hogy nem a budapesti rádió fogja bemondani, hát ez nyilvánvaló.

Elnök: Hát az nyilvánvaló volt, hogy nem a budapesti rádió fogja bemondani?

Fazekas: Igen, igen.

Elnök: Akkor hát mégis milyen elképzelésük volt, hogy milyen rádió fogja bemondani, miskolczi?

Fazekas: Nem, nem, hát azt tudtuk, hogy ezt nem fogja bemondani magyarországi rádió, a Magyar Népköztársaság egyetlen rádió állomás sem fogja bemondani, hanem elmondják -

Elnök: Közbe szól/ Gondolták-e azt, hogy tán a szovjet rádió bemondja.

Fazekas: Nem.

Elnök: A moszkvai rádió -

Fazekas: Nem, nem. Két elképzelés volt, hogy vagy bemondja a jugoszláv rádió, mert hiszen az ő követségünkön voltunk, vagy pedig bármelyik nyugatira rádió.

Elnök: Hát a jugoszláv követségen voltak. Önök fordultak a jugoszláv követséghez, hogy mondja be?

Fazekas: Erről én nem tudok, mert én nem folytattam tárgyalást -

Elnök: Ön nem folytatott tárgyalást. Dehát hogyha a Jugoszláv követségen van valaki, és azt akarja megvalósítani, hogy a jugoszláv rádió mondjon be valamit, akkor milyen utat használ?

Fazekas: Hát nyilvánvaló, hogy rajtunk keresztül.

Elnök: Hát Önök milyen utat használtak?

Fazekas: Miután megbeszéltük azt, hogy ezt be kellene rádióon mondatni. Két féle elképzelés is merült föl, szóval két féle javaslat merült fel. Az egyik az volt, hogy nehogy olyan hírek terjedjenek el, hogy kiszökött ez a társaság nyugatra, a másik pedig az volt, hogy ez kötelezi már akkor a Jugoszláv kormányt arra, hogy a följánlott menedék jogot fönntartsa.

Elnök: Igen.

Fazekas: És ezért aztán -

Elnök: Hát ezt a jugoszláv rádión keresztül nehezen lehetett volna elintézni. Ugy hogy hát ez, hogy jugoszláv rádión keresztül akarták volna bemondani -

Fazekas: /közbe szól/ Hát miután nem mondták be, hát miután nem mondta be a Jugoszláv rádió ezt hosszú időn keresztül. Én megkértem az ott levő Jugoszláv újságírókat, hogy szóljanak a Budapesten velük összekapcsolódó külföldi újságíróknak és mondják meg azt a városban egyébként eléggé ismert tényét, hogy ~~mi~~ tartózkodunk mi a Jugoszláv Követségen.

Elnök: És erre mit történt?

Fazekas: Néhány napra rá bemondta a rádió ezt.

Elnök: Melyik rádió?

Fazekas: Azt nem tudnám megmondani, hogy az Amerika Hangja-e vagy a Szabad Európa, vagy az angol rádió. Nem tudom megmondani, mert nem én fogtam a rádiót.

Elnök: Az ügyvel kapcsolatban, hát tud-e valami olyasmit elmondani kérdés nélkül, ami úgy érzi, hogy lényeges lenne?

Fazekas: Az egész ügyvel, vagy evvel a rádió üzenettel kapcsolatban?

Elnök: Nem, az egész ügyvel kapcsolatban.

Fazekas: Kérdés merült föl, a tanács elnök ur fölött egy kérdést, hogy hogy alakult át az elképzelés az első, a segéd rendőrségtől a megvalósult, vagy megvalósulás stádiumába jutott nemzetőrségig.

Ehhez szeretnék én egy néhány dolgot elmondani.

Elnök: Tessék -

Fazekas: Mert ha így válaszolom -

Elnök: A tényeket tessék, mondani, inkább, mert ^{itt} érdekel bennünket.

Fazekas: Tényeket persze, csak hogy ezek a tények nem igen és nem válaszok a kérdésre, azért foglalnám össze.

Elnök: ~~Elnök~~ Tessék.

Fazekas: Hát az első napokba a rendőrség maga harcban állott ahol erre módja nyílt a felkelőkkel. Péntektől kezdve ez mint ahogy általában a városban pénteken, az első péntekről van szó, a harcok megszűntek. Ez is megszűnt. Most én valószínűnek tartom, hogy ez az egész elképzelésnek a változása nem volt független attól a változástól amelyik beállt a kormány állásfoglalásának a megváltozásában. Mert hiszen míg a kormány az első napon - statáriumot hírdetett és ellenforradalomnak minősítette, már a hét végén a forradalom mellé, szóval kijelentette, hogy ez forradalom, és a forradalom élére állt. Nyilván, hogy ez az állás két napon át hát szóval a lövdözés... érthetetlen kb. egy pillanatig megszakad F. hangja/ a rendőrségnek -

11 oldal.

/1958.VI.11./

Fazekas: - illetve a nemzetőrség megszervezésének az alapelveire.

Elnök: Igen. Önöknek 26-ánól volt-e valamilyen tapasztalatuk ott a Deák-téren az ilyen fegyveres alakulatoknak a tevékenységéről?

Fazekas: Igen.

Elnök: És pedig arra, itt arra gondolok, hogy egy ilyen nemzetőrségszerű alakulat a VI. kerületben, az Ötvös utcában működött? Erről tud?

Fazekas: Erről nem tudok.

Elnök: Erről nem tud.

Fazekas: Előbenben 26-án reggel kimentünk egy szakasz rendőrrel, a főkapitánysággal szemben lévő háztömb, onnan előző napon, egész nap lőttek ki, annak az átkutatására, mert nyilvánvaló volt, hogy ott elrejtőzve vannak, akik hát egész napon át hát a lövöldözést vitték. Egy rendőr századossal és mondom kb. egy szakasznyi rendőrrel, én voltam ott kinn, kimentem én is és ott a pincében és a padlás egy részében, vagy 80-90 fiatalembert fogott el ez a rendőr osztag. Ezeknek egy jelentős részénél lopott holmi volt, különböző üzletekből, kirakatokból és egyebekből ellopott holmik. Tehát, hogy akkor kikből tevődött össze, ott azon a vidéken a lövöldözők serege, azt úgy kb. ki lehetett venni.

Elnök: Még egy kérdés van, ön érintkezett-e Nagy Imrével?

Fazekas: Igen.

Elnök: Igen. És pedig milyen vonatkozásban?

Fazekas: Kétszer telefonon beszéltem vele és kétszer személyesen.

Elnök: És pedig, röviden tessék.

Fazekas: Szerda reggel felhívtam telefonon, tehát kedd utáni szerda reggel, 24-én reggel felhívtam telefonon a főkapitányságról. Én mondtam, hogy ott vagyok a főkapitányságon és megmondtam azt, hogy a rendőrségnek hát lényegében nincs ereje. Néhány rendőr van ott összesen, akik felett rendelkeznek és ~~katana~~ ahhoz, hogy ott valamire lehessen menni, hát egy nagyobb rendőrtömegre volna szükség. Én javasoltam éjszaka azt, hogy a kerületi kapitányságokról szedjük össze a rendőröket, vonjuk be és akkor egy jó 2, 2 és fél ezer főnyi rendőrt lehet egy helyen összpontosítani, amelyik már olyan erő, amivel bárhol közbe lehet lépni. Ezt közölték velem, nem lehet megcsinálni, mert a belügyminiszter nem engedélyezi. Hát azt kértem Nagy Imrétől, hogy ő mint miniszterelnök, ebben az ügyben lépjen fel, közbe, ezt hogy a rendőröket összpontosítani és rendőr erő álljon rendelkezésre. Ez legyen meg, ez az egyik, a másik pedig, hogy tankot küldjenek a főkapitányság épületének a védelmére, hogy ne kelljen azt a kevés rendőrt is, aki ott van, védelemre ott tartani, hanem el lehessen küldeni, mint ahogy több helyre ment is, de egész kis létszáma rendőrcsapat, 8-10 ember, úgy hogy azokat pillanatok alatt szejjel verték. Ez volt szerda reggel. - Most vagy csütörtökön, vagy pénteken, erre már nem tudok visszaemlékezni, pontosan, hogy mikor, ~~xixix~~ felhívtam Nagy Imrét és közöltem vele,

11 oldal.

/1958.VI.11./

hogy Piros László, Kopácsit letartóztatással fenyegette. Azután hétfő, tehát 29-én reggel - még előbbre kell visszamennem vasárnapra. Szombaton este Jánosi Ferencsel beszéltem telefonon és ő közölte, hogy menjek be másnap a pártközpontba, ahova több ember bemegy és Nagy Imrével, megyünk Nagy Imrének segitünk egy programot - hogy ez beszéd, vagy kiáltvány, vagy cikk, azt nem tudom, pontosan nem fejtette ki .. Akkor én be is mentem ... én azonban akkor nem jutottam be Nagy Imréhez. Hanem hétfő reggel, illetve vasárnap este felhívott Kopácsi telefonon, hogy arra kérnek, hogy hétfő én menjek ki Nagy Imréért a lakására, mert este hazament, akkor egy teherautó rendőr kísérté és Szilágyi József kísérté, hogy én menjek ki reggel azzal a rendőr csapattal, amelyik lekiséri, hogy biztosítsam, a megérkezést, nehogy idegenek menjenek és esetleg bizalmatlan legyen. Ugy, hogy én akkor kimentem érte és együtt jöttünk a Parlamentig, akkor személyesen beszéltem vele, majd szombat délután, 3-án délután bementem a szobájába, ahol ő Szántó Zoltánnal tárgyalt, s közölte, hogy a Zsemminzsibao cikket írt, a cikk maga nincs még meg, de a rövid vizlatát, a .. már megérkezett a Távirati Irodához és abbanaz van, hogy ellenforradalomnak minősítik a Kínai párt a magyarországi eseményeket. Ezt közölte, valamint közölte azt is, hogy Besonczy üzeni, hogy menjen az újságíró fogadásra, egy csomó külföldi újságíró ott volt.

Elnök: Nekem más kérdésem nincsen. Kérdés van-e ?

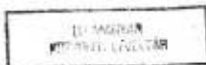
Gimes védője: Gimes Miklós védelmében. Szíveskedjék megmondani, hogy emlékezete szerint Gimes Miklós mikor, milyen napokon, mennyi ideig tartózkodott a főkapitányságon ?

Fazekas: Gimes Miklós először csütörtökön jött fel a főkapitányságra, ez volt 25-én. 25-én délelőtt feljött Szilágyi Józseffel együtt jöttek fel azzal, hogy-hát ez egyébként szokásban volt, hogy neki nagyon messze van a lakása és elég gyakran jött fel az én lakásomra rendbeszedni magát. Akkor is azzal jött fel, hogy kísérem őt el haza az én lakásomra, hogy rendbe szedje magát, mert két napja nem volt rajta tiszta ruha. Ez volt csütörtökön. Fenn volt szombaton, én csak délután találkoztam vele, amikor ezt az angyalföldről bejött három, két férfit és egy nőt, visszahozták a pártközpontból, Nagy Imrétől, akkor .. egész rövid ideig volt ott. Majd szombat éjjel ott tartózkodott, egész éjjel azt tudom, további ott tartózkodásról már nem tudok.

Gimes védője: Kérem szépen az ön közvetlen tudomása szerint Gimes Miklós a főkapitányság vezetőjével, vagy vezetőivel mit beszélt ?

Fazekas: Közvetlen tudomásom szerint, rövid beszélgetésük volt -

Gimes védője: Kivel ?

11 oldal.

/1958.VI.11./

Fazekas: Kopácsival volt, hát lényegében Kopácsival beszélt, de körülöttük volt mindig egy néhány vezető rendőrtiszt, hogy kik azt én nem tudom megmondani személy szerint.

Gimes védője: Rövid beszélgetése volt Kopácsival, miről?

Fazekas: Az események értékeléséről, forradalom, vagy ellenforradalom, ez a kérdés -

Gimes védője: Ez melyik alkalommal?

Fazekas: Csütörtökön.

Gimes védője: Csütörtökön. Mincs más kérdésem. Köszönöm.

Egy férfi hang: Tessék mondani, ön vallomást tett arról, hogy Király Béla megjelent a főkapitányságon, .. kb.?

Fazekas: In erre nem tudok visszaemlékezni. Talán kedden. A második kedden, 30-án.

Férfi hang: Most kérem szépen, ön azt mondotta, hogy eleinte megbízható emberekből igyekeztek ilyen segédrendőröket - s ez megváltozott?

Fazekas: Hát persze nem a célkitűzés változott meg.

Férfi hang: Érti, hogy mit mondok, nem .. a Király Béla személyének a megjelenése és a változás között, látott .. összefüggést?

Fazekas: Feltétlenül.

Férfi hang: Szóval Király Béla előtt ilyen fegyveres felkelőknek a rendőrség által való felfegyverzéséről volt szó?

Fazekas: Volt szó, a következő .. Pénteken jött be a Corvinnak egy küldöttsége a főkapitányságra, négyen voltak, vagy ötten, most már pontosan nem emlékszem, amiről az előbb említést tettem. Ők azzal jöttek be, mint szintén az előbb elmondottam -

Férfi hang: Azt tudom. Az a piros -

Fazekas: Az a piros pulloveres. Na most a helyzet az volt, ők azt kérték, akkor volt a kormánynak a fegyverszüneti felhívása, s ők azzal jöttek be, hogy fegyverszünetet akarják végrehajtani. Ezért vette fel Kopácsi a tárgyalást velük, hogy elősegítsék a fegyverszüneti tárgyalásokat.

Férfi hang: Ezt ön elmondta, és nem akarom én ezt megismételni -

Fazekas: Nem, rögtön, amit most fogok mondani az a közvetlen válasz erre a kérdésre. Ők azt kérték, hogy úgy, ahogy van az egész Corvin-i felkelő társaság, beléphessen a nemzetőrségbe, magyarul mondván, hát kapjanak igazolványt és kész. Ezzel teljesen szembeszállt Kopácsi és mindannyian, akik ott voltunk azzal, hogy így nem lehet, ők tegyék le a fegyvert és közülük azok, akik erre alkalmasak, azok belépnek a nemzetőrségbe és kapnak a nemzetőrségtől fegyvert. Ez pénteken este volt.

Elnök: Hanyadikán?

Fazekas: Első pénteken.

Elnök: Ez 26-án volt?

Fazekas: 26-án. A tüzszüneti napon, akkor este 10-órakor, kellett volna a tüzszünetnek beállni.

Férfi hang: /valószínű Kopácsi védője/ Na kérem szépen, én lényegében nem ezt kérdezem, bár ez is fontos volt, de lényegében nem ezt kérdezem. Ön azt kérdezem, hogy Király Béla megjelenése előtt ilyen felkelő csoportok ~~ingy~~ felfegyverzése volt a rendőrségen?

1958. VI. 11.
KORVINCSEK

11 oldal.

/1958.VI.11./

Fazekas: Nem volt, nem volt.

Férfi hang: Király Béla után kétségtelenül volt.

Fazekas: Igen.

Férfi hang: Szóval a Király Béla megjelenése -

Elnök: Hát kérem azért a tanu egyszer már vallott. Most a vallomása után, a vallomásának ilyen megváltoztatására rábeszélni ne tessék.

Férfi hang: Engedelmet kérek elnök ur -

Elnök: Hát kérem, a tanu azt vallotta, hogy október 28-án a kormány átértékelése volt az a döntő pont, amikor ők megváltoztatták az álláspontjukat. Most negyedszer tetszik feltenni különböző formában azt a kérdést, hogy nem-e Király Béla 30-i megjelenése volt az ~~azok~~ ami a változást eredményezte.

Férfi hang: Kérem, amennyiben nem engedi meg a bíróság ezt a kérdés feltevését, akkor már nem teszem fel.

Elnök: Negyedszer semmiképpen sem.

Férfi hang: Na kérem szépen azt tessék megmondani, amíg ön ott volt a főkapitányságon, eltekintve a helyzet politikai értékelésétől, konkrétan most ön, vagy a civilek közül valaki szólt bele abba, hogy a rendőrség milyen konkrét intézkedéseket tegyen?

Fazekas: Javaslat formájában igen.

Férfi hang: Például?

Fazekas: Már az előbb említettem, hogy összevonni a kapitányságokon, a kerületi kapitányságokon lévő rendőröket és abból egy egységes, egy nagy ütőerejű rendőr csapatot szervezni. Ez tanács volt, hát én nem voltam tagja a -

Férfi hang: Értem. Ez mikor volt időpontban?

Fazekas: 23-án éjjel és 24-én délelőtt.

Férfi hang: Köszönöm, nincs más kérdésem.

Elnök: Nagy Imre, van kérdés, észrevétel?

Nagy: Nincs kérdésem, egy nagyon rövid észrevételem van.

Elnök: Tessék.

Nagy: Fazekas vallomásával kapcsolatban a jugoszláv követségről kijuttatott üzenettel kapcsolatban. Az előadása megfelel a tényeknek, én is ezt vallottam, le van rögzítve az ami az okokat illeti, csupán azt kívánom hozzá tenni és nem tudom, hogy Fazekas emlékszik-e rá, hogy amikor arról volt szó, hogy azokat a híreket, nehogy olyan hírek terjedjenek el, hogy nyugatra szöktünk, másrészt, hogy a jugoszlávokra tényleg .. volt, de hát ezt csináltuk, arra szorítsuk, hogy ismerjék el a menedékjogot és ők maguk is kénytelenek legyenek hivatkozni, miután addig ezt nem tették meg két fő szempontból, a hír kijuttatásánál. Az merült fel, hogy a jugoszláv újságírókon keresztül a Budapesten tartozkodó szocialista, haladó szellemi demokratikus újságírók felé és nem valamiféle más szervek felé, vagy külföldi rádió-felhöz, én ilyesméről, hogy külföldi rádióhoz akartak valamit kijuttatni, nem tudok. Ez az én korrekcióm, amiről én -

Elnök: Igen. - Kérem ön fenn tartja azt a vallomását, hogy külföldi rádióhoz kívánták kijuttatni?

Fazekas: Fenn tartom.

11 oldal.

/1958.VI.11./

Elnök: Fenn tartotta. Ön is fenntartja az állítását ?

Nagy: De az a vallomása is fenn áll, hogy a jugoszláv ujságírókon keresztül, a Budapesten tartózkodó ujságírókhoz küldték ki ezt a -

Elnök: Kérem, a tanu itt kifejezetten azt vallotta, hogy ilyen és ilyen uton, külföldi rádióhoz kívánták kijuttatni. Ön azt állítja, hogy nem külföldi rádióhoz kívánták kijuttatni, hanem ilyen és ilyen ujságírókhoz.

Nagy: Ujságírókhoz, azokon keresztül nyilvánosságra hozni, szóval a nyilvánosságra hozatal volt a cél, azt én is elismerem.

Elnök: Értettem. A tanu fenntartotta a vallomását, ön is fenn tartja a vallomását, tehát -

Nagy: A másik észrevételem ez a velem való közvetlen kapcsolat és személyes kapcsolat. Itt ez megfelel a tényeknek, én csak azt akarom lerögzíteni, hogy én október 23-án éjjel, amikor ez a javaslat a központosításra elhangzott és a .. odaküldésére, én semmiféle szerepet még akkor sem, mint miniszterelnök, semmint Politikai Bizottság-i, vagy központi vezetőségi tag nem töltöttem be. Szóval semmi intézkedést én itt nem tehettem, mert felém közölte. Én tovább adtam a Tildy-nek, hogy mi történt, nem tudom.

Elnök: Kérem az, hogy a kerületi kapitány ságokat nem üritették ki 23-án éjjel, ez semmiképpen nem is olyan, amiért ádólt -

Nagy: Nem, de én velem beszélt telefonon Fazekas. En a telefonüzenetet tovább adtam, hogy mi történt nem tudom, én a magam hatáskörében ez nem tudtam -

Elnök: Köszönöm, köszönöm, leülhet.- Donáth Ferencnek nincs észrevétele, vagy van ?

Donáth: Csak a pontosság -

Elnök: Tessék, tessék kérem.

Donáth: Azt szeretném megjegyezni, hogy a tanunak az a vallomása volt, hogy ...nemcsak az általa megnevezettek, hanem a követségben tartózkodó férfi tagok valamennyien jelen voltak. És utalok ...tett vallomására, mely az üzenetnek a konkrét szövegét Losonczy Gézával... megfelel a valóságnak - /motyog/

Fazekas: En pontosan nem tudnám ezt megmondani, hogy kivel beszélte meg, tény az, hogy minden, a jugoszláv követségben tartózkodó férfi taggal megbeszéltük, szóval, akik, hát saját személyükben voltak ott, mert az ott lévő asszonyok -

Elnök: Hogyan - /egyszerre beszélnek/

Donáth: Megfelel a valóságnak, hogy ... ott valamennyi férfi tag ... abban a szövegben, amelyre pontosan nem emlékszem, és valamint .. a szöveg, ezt Fazekas György .. -

Elnök: Erre nem, erre határozottan nem emlékszik. - Gimes Miklós ? Nincsen ?

Gimes: De volna egy kérdésem.

Elnök: Tessék.

11 oldal.

/1958.VI.11./

Gimes: A rendőrségen való tartózkodásom időpontjaira vonatkozólag. Szóval szeretném elmondani újra, hogy október 23-a és október 26-a déli órák között a Szabad Nép épületét egyetlenegyszer hagytam el, 24-én este, amikor Lőcsei Pál bátyjának a lakására mentünk .. 26-án délben, déltájban elmentem a Szabad Nép épületéből, voltam több helyen, ezt nem akarom felsorolni, a rendőrségen akkor nem voltam. A budapesti főkapitányság épületébe először 27-én délután léptem be, kora délután.

Elnök: Kérem én fenn tartja a vallomását ?

Gimes: Szereném, bocsánat -

Elnök: De, hogy hát részleteiben tisztázzuk a kérdéseket, mert -

Gimes: Ha szabad engedélyt kérnem, szeretném végig mondani, mert említette ezt a lakásra, az ő lakására való átmenést, erre vonatkozólag szeretnék valamit mondani. Tudniillik ez nem 27-e előtt volt, hanem 27-e után. Valóban megtörtént ez, csak 27-e után, a második ott tartózkodásom reggelén.

Elnök: Nos, 27-e előtt volt-e Gimes, vagy ?

Fazekas: Emélekezetem szerint igen, onnan mentünk át az én lakásomra, majd 27-e után ismét volt fenn az én lakásomon, amikor ott volt még Fekete Sándor is.

Gimes: Szóval ez, ez a második átmenet ez a rendőrségről történt.

Elnök: Az első átmenet ?

Gimes: Egy átmenet, egy átmenet volt, tehát az én elmondásom szerint 27-én voltam ott először, 30-án, vagy 31-én a második. Ennek a második rendőrségi tartózkodásom reggelén, Fekete Sándorral és Fazekas Györggyel átmentünk a lakására, meg .. ruhát váltani.

Elnök: Megállapítom, hogy a tanu fenn tartja azt a vallomását, hogy 24-én ugye ?

Fazekas: Nem, 26-án.

Elnök: 26-án, hogy 26-án.

Gimes: Na most még egy dolgot szeretnék mondani, én a rendőrség épületében, ilyen politikai helyzetről folyó beszélgetésben, emélekezetem szerint 27-én délután, szombaton délután vettem részt.. mielőtt megérkeztek ezek az u.n. angyalföldiek. Ekkor ott volt Szilágyi József, Aczél Tamás és ott volt .. lehet, hogy mások is, ezekkel voltam ott. Ekkor valóban szó volt a helyzetről, ezt én többször elmondtam a vallomásomban.

Elnök: Igen, ezt elmondotta.

Gimes: Lehetséges, hogy ennél a beszélgetésnél benn tartózkodott Kopácsi is.. egyébként én Kopácsival nem beszéltem.

Elnök: Igen. Ön fenn tartja, hogy volt ilyen beszélgetés ?

Fazekas: Én így emlékszem.

Elnök: Igen.

Gimes: Köszönöm.

Elnök: Tessék, Tildy Zoltánnak nincs kérdése ?

Tildy: Nincs.

Elnök: Maléter Pálnak nincs semmi kérdése ?

Maléter: Nincs.

Elnök: Kopácsi Sándor kérdése, észrevétele van ? Tessék előre jönni.

11 oldal.

/1958.VI.11./

Kopácsi: Azt szeretném megkérdezni a tanutól, hogy 1955-ben, amikor a pártfegyelmi ügyét tárgyalta a budapesti pártbizottság, próbáltuk-e mi ebben a kérdésben őt lebeszélni arról, hogy az álláspontját ne tartsa a pártfegyelmi tárgyaláson?

Fazekas: Nem értem a kérdést.

Kopácsi: 1955-ben a márciusi határozat után volt Fazekas Györgynek valahol Szabad Népnél, vagy Magyar Nemzetnél egy felszólalása, ezzel kapcsolatban pártfegyelmi ügyet tárgyalta a budapesti pártbizottság, egy délután folyamán, délelőtt felhívtuk őt dr. Kovács István hivatali helyiségébe néhányan, Wágner Anna, nem tudom még ki volt ott és próbáltuk lebeszélni arról, hogy ne tartsa az álláspontját mert helytelen.

Elnök: Ez mi ez a lényeges a perrel kapcsolatban, mi kapcsolatban van a perrel?

Kopácsi: Hát kérem, a véleményem szerint az a kapcsolat, hogy hát én azt akarom bizonyítani, hogy hit 1955-ben én voltam a -

Elnök: Értem. Kérem akkor tessék, az a kérdés, ön tud-e arról, hogy Kopácsi Sándor politikai álláspontja, mikor változott meg? Hát nem napot kérdezek itt, de -?

Fazekas: Hát 56-ban már, tehát a kongresszus után, a XX. kongresszus után.

Elnök: 56-ig önök között ugye volt vita, hogy ugye mondjam ellentétes álláspontokat képviseltek?

Fazekas: Következő volt a helyzet, hogy engem lebeszéltek arról, hogy én tartsam az álláspontom, teljesen igazak volt. Összejöttek a volt partizán bajtársaim és részint Kopácsi Sándor lakásán és Kovács István hivatali helyiségében a jogász szövetségben és több ízben beszélgettünk és azt mondták vonjam vissza azt, amit ott a felszólalásomban - és azxá egyáltalán az álláspontomban gyakoroljak önkritikát.

Elnök: Változtassa meg?

Fazekas: Igen, hogy változtassam, hogy gyakoroljak önkritikát.

Elnök: Értem, köszönöm.

Kopácsi: Következő kérdés, a Petőfi-kör újságíró vitáján együtt résztvettük, mi volt nekem a véleményem Dérynek, Tardosnak a felszólalására?

Fazekas: A Déry felszólalását helytelennek tartotta és azt megmondta, hogy az helytelen Déry felszólalása. Tardos felszólalásánál nem emlékszem, hogy volt-e róla szó, lehet, hogy volt, erre nem emlékszem. Déry-ét helytelennek tartotta.

Kopácsi: Következő kérdés, éppen a Petőfi-köri vitákkal kapcsolatban emlékezetem szerint, 1956 július végén, nem 30-án volt egy párthatározat, amikor a párthatározat először említette, azt, hogy Nagy Imre körül kialakuló csoportosulás. Tettem-e én fel erről kérdést önnek, hogy van-e ilyen csoport és ön mit mondott erre?

11 oldal.

/1958.VI.11./

Elnök: Kos ?

Fazekas: Nem, nem emlékszem arra, mi többször beszéltünk a Nagy Imre politikájáról, arról, hogy emberek azt tartják helyesnek, mások nem azt tartják helyesnek, de hogy az, hogy egyáltalán van-e egy Nagy Imre csoport, vagy nincs, az több ízben szóba került. Hogy az pont akkor került-e szóba azt nem tudom, én erre a kérdésre mindenképp azt válaszoltam, hogy semmiféle ilyen szervezet szerűség, csoport ilyesmi nincs Nagy Imre körül, illetve én ilyenről nem tudok, már pedig gondolom, hogy tudák, ha volna. De, hogy ez akkor történt-e, azt én nem tudom, nem jut eszembe.

Kopácsi: 1956 őszén önt visszavették a pártba, rehabilitálták, akkor ön elmondta nekem azokat a körülményeket, hogy hogy történt, mit mondott önnek a rehabilitációs bizottság elnöke, amikor ott a pártba való visszavételnél ?

Fazekas: Nem tudom, hogy melyikre gondol ?

Kopácsi: Én arra gondoltam, amikor ~~ön~~ ön azt mondta, hogy önöknek megköszönték azt a bátor magatartású kiállást, hogy a kibontakozást elősegítették.

Fazekas: Igen, én mondtam.

12. oldal.

/1958.VI.11./

- Kopácsi: Ezt kérem azért tartottam lényegesnek, mert hát én úgy láttam, hogy a pártba való visszakerülésért .. Következő kérdés. Ön adta-e nekem elolvasásra a Nagy Imre tanulmányát, az Erkölc és etika c. művet 1956- szeptember vagy októberében.
- Fazekas: Erről nem volt szó, én erre nem tudok visszaemlékezni, mert én azt a tanulmányt nem ..
- Kopácsi: Kérem én most is úgy emlékszem, -
- Elnök: Határozottan állítja, hogy őtőle kapta. Ön pedig -
- Fazekas: Nem emlékszem rá, tőlem kapta volna ..
- Elnök: Nem emlékszik egyáltalán, hogy volt a kezében.
- Fazekas: Iletve én megkaptam ezt a vizsgálat során, kezembe adták, én nem olvastam.
- Elnök: További kérdés?
- Kopácsi: Következő kérdés, az október 23-a a Főkapitányság körül és a kapitányságon .. arról, hogy folytak harcok a felkelők ellen,
- Elnök: Erre tett vallomást.
- Kopácsi: Akkor ettől elállok. T.i. én úgy emlékeztem, hogy egyszer személyesen résztvett.
- Elnök: Erről is tett vallomást. Elmondotta egyszer, hogy személyesen résztvett -
- Fazekas: De több ilyen vállalkozás volt a Főkapitányság részéről,
- Elnök: Igen, hát ezt elmondotta.
- Kopácsi: Még egy kérdésem ezzel kapcsolatban, volt-e ezzel a válla: kozásokkal kapcsolatban nekem felső parancs, utasítás?
- Fazekas: Nem tudok róla, hogy lett volna, sőt ott beszéltük meg, hogy ezt meg kell csinálni.
- Kopácsi: Elismeri-e Ön azt, hogy - lehet, hogy erre a kérdésre is adott választ, - hogy a politikai értékelésnek megváltoztatása írók, újságírók részéről kihatott-e az én intézkedéseimre?
- Elnök: Válaszolt.
- Kopácsi: A következő kérdés, november 1-én bentjártam a Parlamentben Nagy Imrénél, a belügyminiszteri és más kérdések megbeszélése céljából. Emlékszik-e Ön arra, hogy bent voltam?
- Fazekas: Hogyne emlékeznék.
- Kopácsi: November 1-én?
- Elnök: Várjunk egy pillanatra. Mit tud arról, mikor volt bent Kopácsi Sándor Nagy Imrénél?
- Fazekas: November 1-e körül. Hogy az elsején volt-e, 31-én volt-e, vagy 2-án volt, erre nem tudok visszaemlékezni.
- Kopácsi: Szeretném emlékeztetni bizonyos vonatkozásokra. Emlékszik-e Ön arra, hogy - én azt hiszem, a beszélgetés vége felé ért Ön be, valami írást felmutatott, aláírták, utána kint az előszobában vagy a folyosón találkoztunk, és mentünk a rádió helyisége felé. Emlékezetem szerint mintha Aczél Tamás is ott lett volna, és akkor olvasták be a semlegességi nyilatkozatot.
- Fazekas: Nem emlékszem erre. Az biztos, hogy én nem voltam bent, amikor Kopácsi tárgyalta Nagy Imrével.

12. oldal.

/1958.VI.11./

Elnök: Már szóval abban a szobában, ahol Nagy Imre -
Fazekas: Nem voltam bent, én a folyosón találkoztam Kopácsi Sándorral és ott néhány percig beszélgettünk, a miniszterelnöki előszoba előtti folyosón.

Kopácsi: Kérem, november 13-án, mielőtt Ön elindult a jugoszláv követségre, megjelent-e a Budapesti Főoszályon?

Fazekas: Nem, az utcán találkoztunk.

Kopácsi: Hát lényegében a -

Elnök: Hol, a Deák-téren?

Fazekas: Nem a Deák-téren, hanem az Engels-téri részen, én ott értem utol, én a Váczi utcában lakom, onnan jöttem, ők a Főkapitányságról, és az Engels-téren, kb. a Tanácsháza - az V. kerületi Tanácsháza előtt értem utol Kopácsit.

Elnök: Milyen beszélgetés zajlott le önök között akkor?

Fazekas: Akkor emlékeztettük egymást, hogy melyikünk vetette fel, azt már nem tudom, hogy csütörtök este, amikor én a Főkapitányságon voltam bent ezen az értekezleten, Szilágyi József felhívott telefonon, és közölte, hogy lehet, hogy legyenek a szovjet csapatok ismét, és akkor mindenki menjen fel, aki ott van, aki egyébként ott teljesít szolgálatot, a Parlamentbe. És ezt mondjam meg Kopácsi Sándornak is. Közöltem is rögtön vele.

Elnök: Szóval, hogy Szilágyi József azt mondta Önnek, -

Fazekas: Még ez csütörtökön, 1-én este volt. Erről beszéltünk, erre emlékeztettük egymást, de hogy melyikünk vetette fel a kérdést, nem tudom, lehet, hogy én, X lehet, hogy ő. Szóval ezen az alapon megyünk be a Parlamentbe, és közben odaért a a kocsis, és Kopácsi felvetette azt a kérdést, hogy vajjon el lehet-e egyáltalán jutni a Parlamentig, nem állták-e el az utat, mert közben folyt a tankok bevonulása, hogy van-e még szabad ut a Parlamentig, a kocsis menjen előre és nézze meg. Én is beültem a kocsiba, és azazalegyütt előrementek?/ egészen a Parlament kapujáig. Rövid néhány - jóformán néhány másodpercig tartó beszélgetés volt ez, azután én siettem előre a kocsinhoz.

Elnök: Értesítette őt azután arról, hogy szabad az út?

Fazekas: A gépkocsivezető rögtön visszafordult, azzal, hogy van út, és hogy mi pedig Szilágyi Józseffel bementünk a jugoszláv követségre, ahol már a kormány ott volt, és a kormány körül dolgozó emberek.

Kopácsi: Ezt közölték a gépkocsivezetővel?

Fazekas: Gépkocsivezetővel, igen.

Kopácsi: HÁT KÉREM? a gépkocsivezetővel illet nem közölhetek, velem azt közölte Ön, menjek a Parlamentbe, Nagy Imre hivat vagy - lehet, a Szilágyi, nem állítom határozottan, menjek a Parlamentbe be, ott volt kb. 15 katona, néhány rendőr, én ugy emlékszem, hogy Ön beszélt arról is, a parlament védelmére. Most valóban elindult a kocsival előre, én nem tudom, hogy a kocsis visszajött-e, vagy - mert mi gyalogosan mentünk, és lehet, hogy elmellőztük ezt a kocsit, mert én a soffőrrel többet nem találkoztam. Kérem, nekem azt mondotta még Ön, hogy Szilágyi bevitte a kislányomat a Parlamentbe. Ha én tudtam volna, hogy a jugoszláv követségre viszi, akkor nem keresem padlástól pincéig a gyereket a Parlamentbe, mikor odamentem.

12. oldal.

/1958.VI.11./

Fazekas: Hát ez így nem áll. Én egyáltalán nem tudtam azt, hogy a Szilágyi bevitte a gyereket a Parlamentbe, vagy követség-re, mert én nem beszéltem akkor reggel sem Szilágyival, sem mással. Engem telefonon felhívott a nevelt fiamnak a keresztapja, akinél akkor a gyerekek voltak, hogy lövöldöznek, harc van, hallottam-e a rádiófelhívást, amit Nagy Imre bement, harc van, mit csináljak a gyerekekkel. Hát mondtam, én most ébredtem ebben a pillanatban, nem tudok mit mondani, menjenek le a pincébe. Utána felöltöttem és mentem le, annak a megállapodásnak az alapján, am csütörtök este Kopácsival is történt, Szilágyi értesítésére, ha bejönnek a szovjet csapatok, bemegyünk a Parlamentbe. Ott találkoztam a rendőrségnek egy egészen jelenték-telen kis csoportjával, és akkor erről beszéltünk, hogy mert Szilágyi mondotta csütörtökön, azért megyünk be, van-e út, előrementem. Tehát honnan tudtam volna én azt, hogy Szilágyi bevitte a Parlamentbe, vagy nem vitte be, én nem beszéltem Szilágyival. Hát erről szó sem volt.

Kopácsi: Kérem, én fenntartom vallomásomat, mert én a gyereket kerestem a Parlamentben. Én azt hiszem, Tildy Zoltánt is megkérdeztem, nem-e látta ..

Elnök: Van-e még kérdés, vagy észrevétel?

Kopácsi: Most a nemzetőrséggel kapcsolatban van még kérdésem. Fazekas György azt mondotta, hogy mi folytattunk a fegyverszünet kapcsán fegyverletételi tárgyalásokat, úgy emlékszem, 26-án.

Fazekas: Igen, pénteken.

Kopácsi: Valóban folytattunk ilyen tárgyalásokat, de nem felkelőkkel, hanem az egyetemi forradalmi bizottság három képviselőjével, egy Edit nevű nő, néhányan voltak még ott, ha jól emlékszem, követelésük volt, a genfi egyezmény 21. paragrafusát követelték.

Elnök: Ez a forradalmi diákbizottsággal való tárgyalás -

Kopácsi: Bizottság közvetített, hogy hosszabbítsuk meg a fegyverszünetet. Ez volt a 26-i. Most 29-én, a kormányprogram után volt már egy előre megbeszélte fegyverletételi tárgyalás, amelyre néhány csoport eljött. Ezzel folytattunk megbeszéléseket, ott kategórikusan valóban visszautasítottuk, hogy an bloc belépjenek, azt sikerült elérni, hogy 18 éven aluliak letessék a fegyvert, nem tudom, emlékszik-e Ön arra, hogy amikor én kimentem a szobából, és visszajöttem, beszéltem arról, hogy ebben a kérdésben Nagy Imrével kapcsolatban történt egy beszélgetés. Valóban igaz, utána - ami, november 30-án akkor .. Király Béla, és november 30-án este pedig Nagy Imre aláírta ezt a nyilatkozatot, amelyben a felkelők rá azon résezt, akik a kormányprogramot elismerték, azokat be kell vonni. Ugyhogy két fegyverszüneti tárgyalás, valószínű ezt keverte össze.

Elnök: Lehetséges, hogy a forradalmi diákbizottságnak a küldöttsége volt az, amelyikre Ön - a 26-i küldöttsége volt az, amelyikre Ön úgy emlékszik, hogy Corvin-közi küldöttség?

Fazekas: Nem, kérem. Volt a forradalmi diákbizottságnak egy küldöttsége két izben fent egy este, először hárman voltak valóban, egy Edit keresztnévű nő volt, két fiatalember, azt hiszem, tanársegédek voltak.

Elnök: Molnár Edit, Pozsári István -

Fazekas: Nem, Pozsári második alkalommal jött fel, azzal, hogy ő az elnöke a forradalmi diákbizottságnak, és akkor vonták vissza, abban a formában, a felhívást, amit - nem követelés ez, és nem előfeltétele annak, hogy tegyék le a fegyvert, hanem a fegyvert mindenképpen tegyék le, - és ők viszont fenntartják a követeléseiket, továbbra is, tehát a kettő közötti ..-t megszüntettük, mert még azt sem vállaltuk, ilyen ..-os követelésnél, hogy továbbítani fogjuk.

Elnök: Ez .. volt?

Fazekas: A másik dolog pedig az, hogy annak a küldöttségnek az egyik tagja, ha jól emlékszem a következő napon telefonon felhívta Kopácsit, hogy be akarja hozni, a Corvin-ban tőlük nagyon sokan vannak, megbízható társaság, be akarja hozni néhány vezetőjét, hogy a fegyverszünetről, illetve tüzszünetről tárgyaljanak. Ezt Kopácsi mondotta nekem, hogy ez a tárgyalás közöttük lefolyt, és utána be is jöttek, az egyik tárgyalás lefolyt a Kopácsi szobájában, a másik pedig lefolyt a Nagy tanácskozó termében, tehát két különböző helyen, egymásutáni napon.

Kopácsi: Kérem szépen, én úgy emlékszem, hogy 29-én volt egy tárgyalás, erre határozottan emlékszem, 29-éről 30-ára virradó éjjel,

Elnök: Ez viszont 26-ánól - volt szó.

Kopácsi: lehet, hogy fegyverszüneti kérdésben volt bizonyosfoku tárgyalás, én ezt nem .. kötségekbe,

Fazekas: Én 29-ét nem mondtam.

Kopácsi: én úgy emlékszem, hogy fegyverszüneti tárgyalást csak ezzel az Edit-féle csoporttal, - és később 29-én.

Elnök: Más észrevétel?

Kopácsi: Még egy észrevételem van, hogy fegyvert az akkori felkelő alakulatoknak csak október 31-én a Kilián-laktanyában való értekezlet után kezdtünk kiesztani. Ebben a kérdésben más nincs.

Elnök: Jánosi Ferenc, észrevétel, kérdés nincs? - Vásárhelyi

Miklós, nincs észrevétel, kérdés? - Nincs.

Akkor a tanu kihallgatását befejezettnek nyilvánítom. Távozzat, köszönöm. - 10 perc szünet.

Józsa Péter tanu kihallgatását kezdi meg az elnök.

/az oldal végéig - kb.10 perc - Józsa válaszol az elnök kérdésére./

13. oldal.

/1958.VI.11./

/Kb. 10 percig válaszol Józsa elnöki, ügyészi, védői kérdésre./

Elnök: Nagy Imre. Van kérdése?

Nagy: Egész röviden. Én előbb kijelentem, egy-két megjegyzésemet megelőzően, hogy az eddig tett vallomásumat fenntartom, azzal egyetértek, ebben a kérdésben én már vallomást tettem, azt fenntartom, itt-egy-két korrekcióm van. Nem merült fel ott a statárium kérdése. A szovjet behívásáról igen, arról szó volt, elfogadom, ahogy Józsa mondja, de a statárium kérdéséről nem.

Elnök: Egy pillanat. Felmerült a statárium kérdése?

Józsa: Én úgy emlékszem, hogy a Rubioék azok között a negatívumok között, amelyek Nagy Imrét a tömegek szemében lejáratják, említették a statáriumot, lehet, hogy nem említették, énbenem így maradt meg, hogy felsoroltak egy csomó olyan mozzanatot, ami rontotta Nagy Imre helyzetét, és ezek között szerepelt a statárium. Nem tudok rá természetesen megesküdni, hogy említették, én így emlékeztem rá.

Nagy: A másik, ami lényegbevágó, elvileg én, így mondta Józsa, hogy kijelentettem, hogy egyetértek vele, a Politikai Bizottság elé kell terjeszteni megtárgyalás céljából ezt. Ezt mondta.

Józsa: Igen.

Nagy: Nem tettem én ilyen kijelentést, egyetlen küldöttségnek sem tettem, semmiféle elkötelező kijelentést arra vonatkozólag, hogy egyetértek, nem értek egyet, megállgattam, az egész beszélgetés egy ilyen nagyon zürzavaros, össze-vissza beszélgetés volt.

Elnök: Tessék akkor várni. Tett Nagy Imre milyen kijelentést?

Józsa: Én így emlékszem, hogy amikor elkezdtük sürgetni, hogy itt órákról van szó, akkor Nagy Imre azt mondta, hogy elvtársak, én ezzel az elgondolással lényegileg, elvileg egyetértenék, de nem rajtam mulik, és a Politikai Bizottság, a pártnak kell ebben döntenie.

Nagy: Hát én fenntartom, egyrészt a vallomásumat, másrészt eredeti vallomásumat.

Elnök: Más észrevétel?

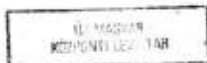
Nagy: Nincs.

Elnök: Köszönöm.

/Kb. 10 percig még többi vádlottak intéznek kérdést Józsa-hoz, majd az elnök Józsa kihallgatását befejezi.

Ádám György tanu kihallgatását kezdi meg az elnök.

/oldal végéig, kb. 5 percig, Ádám válaszol az elnök kérdéseire./

14. oldal.

/1958. VI. 11./

/Kb. 20 percig Adám kihallgatása./

Elnök: Folytatjuk a kihallgatást. Bohó Róbert következik.

/Figyelmezteti a titoktartásra, a tanúkihallgatással kapcsolatos kérdésekre./

Bohó Róbert, sz. 1928. december 20, Budapest. Egyetemi adjunktus, nős, családos, II. Fő utca 63-65., előzetes le-tartóztatásban van.

Gimes Miklóssal rokon viszonyban, perben, haragban van-e?

Bohó: Nem vagyok.

Elnök: Személyét illetően érdektelen. - Bohó

November 13-án volt az ön lakásán egy megbeszélés. Mi volt ennek az előzménye?

Bohó: Ennek az előzménye az volt, hogy november 13-a előtt egy pár nappal fenn tartózkodott a lakásomon már Adám és Pozsár, akikkel a politikai helyzetről természetesen beszélgettünk, majd ennek a beszélgetésnek eredménye az lett, hogy jó lenne, ha összeülneink egy páran megbeszélni a politikai helyzetet. Közömbben ez a köztünk zajló beszélgetés tartott, közben Nagy Balázs felhívott telefonon, és értesített arról, hogy a jugoszláv követségen tartózkodó Nagy Imrééktől levelet kapott, szeretné azt felolvasni, és többekkel - illetve kérdések vannak benne, szeretné azt felolvasni, és többekkel, ha megválaszolnánk, jó lenne. Ezt közvetlenül közöltem a szobában tartózkodó Adámmal és Pozsárral, így került sor a 13-i megbeszélésre.

Elnök: Mi történt ezen a megbeszélésen?

Bohó: Ezen a megbeszélésen résztvett Adám György, Fekete Sándor, Herpai Sándor, Pozsár István, Gimes Miklós, Nagy Balázs és én. A megbeszélés - nem tudom, hogy -

Elnök: Erre a megbeszélésre egyszerre érkeztek valamennyien?

Bohó: Nem egyszerre érkeztek, hanem emlékezetem szerint késve jött Gimes és Herpai, vagy Fekete, egész pontosan visszaemlékezni nem tudok erre, de hogy nem egyszerre érkeztek, és hogy Gimes késve érkezett, erre úgy hiszem, elég határozottan tudok válaszolni, úgy is emlékszem rá, hogy késve érkezett.

Elnök: Na most ezen a megbeszélésen hát miről volt szó?

Bohó: A megbeszélésen a levélről volt elsősorban szó, az az a megbeszélés kiindulópontját. A levél, amit Nagy Balázs ismertetett, - a következő tartalma volt, emlékezetem szerint több kérdés szerepelt a levélben, vagy kérdéscsoport. Én magam közvetlenül nem láttam, amire visszaemlékszem elég határozottan, az a következő: az első kérdés arra vonatkozott, hogy milyen a pártba, az MSZMP-be való belépéseknek az arányszáma, - hogy pontosan ez csak az értelmiségi körökre, vagy általában vonatkozott a kérdés, ebben nem vagyok teljesen határozott. De hogy az első kérdés, vagy kérdéscsoport erre vonatkozott, abban teljesen biztos vagyok. A második kérdés, vagy kérdéscsoport az volt, hogy mi a vélemény egy Népfront-jellegű kibontakozási utról? Ez volt a második kérdés. A harmadik kérdés - erre nem tudok határozottan emlékezni, lehet, hogy volt, nem tudok rá pontosan visszaemlékezni. Valami rémlik bennem, hogy mi a vélemény a követségen való bent tartózkodásról, de nem vagyok benne biztos. Ebben nem vagyok biztos.

Arra is emlékszem, mert hiszen láttam a levelet távolabbról, mert közvetlenül Nagy Balázs mellett ültem, hogy egy kb. fél füzet nagyságu levél lehetett, -

Elnök: Már füzetlap?

Bohó: Füzetlap nagyságu, -

Elnök: Szóval ilyasmi? /mutatja/

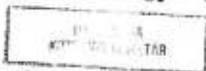
Bohó: Annál valamivel talán nagyobb, és az egyik oldalán voltak kérdések, a másik oldalán volt valami még írva, amit én nem tudom, hogy mi lehetett, mert azt nem olvasta fel Nagy Balázs, és nem is érdeklődtem utána.

Elnök: Ebből indult ki a beszélgetés. Na most hogyan folytatódott? Milyen elhatározásra jutottak?

Bohó: A megbeszélés egyrészt válaszolt a felvetett kérdésekre, tehát elmondta, hogy milyen a belépéseknek az arányszáma, ábrázolva a november 13-i helyzetet, tehát, hogy meglehetősen kevesen lépnek be, az MSZMP-be, értelmiségi körökben, erre emlékszem, és a Népfront jellegű kibontakozási uttal, azzal egyetérttünk, az ott összegyűltek. Ezek a - ennek a beszélgetésnek természetesen nemcsak ez volt a tartalma, hanem kibontakozott egy szélesebb beszélgetéssé, majd pedig bizonyos elhatározásra is jutottunk. A beszélgetés tartalma tovább az volt, hogy a Népfront-jellegű kibontakozást belső erőkre való támaszkodással kell megoldani, ami azt jelentette lényegében és tartalmában, hogy egy kompromisszumos megoldást kellene - ez volt Gimes álláspontja különösen, - egy kompromisszumos álláspont szükséges egyrészt a Nagy Imre-csoport, másrészt pedig a kormány, illetve a szovjet csapatok között. Természetesen ennek a kompromisszumnak a jellege a lényege, jellege az lett volna, hogy Nagy Imrének és a Nagy Imre-csoportnak jelentős politikai szerep, - majdnem mondhatnám azt, hogy vezető politikai szerep jutott volna ebben a kompromisszumban. Azért hangsúlyozom ezt, mert kompromisszum és kompromisszum között különbség van. Különböző módon lehet elképzelni, paritásos alapon, itt mindenesetre a beszélgetés lényegéből az derült ki, hogy jelentős, mondhatni azt, hogy döntő politikai szerepet juttatni Nagy Imrének, és a jugoszláv követségen bent tartózkodóknak.

Elnök: Na most ennek érdekében mit kívántak Önök?

Bohó: Ennek érdekében a megbeszélés során elhatározódott az, hogy az akkor megalakulóban levő, vagy már megalakult értelmiségi forradalmi tanács, - nem bizottság, hanem tanács, ezen keresztül nézeteinket képviselnék, illetve az itt rögzített elképzeléseket, amiről - amit az előbb már jeleztem. Ahhoz, hogy ezt képviselni tudjuk, ahhoz szükség van egy szűkebb csoportosulásra, amely lényegében ezt a politikai irányvonalat ebben a nyilvános, legális szervezetben, mint az értelmiségi tanácsban képviselné. Így alakult ki egy csoportosulásnak a gondolata, ami aztán lényegében létre is jött, ez a csoportosulás, amely elhatározta a következőket, hogy egy illegális lapot ad és indít, amelynek a főszerkesztését Gimes vállalta, pontosan nem emlékszem rá, hogy Fekete itt most írást vagy szerkesztést vállalt, ebben nem vagyok biztos, kihallgatásaim során sem voltam ebben teljesen határozott, nem emlékszem rá pontosan, de abban biztos vagyok, hogy Gimes a főszerkesztést

14. oldal.

1958.VI.11./

elvállalta, Pozsár és én a technikai kivitelét. Ugyanakkor még itt felmerült a gondolata egy rádióadónak is, hogy jó lenne az előbb rögzített nézeteket, amit én persze csak nagyon röviden és summájában mondtam itt el, ha szükséges, talán részletezni tudnék, de ez volt a summája, hogy ezeket a nézeteket ezen keresztül is képviselnénk, nyilvánosságra bocsátanánk.

Elnök: Ez nem jött létre.

Bohó: Ez nem jött létre, ennek a gondolata merült fel, amit ott mint kivihetetlen rögtön el is vetettük, de felmerülni ezen a beszélgetésen felmerült.

Elnök: Az Október 23., az illegális lap létrejött-e?

Bohó: Az illegális lap létrejött november 13-a után már egy pár nappal, a következő módon: Gimes először felkeresett a lakáson, elhozta az Október 23. c. lapnak a kézirati példányát, mégpedig az első felét, nem a teljes anyagát, majd rá egy pár nappal, vagy egy-két nappal, pontosan erre nem emlékszem, elhozta a Kendévé, Kende Péterrel együtt a második felét is a lapnak. Ugyhogy így az első példányozás elkészült, amit aztán én továbbítottam a technikai sokszorítók felé, és mintegy 350 vagy 500 példányszámban el is készült a lap, amit aztán terjesztés végett tovább is vittek.

Elnök: Ennek a lapnak a csellemeivel - ismerte ennek a lapnak az első számát?

Bohó: Az első számból a vezércikket futottam át, tekintettel arra, hogy az átadás és az átvétel, illetve a továbbítás közti időpont

LEKÖZELTETÉSI
KÖZPONTI LEVÉLTÁR

meglehetősen egymás mellő esett, így csak a vezércikket futottam át, de előzetesen, - de később megismertem a lapot magát is, és Pozsárral együtt beszélgettünk is az első számról, és kritikai megjegyzéseket is tettünk fenn a lakásomon, mikor Kende elhozta Gimessele az első - a második, azt hiszem a második számot már, kritikai megjegyzéseket is tettünk a lapra, a lap hangjára, tartalmára vonatkozóan.

Elnök: Mást kíván előadni még, az ügyvel kapcsolatban?

Bohó: Kérem, én egy szubjektív megjegyzést szeretnék tenni, ha lehet. Ez a szubjektív megjegyzés annyit jelent, kötelességemnek tartom az ügyvel kapcsolatban elmondani azt, hogy én miért követtem el, miért csináltam ezt -

Elnök: Én azt hiszem, ezt nem kell, - Ön tanu itten, és nem a saját felelősségéről kell beszélnie, hanem azokról a tényekről, amikről tud. Ezt, hogyha van még olyan tény, ami .. lényeges tény, azt elmondhatja még.

Bohó: Ténybeli dolgot nem tudok többet.

Elnök: Kérdés van? -

Egy hang: Egy kérdés, kritikai megjegyzés, Önnek és a Pozsárnak mi volt, amikor az első lap példányát elolvasták?

Bohó: Kritikai megjegyzés lényege az, hogy a lap hangjával, és bizonyos tartalmi vonatkozásaival, nem fejtettük ezt ki, hisz pár perces volt ez az átadás, -

Egy hang: Tehát én azt értem ezalatt, hogy a lapnak a korábban, mikor a Gimessele megállapodtak, nem ebben állapodtak meg, mint ami megjelent, nem ilyen hangban, nem ilyen erős tartalomban?

Bohó: Megállapodás a lap tartalmára nézve ott fent nem jött létre, csupán annyiban, hogy az előbb vázolt, általam is vázolt politikai nézeteket fogja képviselni. Tehát Népfront kibontakozás, kompromisszummal, Nagy Imrének a politikai életbe vezető szerep juttatása. További meghatározása a lapnak ezen a megbeszélésen nem történt.

Elnök: A lapnak pedig ez volt a jellege?

Bohó: A lapnak a jellege nem ez volt, hanem hát - a lapnak a jellege ennél súlyosabb mondanivalót tartalmazott, a kormánnyal szemben sokkal élesebb hangot ütött meg, mint amilyen hang a megbeszélésen meg lett ütve.

Elnök: Kérdés van? - Tessék.

Ugyész: Kérném szépen, lenne szíves megmondani, hogy ez az Önök által létrehozott illegális szervezetet miképp hívták ..?

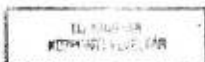
Bohó: Ennek a neve körül vita alakult ki. Gimes álláspontja az volt, hogy Magyar Demokratikus Függetlenségi Mozgalom. Pozsár és én azt az álláspontot képviseltük, hogy Szocialisták Szövetsége.

Ugyész: Melyiket fogadták el?

Bohó: A Magyar Demokratikus Függetlenségi Mozgalom név maradt meg, nem lett eldöntve ezen a vitán, de a lapra mindenesetre ez került rá.

Ugyész: Ki tette azt az előterjesztést, hogy egy illegális lapot is kell indítani a célok elérése érdekében?

Bohó: Emlékezetem szerint az újságírók közül valaki tette, pontosan nem tudnám megmondani. Nem emlékszem erre teljes határozottsággal.

Ügyész: Kiv volt a hangadó ezen a megbeszélésen, és kinek a véleménye volt, hogy úgy mondjam, - kinek a véleménye vált uralkodóvá?

Bohó: Minden vitában és minden megbeszélésen kiemelkedik egy-két személy. Ezen a megbeszélésen egyrészt hangadó szerepe volt egy bizonyos pontig, Adámnak, aki így összefoglalta a vitát, de a domináló szerepe véleményem szerint Gimesnek volt így a politikai kérdések ábrázolására.

Ügyész: Köszönöm, nincs több kérdésem.

Elnök: Nekem van még egy kérdésem. Ezen a megbeszélésen Gimesnek tudomására jutott az - ez a bizonyos cédula, üzenet?

Bohó: Hát kérem, nem hiszem, hogy ez vitás lehet, mert hiszen az ő jelenlétében zajlott ez le. Bár késve érkezett, ez tény, de a késés - hát megvártuk, az összejövétel - akkor összejövétel, hogyha összejönnék. Pozsár, Adám és én már előzőleg a lakáson tartózkodtunk. Hát együtt érkezett emlékezetem szerint Herpai-val vagy Feketével, de hát mindenesetre többen érkeztek egyszerre, hát meg kellett, hogy várjuk, addig nem indult meg semmiféle beszélgetés.

Gimes védője: A második szám, - az Október 23. c. lap második számának elkészítés - elkészítéséről.

Bohó: Nem értem pontosan a kérdést.

Gimes védője: Kérem, az első számról elmondotta, hogy Gimes önnel adta át a kéziratot. A második szám tekintetében nem ez volt a helyzet?

Bohó: A második szám tekintetében, ez tisztázódott, én rosszul emlékeztem rá, egy időben úgy emlékeztem, hogy én vettem át, de tisztázódott ez a kérdés, hogy a Pozsár vette át.

Gimes védője: és a következő számot?

Bohó: Erről én már nem tudok.

Gimes védője: Na most kérem szépen, ezen a beszélgetésen volt-e szó arról, hogy Gimes miért vesz ezen részt? .. mozgalomban, ami ezen a megbeszélésen kialakult, szóval az okokról beszélt-e Gimes, vagy egyébként szó volt-e erről?

Bohó: Kérem, ahogy ábrázoltam a megbeszélést, maga a megbeszélés tartalmazta az okokat is. Hát azt az álláspontot képviselte, hogy Nagy Imrének és a jugoszláv követségen tartózkodóknak jelentős politikai szerepet kíván juttatni a politikai életben, ez volt az ő álláspontja. Hát nyilván ezek az okok - hát én különben - egyéb - nem tudok mögélátni, hogy az ő álláspontja szubjektíve mi volt.

Elnök: Nagy Imre. Észrevétel, kérdés? - Nincs. Gimes Miklós, tessék.

Gimes: Először egy kérdésem volna. Ha jól értettem, azt mondotta a tanu, hogy megvártak engem. Úgye ezt mondotta?

Elnök: Ezt mondotta.

Gimes: Tehát tudta, hogy én odamegyek.

Bohó: Én nem tudtam, hogy ki jön oda, de hogy jönnek fel, azt határozottan tudtam.

Gimes: Szóval engem nem vártak, soha azelőtt nem találkoztunk, és én se tudtam még egy félórával előbb, hogy én odamegyek. Szeretném megkérdezni a tanutól, hogy emlékezete szerint Nagy Balázs kb. mikor érkezett az Ön lakására?

Bohó: Emlékezetem szerint Nagy Balázs már fent tartózkodott a lakásomon, nem vagyok benne teljesen határozott, de emlékezetem szerint fent tartózkodott már, mielőtt feljöttek volna lakásomra.

15. oldal.

/1958.VI.11./

Gimes: Én nem ezt kérdezem, én ezt tudom, - én azt kérdezem, hogy kb. hány óra óta - kb. mikortól kezdve tartózkodott a lakásán?

Bohó: Kb. egy fél óra, óra lehetett, de nem vagyok benne, ilyen nagy távolságban erre nem tudok teljes határozottsággal válaszolni.

Gimes: Bocsánatot kérek, nem azt kérdezem, hogy mennyivel előbb jött, kb. hány órákor, 2 órákor, 3 órákor, 4 órákor, kb. mikor érkezett Nagy Balázs az Ön lakására?

Bohó: Estefelé.

Gimes: Estefelé. Közelebről nem tudja?

Bohó: Nem tudom meghatározni.

Gimes: Néhány észrevétel. Az egyik az, hogy Fekete Sándornak a szerkesztéssel kapcsolatosan semmiféle szerepe, semmiféle formában ezen a megbeszélésen nem merült fel.

Elnök: Az, hogy itten rádióleadó -

Gimes: Ezzel kapcsolatban volt valami, én már nem tudom micsoda, ez a kérdés még ott lekerült lényegében. A lappal kapcsolatban semmiféle formában .. szerepe.

Elnök: Ön határozottan állítja, hogy volt szó Fekete Sándor a lappal kapcsolatban szerepet -

Bohó: Én az előbb is úgy mondtam, hogy mit, arra nem emlékszem pontosan, de hogy valamit vállalt, erre így emlékszem. Így emlékszem rá. Hogy mit, azt nem tudom megmondani, nem vagyok benne 100 %-ig biztos, de hogy valamit vállalt, ebben biztos vagyok.

Gimes: A következő észrevételom, egész röviden, tényleg csak néhány mondatban szeretném elmondani, hogy emlékezetem szerint milyen sorrendben folyt le ez a beszélgetés. Tehát ismétlem, hogy az én jelenlétemben ez a Nagy Balázs-féle üzenet nem hangzott el, akkor mi még nem voltunk ott. Amikor mi megérkeztünk, már egy beszélgetés folyt, egy politikai beszélgetés folyt, amibe mi bekapcsolódtunk. Az első rész, amiben már résztvettem én, az az általános politikai helyzettel volt kapcsolat. Már ezzel kapcsolatban, tehát amikor nagyjából kialakult az általános politikai helyzettel kapcsolatos nézetünk, úgy, ahogy azt a tanu is elmondotta, ekkor már felvetődött az, hogy mi, mint a jelenlevők, mit tehetünk egy ilyen kibontakozás érdekében, és ekkor merült fel már ennek a lapnak a gondolata. Tehát az általános politikai helyzet - ebben a helyzetben való teendők, vélt teendőkkel kapcsolatban. A tanu vallomásával szemben én csak annyit tudok mondani, arra vonatkozólag, hogy ki javasolta a lapot, hogy emlékezetem szerint a lap gondolatát a jelenlevők közül többen egyszerre vetették fel, én nem emlékszem arra, hogy az újságíróktól, ez gyakorlatilag Feketét és engem jelent, - hát származott volna ez, egyet tudok határozottan mondani, hogy nem Ádámtól származott. Miután a lapról beszéltünk, és abban, hogy a lapot én fogom szerkeszteni, Bohó és Pozsár fogják a technikai előállítást biztosítani, miután ebben megállapodtunk, tovább folyt a beszélgetés, hogy hát még mit lehetne tenni. Ekkor beszéltem én erről a bizonyos legális, reprezentatív értelmiségi testületről, amellyel kapcsolatban lehet, hogy elhangzott

15. oldal.

/1958.VI.11./

ott az a megjegyzés, hogy ez már megalakulóban van, én nem tudtam előzőleg, én ezt mint egy saját .. és ehhez, ehhez a bizonyos legális értelmiségi testülethez kapcsolódott azután az Ádámnak a gondolata, vagy javaslata, aki egy szűkebb csoportra gondolt. Tehát emlékezetem szerint a sorrend ez volt, lap, legális testület, szűkebb csoport vagy illegális csoport.

Bohó: Én fenntartom azt az álláspontomat, hogy a kérdés kiindulópontja a levél volt. És ez bontotta ki a politikai vitát, itt már Gimesnek igaza van, hogy politikai vita bontakozott ki, de a politikai vita kibontakozásának oka maga a levélben felvetett kérdések voltak.

Gimes: Én ezt nem vonom kétségbe, csak azt állítom, hogy nem voltam ott.

Bohó: Én erre teljes határozottsággal emlékszem, hogy megvártuk a résztvevőket a levéllel. Erre emlékszem, és nem lett volna értelme, hogy Nagy Balázs velem és Pozsárral beszélje meg, hanem - már kiindulópontjában is arról volt szó, hogy többen jövünk össze a levél megválaszolására.

Gimes: Még nem válaszolt a sorrend tekintetében.

Elnök: Ja igen, a sorrend tekintetében. Ön úgy mondotta, hogy először volt szó a legális, utána az illegális, és utána volt szó a lapról, ugye?

Bohó: Igen.

Elnök: Így mondotta. Gimes Miklós azt állítja, hogy fordított sorrend volt, először volt szó a lapról, azután a legális szervezetről és azután volt az illegális szervezetről.

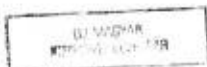
Bohó: Kérem, én erre nem tudok ilyen határozottan visszaemlékezni, hogy mi volt a sorrend, hogy felmerült, ez bizonyos, a sorrend menetére - egymásutániságára erre én nem tudok visszaemlékezni.

Gimes: Végül egy megjegyzésem van még, én erre a vitára, ami ott lezajlott volna, hogy Szocialista Szövetség, vagy Demokratikus Magyar "emokratikus Függetlenségi Mozgalom, hogy ilyen vita ott lezajlott volna, én erre mint már elmondottam, nem emlékszem. Az én emlékezetem szerint ezt a Magyar Demokratikus Függetlenségi Mozgalom lapja elnevezést én adtam, a lapnak, amikor az első szám kéziratait készítettem, ez a név állt a lap címe alatt.

Bohó: Én fenntartom azt az álláspontomat, hogy ott felmerült már a Magyar "emokratikus Függetlenségi mozgalom név, vele szemben a Szocialisták Szövetsége, - ezért rögződött meg bennem a Magyar Demokratikus Függetlenségi Mozgalom név is, mert kapcsolódott egy másik javaslathoz, tehát emlékezetem szerint ez így van.

Elnök: Más észrevétel? - Nincs. A többi vádlottaknak kérdése, észrevétele nincs? - Akkor kihallgatását befejeztek nyilvánítom.

/Oldal végéig Káxy Háy Gyula kihallgatása./

16 oldal.

/1958.VI.11./

/Az oldal elején egy darabig folytatódik Háy kihallgatása./

Elnök: B. Szabó István. Tanuként fogom kihallgatni. /E. figyelmezteti a zárt tárgyalásra, titoktartásra stb./
B.Szabó: Megértettem.

B.Szabó az elnök kérdéseire elmondja, hogy 1893-ban született Békésen, foglalkozása gazdálkodó, nő, 3 gyermeke van, lakása: Békés községben. Vádoltak rokonságban, perben, haragban nincsen. Személyik tekintetében érdektelennek találja magát.

Elnök: Előzetes letartóztatásban van. Bizonyos vonatkozásban kapcsolatos az Ön ügye ezzel az ügygel.

B.Szabó: Nem tudom most -

Elnök: Kérem tanuként fogom kihallgatni. /Elnök közli, hogy köteles a teljes igazat vallani, figyelmezteti, hogy jogára, hogy saját magára vonatkozólag ha nem akar, nem kell válaszolnia./

B.Szabó: Igen, megértettem.

Elnök: Egyébként, amire válaszol, ott a teljes igazságot kell vallania. Kérem Ön 1956-októberi novemberi ellenforradalmi események során, államminiszter lett?

B.Szabó: Igen.

Elnök: Mikor?

B.Szabó: November 2-án.

Elnök: Igen, ki nevezte ki önt államminiszternek?

B.Szabó: Tudomásom szerint az Elnöki Tanács.

Elnök: Esküt is tett?

B.Szabó: Nem.

Elnök: Esküt nem tett?

B.Szabó: Nem tettem.

Elnök: Kabinett ülésen résztvett?

B.Szabó: Igen.

Elnök: Ön előzőleg volt már miniszter?

B.Szabó: Voltam.

Elnök: Akkor, mint miniszter, résztvett előzőleg minisztertanácsban, mielőtt esküt tett volna?

B.Szabó: Nem, ott az esküt mindjárt letették.

Elnök: Ön tehát úgy tudja, hogy az Elnöki Tanács nevezte önt ki államminiszterre november 2-án?

B.Szabó: Igen.

Elnök: És november 3-án ennek alapján, bár esküt nem tett, résztvett a kabinett ülésén?

B.Szabó: Igen.

Elnök: Mit tud a kormány átalakításáról?

B.Szabó: Én a kormány átalakításáról annyit tudok, hogy november 1-én Tildy Zoltán áthivatott bennünket a Kisgazda-pártból azzal, hogy a kormány átalakul koalíciós kormányvá alakul és a Kisgazda pártunk részéről szükségessé válik megegyéssel, a kormányban már meglévő két tagot kiegészíteni. Mert már akkor benn volt Tildy Zoltán és Kovács Béla. Most Tildy Zoltán azt mondta, hogy ő bár a Kisgazda párt elnöki tanácsára bizza, illetve intéző bizottságára bizza, hogy kit küldjön be, de ő szeretné, ha személyszerint ha B. Szabó Istvánt küldenék be.

16 oldal.

/1958.VI.11.8

Elnök: Igen.

B.Szabó: Kérem én először el akartam háritani ezt magamtól, én azt mondtam, hogy ezt nem vállalom most, hanem küldjenek be más valakit a párt részéről. Akkor megindult kérem egy tanácskozás és akkor Kiss Sándor javasolta Kóvágó Józsefet. Kóvágó József elhárította magától azzal, hogyha itt már koalíciós alapon indul meg a megegyezés, akkor egész bizonyosan a fővárosnál is koalíció lesz és mint volt polgármester, illetve főpolgármester, szívesebben a főváros-hoz menn-e vissza. Tehát elhárította magától. Akkor Tildy Zoltán újra azt mondtotta, hogy ő csak azt szeretné, ha B.Szabót jelölné a párt. Erre én azt a kérdést tettem a Tildy Zoltán, mondd Zoltán miért ragaszkodsz te most úgy az én személyemhez? Erre Tildy azt mondtotta, azért, mert azt akarom egy parasztember kerüljön most be a kormányba. Erre a bizottság tagjai is mind nekem estek, hogy ne tiltakozz, ezt jól kell vállalni. En így vállaltam el és így lettem tagja a harmadik Nagy Imre kormánynak.

Elnök: Igen. Na most ez a kormány ebben az időpontban akkor kikből állt?

B.Szabó: A négy pártból.

Elnök: Hát szakminiszterekkel, hogy állt a helyzet?

B.Szabó: Szakminiszter, tudomásom szerint egy sem volt.

Elnök: Nem volt már egy sem?

B.Szabó: Nem, már addigra. Az államtitkárok - Nagy Imrének volt egy nyilatkozata, azt hiszem 3-án, hogy az új kormányban szakállamtitkárok fognak a minisztériumok élén állni és a miniszterek felügyeleti/?/ joggal lesznek a minisztériumokba megbízva.

Elnök: Értem, szóval több minisztériumot fognak felügyelni, ez azt jelenti?

B.Szabó: Hát ez erre volt konkrétan részletezve.

Elnök: Igen. Na most november 4-e után kapott-e ön valamilyen üzenetet a további magatartását illetően?

B.Szabó: Kérem, november 4-én hajnalban, lehetett 1/2 5 körül, értem jött egy autó, egy tiszttel, nem tudom én százados vagy mi lehetett, a soffőrrel, hogy azonnal menjek be a Parlamentbe. Kérem érdeklődtem mi van, mert akkor már halatlatszott az agyulövés, úgy 1/2 5-körül volt már ez, s azt mondták ők sem tudják mi, csak öltözzek azonnal és menjek be a Parlamentbe. Erre felöltöztem és bementem a Parlamentbe. Ekkor bementem, egyenesen Nagy Imre szobájához mentem és akkor jöttek ki éppen a Nagy Imre szobájából, Nagy Imre és azt hiszem még négyen rajta kívül, ötdömagával, felöltözve, lecsukott nagykabátba, úgy, hogy én csak annyit kérdeztem már Nagy Imrétől, mondd Imre mi van? S erre Nagy Imre azt mondtotta, hogy mindenki azonnal óvóhelyre. Erre ők elindultak azon a folyósón, amelyiken álltak, én meg Tildy Zoltánnal, az ő irodája felé mentem. És mink Tildy Zoltánnal - csatlakoztunk hozzánk ott aztán még a Mjrbzenty hercegprímás, az is ott volt a Nagy Imre - a Tildy irodájába, aztán Tildy Zoltánnak a neje és még

16 oldal.

/1958.VI.11./

le is mentünk tényleg az alagsorba, vagy minek nevezték ott, olyan óvóhely félének, de azután Nagy Imréék nem érkeztek meg.

Elnök: Igen. Utána, amikor a Parlamentet elhagyta, azután - ?

B.Szabó: Amikor a Parlamentet elhagytam, én elmentem a lakásomra.

Elnök: A lakásán kapott-e valamilyen üzenetet ?

B.Szabó: Kérem a lakásomon, mikor hazajöttem a szomszédom éppen akkor jött hozzánk be, hogy most mondta be valami külföldi rádió, hogy a Nagy Imre kormányt letartóztatták, a Mindszenty az amerikai követségre menekült. Most erre kérem én magam is azt gondoltam, ha Nagy Imre kormányt letartóztatták, bír nem tudom, mert oda nem érkezett meg Nagy Imre az óvóhelyre, ahol mi voltunk, hát lehetséges, hogy letartóztatták. Tehát őt letartóztatták, akkor én is ki vagyok annak téve, esetleg én értem is értem jönnek, tehát elmentem hazulról, biztosabbnak láttam, ha nem leszek otthon lakásomon. A Bástya-utcában, nem messze tőlem, volt ott egy ismerősöm és oda mentem, ahhoz az ismerősömhöz. Ez lehetett már úgy 8 körül délelőtt. Az ismerősömnél azután egyszer telefon értesítés jött Pártai Tivadartól, - Pártai Tivadar értesítette az ismerősömet, mert ez már többször közvetített hozzám telefont, mert nekem nem volt telefonom, Pártaitól ilyen telefonközvetítést, hogy Losonczi Géza telefonált Pártainak, hogy közölje velem és Kovács Bélával, hogy menjünk ki Ausztriába, ha csak tudunk mindjárt. Szóval az országot hagyjuk el. Ezt az üzenetet kaptam.

Elnök: Igen. Azt, hogy ő hol van, arra kapott valami üzenetet ?

B.Szabó: Hát kérem, már a Pártai akkor megmondta, hogy a Losonczi a jugoszláv követségről telefonálta ezt neki.

Elnök: Igen. Na most erre ön mit csinált ?

B.Szabó: Kérem, gondolkodtam, hogy mitévő legyek, tudniillik tudtam azt, hogy Nagy Imre akkor reggel tett egy rádió nyilatkozatot, most gondoltam arra, hogy ennek a nyilatkozatnak az alapján tényleg, mert hogy a kormány nevében lett téve, a kormány tagjai tényleg ki vagyunk annak téve, hogy letartóztatnak bennünket. Erre az ismerősömmel annak az elhatározásra jutottunk, hogy megpróbálok bemenni az angol követségre. Kérem meg is próbáltam -

Elnök: Sikertelenül.

B.Szabó: Sikertelenül. Az angol követségen azt a kitérő választ kaptam, hogy valami nemzetközi megállapodásuk van nekik, ami politikai menekültet nem vállalhatnak be. Erre visszamentem kérem újra az ismerősömhöz és ott aludtam nála.

Elnök: Van kérdés ?

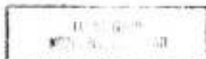
Biró: Kérem ki hívta fel önt Pestre ?

B.Szabó: Ngem Pestre ? Én Pesten dolgoztam már 4 éve.

Biró: A másik kérdésem, önnel ki közölte a kinevezést és a papírt megkapta-e ?

B.Szabó: A kinevezést Tildy Zoltán közölte, semmilyen papírt nem kaptam.

Biró: Köszönöm szépen.

16 oldal.

/1958.VI.11./

Ügyész: Kérem, a nyugatra való szökéssel kapcsolatban, mintha egy mellék mondatot elhagyott volna, ebben az üzenetben az is volt, hogy és vegyék fel a kapcsolatot a nyugati emigrációval.

B.Szabó: Kérem ilyesmit én nem kaptam. Vagy Pártai nem adta már le, vagy nekem már az ismerősöm nem adta le, mert én harmadkézből kaptam az üzenetet már.

Ügyész: Jó, köszönöm.

Elnök: Vna kérdés ?, Tessák.

Tildy védője: Van egy kérdésem. Kérem jelen volt-e ön, gondolom november 1-én, amikor egy beszélgetés folyt le Tildy Zoltán és Kővágó között ?

B.Szabó: November 1-én ?

Tildy védője: Ugy tudom november 1-én.

B.Szabó: November 1-én jelen voltam.

Tildy védője: Keveselte-e akkor Kővágó a Kisgazda pártnak jutó miniszteri tárcákat ?

B.Szabó: Keveselte.

Tildy védője: Mit válaszolt erre Tildy ?

B.Szabó: Tildy Zoltán erre azt válaszolta, hogy kérem ezt a kérdést ne bolygassuk, s Nagy Imrével ebben a kérdésben megegyezett és ezt a kérdést, ha élére állítjuk, ez felboríthatja az egész megegyezést.

Tildy védője: Köszönöm szépen.

Elnök: Kérdés nincs ? - Nagy Imre van-e kérdése, vagy észrevétele ?

Nagy: Kérdésem nincs, ellenben az egész koalíciós problémával vannak nekem észrevételeim.

Elnök: Kérem, tessék.

Nagy: Én, egyébként ezekről a kérdésekről vallomást tettem.

Ezt a vallomásumat én változatlanul fenn tartom, a pótnyomozás során is felmerült ez a kérdés, szintén lerögzítettem az álláspontomat, azt az álláspontomat továbbra is változatlanul fenn tartom. En nem tudom, hogy ezek után én szokra a kérdésekre itt a bíróság előtt szóbelileg kitérjek-e.

Elnök: Annyiben kell, hogy kitérjen, a lényege, itt arról van szó, hogy Nagy Imre azt állítja, hogy a kormány létezett november 3-án is, abban az összetételében, ahogyan volt, csak kiegészült .. és a szóban lévő személyekkel. Tehát mindenminiszter a helyén volt.

B.Szabó: Kérem én azt nem tudom, hogy a minisztériumokban a helyükön voltak-e, ott a minisztertanácsban, nem voltak jelen.

Elnök: Igen.

Nagy: Akkor szót kérek, mert itt a fogalmakat azért ~~itt~~ tisztázni kell. A kormány koalíciós átszervezéséről nem volt egyáltalán szó, azt megelőzőleg sem. A kabinet koalíciós alapon való átszervezéséről volt szó, már a miniszterekkel koalíciós alapon. Tehát a négy koalíciós párt közötti, korábbi arányszám szerinti megoszlásban. Tehát nem szabad

összetéveszteni - engedelmet kérek, hogy itt magyaráznom kell -, a kormány és a kabinet. A kabinetben ténylegesen más nem volt jelen, mint a koalíciós pártok által, kijelölt személyek, összesen 12. November 3-án bejelentettem ezt az átszervezést, a Petőf-párt két tagjának a bekapcsolásával. Ezzel a kabinet koalíciós alapon való átszervezése befejeződött. Egy momentum volt még itt, hogy Kádár kiválása következtében, az MSZMP Szántót jelölte be a Kommunista Párt részéről harmadik tagnak, ami ezen az értekezleten meg is történt. Ami -

Elnök: Egy pillanatra, így történt ez ?

B.Szabó: Kérem én erről nem tudok.

Elnök: Ön erről nem tud.

Nagy: Engedelmet kérek, szóval én majd a bizonyítás kiegészítés során javaslatot teszek arra, hogy a kabinet tagjait megkérdezzük, vagy a jegyzőkönyvet - és így tovább. Ami a kormányt illeti a kormány tagjai részéről - a kormány az egy 22, vagy 24 tagból álló testület volt, annyi miniszterium tartozott így a kormányzat keretébe, ezek közül lemondó nyilatkozat hoztam egyetlenegy be nem érkezett, én előterjesztést miniszterek lemondására az Elnöki Tanácshoz nem tettem, az Elnöki Tanács, ha ilyen határozatot hozott, én nem láttam, kértem, hogy a vizsgálat során ezt kerítsék elő, nem kerítették elő. Ha az Elnöki Tanács ilyen határozatot hozott, véleményem szerint az akkor alkotmányellenes, mert a miniszterek felmentésére a miniszterelnöknek kell írásos előterjesztést tenni.

Elnök: Itt akkor most tessék megállni. Tehát ön az előbb azt állította, hogy a minisztériumokat szakállamtitkárok fogják vezetni, ezt határozta a kabinet ?

B.Szabó: Kérem, talán határozatra, így nem mondhatom, hogy határozta, Nagy Imrének volt az ismertetője.

Elnök: Ismertette.

Nagy: Szóval ez a kérdés -

Elnök: Kérem, ön azt ismertette a kabinetben, hogy a minisztériumokat szakállamtitkárok fogják vezetni ?

Nagy: Nem így. Erről a kérdésről, hogy a minisztériumokat - tudniillik bajok voltak a vezetésnél, Nagy Józsefné személyesen nálam járt, akivel én beszéltem, Tildy Zoltán is beszélt vele, panaszkodott amikor hozzám jött, a minisztériumi forradalmi bizottság két tagjával jött hozzám.

Elnök: Kérem, helyes lenne, itt egy egész egyszerű kérdéstről van szó, arról a kérdéstről, hogy a kabinetet tájékoztatták-e ön arról, hogy a kormányt úgy alakítja át, vagy úgy kívánja átalakítani, hogy szakállamtitkárok kerüljenek a minisztériumok élére ?

Nagy: Nem, így a kérdés nem merült fel. A probléma előttünk állt, hogy a minisztériumokban, az ottani bizottságokkal - de így a kérdés nem merült fel.

Elnök: Kérem, felmerült így a kérdés ?

B.Szabó: Kérem, én így emlékszem rá.

16 oldal.

/1958.VI.11./

Elnök: Igen.

Ugyész: Kérem szépen ön a B.Szabó és a többi államminiszter kinevezésére, tett az Elnöki Tanácshoz előterjesztést ?

Nagy: Tettem előterjesztést az Elnöki Tanácshoz.

Ugyész: S erre mikor kapta meg a választ?

Nagy: Sajnos válasz már nem jött.

Ugyész: Köszönöm.

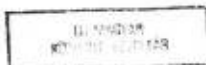
Nagy: Egyébként itt meg akarom jegyezni, tudniillik itt az elnök ur tette fel a kérdést annak idején, most a kihallgatás során, hogy esküt tett-e és eskü nélkül .. Én október 28-án tettem le az esküt -

Elnök: Ezt már elmondotta, ezt már elmondotta - /egyszerre kiabálnak/

Nagy: Mint miniszterelnök kénytelen voltam a rendkívüli helyzetben funkcionálni. Itt is ez volt a helyzet, megtettük az előterjesztést, ugye és bevonultunk a Parlamentbe, egyetlen egy ülésen volt -

Elnök: Van-e még észrevétel ?

Nagy: A másik ezzel kapcsolatban. Semmiféle kommunikét az átszervezésről a minisztertanács ki nem adott, legalábbis ilyen meghatalmazást a minisztertanács sajtófőnökének, Várhelyinek nem adottunk és Várhelyi tudtommal ilyen kommunikét sem a sajtó felé, sem -

17. oldal

/ 1958 VI 11/

- rádió felé nem adott ki -

Elnök: /közbe szól/ A tanu nem is állította.

Nagy: Nem, de én állapítom meg, az én védekezésem szempontjából.

Elnök: Ezt Ő viszont a vallomásában el is mondotta, sőt azt is elmondotta, hogy arról volt szó, hogy kivizsgálják, hogy ki a ..

Nagy: Igen, Losonczy vetette föl Gömörivel szemben azt, hogy hogy kerülhetett ilyen közlemény, vagy egy ilyen hír egyáltalán ki.

Elnök: Milyen észrevétele van még?

Nagy: Szóval én fenntartom a korábbi vallomásomat, ezekkel a megjegyzésekkel. Azt fűzöm még hozzá, hogy a kabinet koalíciós áspokon való átszervezésére párthatározat volt, az elnökség határozata alapján rendeltük el. Amire vallomásom szintén van, amit majd a bizonyítás során megfelelő bizonyítékokkal is alátmasztok.

Elnök: Más észrevétele nincsen?

Nagy: Egy észrevételem van, megint az óvóhellyel kapcsolatban. En nem emlékszem rá, hogy én bármilyen óvóhelyről beszéltem volna ami nem jelentős dolog -

Elnök: Tessék foglaljon helyzet.

Nagy: Köszönöm.

Elnök: Tildy Zoltán, köszönöm nincs kérdésem.

Tildy: Köszönöm nincs kérdésem, sem kiegészítésem.

Elnök: A többi vádlottaknak szintén nincsen sem kérdésük szem észrevételük, akkor a tanu kihallgatását befejeztnek nyilvánítom. Távozzat. -

A mai napra a tárgyalást befejezzük. Holnap délelőtt fél-tizkor folytatjuk a tárgyalást.

.....

Átvételi elismervény.

A mai napon átvettem az 1958.VI.10-i vétel 16-21 orsóoldaláról és az 1958.VI. 11-i vétel 1-17 orsóoldaláról összesen a 227-361. gépelt oldalig terjedő anyagot, /két példányban/

Budapest, 1958. november 19.

136

ELMÉRÉS
KÖZÖSSÉGI ELNÖK